

**AKILLI MÜHİMMATLAR İÇİN ORANSAL SEYİR VE
TAKİP GÜDÜMÜ PERFORMANSININ
DEĞERLENDİRMESİ**

**PERFORMANCE EVALUATION OF PROPORTIONAL
NAVIGATION AND PURSUIT GUIDANCE FOR THE
SMART MUNITIONS**

HALİL OZAN ÜNSAL

**DR. ÖĞR. ÜYESİ YAKUP ÖZKAZANÇ
TEZ DANIŞMANI**

Hacettepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin

Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Anabilim Dalı için Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak hazırlanmıştır.

ÖZET

AKILLI MÜHİMMATLAR İÇİN ORANSAL SEYİR VE TAKİP GÜDÜMÜ PERFORMANSININ DEĞERLENDİRMESİ

Halil Ozan ÜNSAL

Yüksek Lisans, Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Bölümü

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÖZKAZANÇ

Ocak 2021, 91 sayfa

Bu tezde havadan karaya atılan akıllı mühimmatların üç serbestlik dereceli hareketi dinamik ve kinematik olarak modellenmiştir. Mühimmatın aerodinamik katsayı hesaplamalarına ilişkin yarı ampirik tabanlı bir yöntem sunulmuştur. Balistik menzil zarfı, benzetimler ile hesaplanmıştır. Hücüm açısı kontrolü ve ivme otopilotu mekanizmaları için iteratif bir kontrolcü tasarım algoritması önerilmiştir. Mühimmatın oransal seyir ve takip güdüm algoritmaları ile hedef angajman menziline ve kaçırma mesafesine ilişkin performans sonuçları benzetim çalışmaları ile etüt edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Akıllı Mühimmat, Gülümlü Bomba, Güdüm, Evleme Güdümü, Uçuş Kontrolü, Oransal Seyir Güdümü, Takip Güdümü, İvme Otopilotu, Aerodinamik Katsayı Hesaplamaları, Dinamik Modelleme

ABSTRACT

PERFORMANCE EVALUATION OF PROPORTIONAL NAVIGATION AND PURSUIT GUIDANCE FOR THE SMART MUNITIONS

Halil Ozan ÜNSAL

Master of Science, Department of Electrical and Electronics Engineering

Supervisor: Asst. Prof. Yakup ÖZKAZANÇ

January 2021, 91 pages

In this thesis, three degree of freedom motion of the air to ground smart munitions is modeled, dynamically and kinematically. A semi-empirical method is presented related to munition's aerodynamic coefficient calculations. Ballistic range envelope is calculated by simulations. An iterative controller design algorithm is proposed for angle of attack control and acceleration autopilot mechanisms. The results regarding the target engagement range and miss distance of the munition are studied under proportional navigation and pursuit guidance algorithms.

Keywords: Smart Munition, Guided Bomb, Guidance, Homing Guidance, Flight Control, Proportional Navigation Guidance, Pursuit Guidance, Acceleration Autopilot, Aerodynamic Coefficient Calculations, Dynamic Modeling

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim süresince verdiği derslerle bu tezin hazırlanmasına ilham veren, akademik tecrübesinin yanında entelektüel birikimini paylaşmayı esirgemeyen, pandemi gibi zorluklarla dolu bu süreçte olağanüstü çaba sarf eden değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÖZKAZANÇ'a,

Yaşantımın her anında beni sürekli destekleyen ve her zaman öncelikleri olduğumu hissettiren, sevgilerinin karşılığını hiçbir koşulda ödeyemeyeceğim canım ailem ve sevgili eşim Gülçin'e,

Her konuda paylaşımında bulunabildiğim ve bana olan inancını hep gösteren değerli dostum Gökhan ALKAN'a,

Sonsuz Teşekkürlerimle...

Halil Ozan ÜNSAL

Şubat 2021, Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	x
SÖZLÜKÇE	xiv
1. GİRİŞ	1
2. AKILLI MÜHİMMAT TEKNOLOJİSİ TEMELLERİ.....	4
2.1. Akıllı Mühimmatlar.....	4
2.2. Akıllı Mühimmatlarda Kullanılan Güdüm Yöntemleri.....	6
2.2.1. Uçuş Safhaları	6
2.2.2. Güdüm Algoritmaları	7
2.3. Mühimmat Tipleri ve Özellikleri	13
2.3.1. Lazer Gdümlü Mühimmatlar.....	13
2.3.2. TV / Görüntülü Kızılötesi Gdümlü Mühimmatlar	15
2.3.3. ANS-KUSS Gdümlü Mühimmatlar	17
3. AKILLI MÜHİMMAT DİNAMİK MODELİ	19
3.1. Mühimmat Fiziksel Parametreleri	19
3.2. 3 Serbestlik Dereceli Hareket Eksenleri.....	19
3.2.1. Füze Gövde Eksen Takımı	20
3.2.2. Ataletsel Eksen Takımı	20
3.2.3. Yönelim Matrisi	21
3.3. Kinematik ve Dinamik Hareket Denklemleri.....	21

3.3.1. Akıllı Mühimmat Aerodinamik Modeli.....	26
3.3.2. Dinamik Denklemlerin Aerodinamik Etkilerle İlişkisi.....	28
3.3.3. Aerodinamik Katsayıların Missile Datcom Yazılımı ile Hesaplanması.....	30
3.3.4. Mühimmat Kararlılık ve Trim Analizi.....	35
4. GÜDÜM VE KONTROL BENZETİM ÇALIŞMALARI	42
4.1. Balistik Uçuş Analizi	42
4.2. Hücum Açısı Kontrolcü Tasarımı.....	49
4.3. Hücum Açısı Kontrolcüsünün Menzil Artışına Etkisi.....	53
4.4. Akıllı Mühimmatın Güdümü	55
4.4.1. Oransal Seyir Güdümü.....	55
4.4.2. Takip Güdümü	58
4.5. Mühimmat İvme Otopilotu Tasarımı.....	58
4.6. İvme Otopilotu Performans Değerlendirmesi.....	59
4.6.1. İntegral Sarması Önleyici – 1	65
4.6.2. İntegral Sarması Önleyici – 2	67
4.7. Oransal Seyir Güdümü Kazancının Ayarlanması.....	69
4.8. Takip Güdümü Kazancının Ayarlanması	73
4.9. Oransal Seyir ve Takip Güdümü Menzil Performansı.....	79
5. SONUÇLAR.....	84
6. KAYNAKLAR	86
EKLER.....	89
EK – 1 Datcom Programı Girdi Dosyası	89

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Mühimmat hareket-eksen ilişkileri	22
Çizelge 3.2. Datcom trim analizi çıktıları	38
Çizelge 4.1. Atış ilk koşulları tanımlama matrisi.....	42
Çizelge 4.2. Atış manevrası senaryo matrisi	43
Çizelge 4.3. Kontrolcü parametreleri değerlerinin atama adımları.....	51
Çizelge 4.4. Referans kontrolcü ile optimize kontrolcü performans karşılaştırması	53
Çizelge 4.5. Hücum açısı kontrolü ile mühimmat menzil etkinliği	54
Çizelge 4.6. İlk Hız 0.6 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m]).....	80
Çizelge 4.7. İlk Hız 0.6 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])...	80
Çizelge 4.8. İlk Hız 0.7 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m]).....	80
Çizelge 4.9. İlk Hız 0.7 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])...	80
Çizelge 4.10. İlk Hız 0.8 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m]).....	81
Çizelge 4.11. İlk Hız 0.8 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])...	81
Çizelge 4.12. İlk Hız 0.9 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m]).....	81
Çizelge 4.13. İlk Hız 0.9 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])...	81
Çizelge 4.14. İlk Hız 1 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m]).....	82
Çizelge 4.15. İlk Hız 1 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])..	82
Çizelge 4.16. İlk Hız 1.1 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m]).....	82
Çizelge 4.17. İlk Hız 1.1 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])...	82

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1.	Havadan karaya akıllı mühimmat gösterimi.....	4
Şekil 2.2.	Akıllı mühimmat uçuş safhaları [3].....	7
Şekil 2.3.	Komuta kontrollü görüş hattı ve huzme güdümü geometrileri [7].....	9
Şekil 2.4.	Aktif evleme güdümü gösterimi [2]	10
Şekil 2.5.	Yarı-aktif evleme güdümü gösterimi.....	11
Şekil 2.6.	Pasif evleme güdümü gösterimi [2].....	11
Şekil 2.7.	Lazer demeti noktası: (a) lazer ışını arayıcı optik eksenini ile hizalı, (b) lazer ışını pozitif X yönünde, (c) lazer ışını negatif X yönünde [9].....	13
Şekil 2.8.	Paveway II (GBU-10).....	14
Şekil 2.9.	Paveway III (GBU-24)	14
Şekil 2.10.	MAM-L (Mini Akıllı Mühimmat – LUMTAS Konfigürasyonu)	15
Şekil 2.11.	TEBER-82	15
Şekil 2.12.	Görüntülü kızılötesi arayıcı konsepti [9]	16
Şekil 2.13.	GBU-15 [16].....	16
Şekil 2.14.	LAÇIN akıllı mühimmatı	17
Şekil 2.15.	JDAM (Joint Direct Attack Munition)	18
Şekil 2.16.	HGK (Hassas Güdüm Kiti)	18
Şekil 2.17.	Minyatür Bomba.....	18
Şekil 3.1.	Akıllı mühimmat fiziksel parametreleri (yandan ve arkadan görünüm) ...	19
Şekil 3.2.	Mühimmat gövde eksen takımı	20
Şekil 3.3.	Ataletsel eksen takımı.....	21
Şekil 3.4.	Mühimmat hareket modeli	22
Şekil 3.5.	Datcom gövde eksen takımı [23].....	27
Şekil 3.6.	Rüzgar eksen takımında ifade edilen aerodinamik katsayılar	27
Şekil 3.7.	Mühimmat kontrol yüzeyleri (arkadan görünüm)	30
Şekil 3.8.	Hücum açısına bağlı normal kuvvet katsayısı	31
Şekil 3.9.	Eyleyici açısına bağlı normal kuvvet katsayısı.....	32
Şekil 3.10.	Hücum açısına bağlı yunuslama momenti katsayısı.....	32
Şekil 3.11.	Eyleyici açısına bağlı yunuslama momenti katsayısı	33

Şekil 3.12.	Hücum açısına bağlı aksenal kuvvet katsayısı.....	33
Şekil 3.13.	Eyleyici açısına bağlı aksenal kuvvet katsayısı	34
Şekil 3.14.	Mühimmat hızına bağlı dinamik kuvvet ve moment dinamik katsayıları .	35
Şekil 3.15.	Statik kararlı (sol) ve statik kararsız (sağ) sistemlerin yunuslama açısındaki bozucu etkiye olan tepkileri	36
Şekil 3.16.	Yunuslama açısı kararlılık ilişkisinin gösterimi.....	37
Şekil 3.17.	Trim durumunda C_L/C_D oranı ve hücum açısı ilişkisi.....	41
Şekil 4.1.	Seviye uçuş manevrası balistik uçuş sonuçları	43
Şekil 4.2.	-60 derece yüksek açılı dalış manevrası balistik uçuş sonuçları.....	44
Şekil 4.3.	-40 derece yüksek açılı dalış manevrası balistik uçuş sonuçları.....	44
Şekil 4.4.	-20 derece düşük açılı dalış manevrası balistik uçuş sonuçları.....	45
Şekil 4.5.	-10 derece düşük açılı dalış manevrası balistik uçuş sonuçları.....	45
Şekil 4.6.	10 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları.....	46
Şekil 4.7.	20 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları.....	46
Şekil 4.8.	30 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları.....	47
Şekil 4.9.	40 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları.....	47
Şekil 4.10.	60 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları.....	48
Şekil 4.11.	Mühimmat balistik toplam menzil zarfı.....	49
Şekil 4.12.	Hücum açısı kontrolcü mimarisi	50
Şekil 4.13.	Hücum açısı kontrolcüsünün referans parametrelerle benzetim çıktıları...51	
Şekil 4.14.	Optimize edilmiş hücum açısı otopilotu ile yapılan benzetim çıktıları 53	
Şekil 4.15.	Hücum açısı kontrollü mühimmat menzili ile balistik uçuş menzilininkarşılaştırılması	55
Şekil 4.16.	Gemilerin çarpışma problemi	55
Şekil 4.17.	Güdümlü angajman geometrisi	56
Şekil 4.18.	İvme otopilotu yapısı	59
Şekil 4.19.	Atış senaryosu-1 için güdümlü-otopilot performansı	61
Şekil 4.20.	Atış senaryosu-2 için güdümlü-otopilot performansı	62
Şekil 4.21.	Atış senaryosu-3 için güdümlü-otopilot performansı	63
Şekil 4.22.	Atış senaryosu-4 için güdümlü-otopilot performansı	64
Şekil 4.23.	İntegral sarması önleyici-1 yapısı blok gösterimi.....	65
Şekil 4.24.	İntegral sarması sorununun çözümüne ilişkin benzetim çıktıları.....	66
Şekil 4.25.	İntegral sarması önleyici-2 yapısı blok gösterimi.....	67

Şekil 4.26.	İntegral sarması sorununun çözümüne ilişkin benzetim çıktıları	68
Şekil 4.27.	$N = 3$ olan uçuş benzetimi	70
Şekil 4.28.	$N = 4$ olan uçuş benzetimi	71
Şekil 4.29.	$N = 5$ olan uçuş benzetimi	72
Şekil 4.30.	$K = 1$ olan uçuş benzetimi	74
Şekil 4.31.	$K = 10$ olan uçuş benzetimi	75
Şekil 4.32.	$K = 100$ olan uçuş benzetimi	76
Şekil 4.33.	$K = 500$ olan uçuş benzetimi	77
Şekil 4.34.	$K = 1000$ olan uçuş benzetimi	78
Şekil 4.35.	Mühimmat uçuş türüne göre atış irtifası-menzil zarflarının kıyaslanması	83

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

X_b	Gövde Ekseni X Doğrultusu
Y_b	Gövde Ekseni Y Doğrultusu
Z_b	Gövde Ekseni Z Doğrultusu
X_B	Datcom Gövde Ekseni X Doğrultusu
Y_B	Datcom Gövde Ekseni Y Doğrultusu
Z_B	Datcom Gövde Ekseni Z Doğrultusu
X_i	Ataletsel Eksen X Doğrultusu
Y_i	Ataletsel Eksen Y Doğrultusu
Z_i	Ataletsel Eksen Z Doğrultusu
θ	Yunuslama Açısı (rad)
C_i^b	Yönelim Matrisi Operatörü
ω	Mühimmat Toplam Açısal Hızı (rad/s)
q	Gövde Y Ekseni Yunuslama Açısal Hızı (rad/s)
V	Mühimmat Toplam Çizgisel Hızı (m/s)
u	Gövde X Ekseni Çizgisel Hızı (m/s)
w	Gövde Z Ekseni Çizgisel Hızı (m/s)
a	Mühimmat İvmesi (m/s ²)
R	Mühimmat Pozisyonu (m)
X	Mühimmat Ataletsel Eksen Takımı X Konumu (m)
Z	Mühimmat Ataletsel Eksen Takımı Z Konumu (m)
h	Mühimmat İrtifası (m)

M	Moment ($\text{kg m}^2/\text{s}^2$)
H	Açısal Momentum ($\text{kg m}^2/\text{s}$)
I_y	Y Eksenli Atalet Momenti (kg m^2)
F	Kuvvet ($\text{kg m}/\text{s}^2$)
m	Kütle (kg)
g	Yerçekimi İvmesi (m/s^2)
α	Hücum Açısı (rad)
C_L	Kaldırma Kuvveti Katsayısı
C_D	Sürüklenme Kuvveti Katsayısı
C_{x_b}	Gövde X Eksenli Toplam Kuvvet Katsayısı
C_{z_b}	Gövde Z Eksenli Toplam Kuvvet Katsayısı
C_{m_b}	Gövde Y Eksenli Toplam Moment Katsayısı
C_x	Datcom Gövde X Eksenli Statik Kuvvet Katsayısı
C_z	Datcom Gövde Z Eksenli Statik Kuvvet Katsayısı
C_m	Datcom Gövde Y Eksenli Statik Moment Katsayısı
C_{z_q}	Z Eksenli Yunuslama Hızına Bağlı Dinamik Kuvvet Katsayısı
C_{z_α}	Z Eksenli Hücum Açısal Hızına Bağlı Dinamik Kuvvet Katsayısı
C_{m_q}	Y Eksenli Yunuslama Hızına Bağlı Dinamik Moment Katsayısı
C_{m_α}	Y Eksenli Hücum Açısal Hızına Bağlı Dinamik Moment Katsayısı
S_{ref}	Referans Alan (m^2)
l_{ref}	Referans Uzunluk (m)
Q	Dinamik Basınç ($\text{kg}/\text{m s}^2$)
ρ	Hava Yoğunluğu (kg/m^3)
Ma	Mach Sayısı

T	Sıcaklık (K)
δE	İrtifa Dümeni Açısı (deg)
$\delta_{1,2,3,4}$	Kontrol Yüzeyi Açıları (deg)
K_p	Kontrolcü Oransal Katsayı Parametresi
K_i	Kontrolcü İntegral Katsayı Parametresi
E_α	Anlık Hücüm Açısı Hatası (deg)
R_{TM}	Mühimmat Hedef Mesafesi (m)
V_M	Mühimmat Hızı (m/s)
V_T	Hedef Hızı(m/s)
n_c	Komuta İvme (m/s^2)
λ	Görüş Hattı Açısı (rad)
γ	Uçuş Yolu Açısı (rad)
λ_{lead}	Öndelik Açısı (rad)
$\dot{\lambda}$	Görüş Hattı Açısal Hızı (rad/s)
V_c	Yaklaşma Hızı (m/s)
N	Oransal Seyir Güdümü Kazancı
K	Takip Güdümü Kazancı
a_z	Yanal İvme (m/s^2)
dt	Benzetim Örnekleme Periyodu (s)
$\frac{d}{dt}$	Türev Operatörü

Kısaltmalar

ANS	Ataletsel Navigasyon Sistemi
DTF	Darbe Tekrar Frekansı
BLU	Bomb Live Unit
GBU	Guided Bomb Unit
KUSS	Küresel Uydu Seyrüsefer Sistemi
KÖ	Kızılötesi
MAM	Mini Akıllı Mühimmat
Mk	Mark
mW	Milli Watt
NEB	Nüfuz Edici Bomba
RF	Radio Frequency
TV	Television

SÖZLÜKÇE

Akıllı Mühimmat	Smart Munition
Ara Safha	Midcourse
Arayıcı	Seeker
Ataletsel Navigasyon	Inertial Navigation
Ataletsel Navigasyon Sistemi	Inertial Navigation System
Çarpma Tapası	Contact Fuze
Doyuma Ulaşmak	Saturation
Evleme Güdümü	Homing Guidance
Görüş Hattı	Line-of-Sight
Huzme Güdümü	Beam Riding Guidance
İntegral Sarması	Integral Wind-Up
Kaçırma Mesafesi	Miss Distance
Küresel Uydu Seyrüsefer Sistemi	Global Navigation Satellite System / GNSS
Kızılötesi	Infrared
Komuta Güdümü	Commanded Guidance
Komuta Kontrollü Görüş Hattı	Command to Line of Sight
Oransal Seyir Güdümü	Proportional Navigation Guidance
Öndelik Açısı	Lead Angle
Ön-Uç	Front-End
Sabit Seviye Uçuş	Level Flight
Sonlanma Güdümü	Terminal Guidance
Takip Güdümü	Pursuit Guidance

Tapa

Fuze

İvmelenme Manevrası

Toss Maneuver

Yaklaşma Tapası

Proximity Fuze

Yunuslama Direngenliği

Pitching Stiffness

1. GİRİŞ

Birinci Dünya Savaşı öncesinde havadan bombardıman teknolojisi neredeyse hiç kullanılmamaktaydı. 1900'lerin ilk yıllarında kullanılan uçaklar, bombardıman için gerekli olan yük ve menzil kapasitesine hiçbir zaman ulaşamadı. Birinci Dünya Savaşı süresince Charles F. Kettering isimli Amerikalı mucit tarafından bir hava torpidosu geliştirildi. Maksimum menzili 100 mil olan sistem Alman şehirlerini vurmak amacıyla geliştirilse de henüz kullanılmamışken savaş sona erdi [1].

Alman güçleri İspanya Sivil Savaşı süresince manevra yapan düşman gemilerine karşı serbest düşen güdümsüz bombalar ile saldırırken büyük zorluklar yaşadı. Zorlukların üstesinden gelmek için 1939'da akıllı mühimmatlar geliştirilmeye başlandı. 1940 yılında 1570 kg ağırlığındaki RF kontrollü Fritz-X akıllı mühimmatı üretildi. 1942 yılında Alman hava kuvveti, Luftwaffe, Fritz-X'i operasyonel olarak savaşta kullanmaya başladı. Böylelikle akıllı bir mühimmat ilk kez savaş alanında kullanılmış oldu. Fritz-X'in güdüm kablosu ile kontrol edildiği varyasyonları da RF karıştırma olan bölgelerde etkin bir biçimde kullanıldı. Fritz-X'in, güdümsüz bombalara oranla çok daha etkin olması nedeniyle; Amerika'da da akıllı mühimmat teknolojisine olan yatırımlar hız kazandı. Bu süreçte farklı amaçlarla ve farklı performans özelliklerine sahip GB (Guided Bomb), VB (Vertical Bomb), AZON (AZimuth ONLY) ve BAT akıllı mühimmat serileri üretildi [1].

İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar gelen süreçte, birçok savaşta ülkelerin taarruz gücünde havadan atılan akıllı mühimmatlar önemli rol oynadı. Elektronik teknolojisinin gelişmesiyle birlikte akıllı mühimmatların etkinlikleri de önemli ölçüde arttı. Ülkemizde de son yıllarda savunma sanayi firmaları tarafından farklı özelliklerde akıllı mühimmat silahları geliştirilmektedir. Muharip jet uçaklarından atılabilen bu sistemler, son dönemde geliştirilen yerli insansız hava araçlarında kullanılmaya başlanmış ve ülke savunması için stratejik önem kazanmışlardır.

Envanterde bulunan güdümsüz bombalara entegre edilen bir güdüm kiti ile bu bombalar akıllı mühimmatlara dönüştürülebildikleri gibi doğrudan akıllı mühimmat olarak üretilen silah sistemleri de mevcuttur. LGK (Lazer Güdüm Kiti), HGK (Hassas Güdüm Kiti), TEBER gibi Mk serisi bombalara entegre edilen güdüm kitlerinin yanı sıra MAM-L, MAM-C ve Minyatür Bomba gibi akıllı mühimmat sistemleri de ülkemizde geliştirilmektedir.

Bu tezde, fiziksel özellikleri kısmen bilinen mevcut akıllı mühimmatlardan esinlenilerek sanal bir akıllı mühimmat modeli oluşturulmuştur. Oluşturulan bu mühimmata uygun bir 3 serbestlik dereceli kinematik ve dinamik hareket modeli çıkartılmıştır. Fiziksel parametrelerden yola çıkarak aerodinamik etkiler modellenmiştir. Dinamik ve kinematik hareket denklemleri ile mühimmat aerodinamik parametrelerinden faydalanarak Matlab-Simulink programında yine 3 serbestlik dereceli bir benzetim ortamı kurulmuştur. Kurulan benzetim ortamında mühimmatın balistik ve kontrollü uçuş analizleri gerçekleştirilmiştir. Farklı menzildeki hedefler için kaçırma mesafesi parametresi üzerinden, akıllı mühimmatlarda en sık kullanılan iki güdüm yöntemi olan Oransal Seyir ve Takip Güdümü performansları, karşılaştırmalı olarak çalışılmıştır.

İkinci bölümde, akıllı mühimmat teknolojisi temellerinden bahsedilmiştir. Akıllı mühimmatların alt bileşenleri, mühimmatlarda kullanılan atış teknikleri, güdüm yöntemleri ve bu güdüm yöntemlerine ilişkin olarak mühimmat sınıflandırması ele alınmıştır. Sınıflandırılan mühimmatların temel özellikleri ortaya konmuştur.

Üçüncü bölümde, mühimmat fiziksel parametreleri tanımlandıktan sonra 3 serbestlik dereceli hareket modeline uygun hareket eksen tanımlamaları gösterilmiştir. Mühimmat aerodinamik modeli oluşturulmuş ve bu modele ait aerodinamik katsayı parametrelerinin Missile Datcom programı aracılığıyla hesaplama adımları sunulmuştur.

Dördüncü bölümde, doğrusal olmayan benzetim ortamında analizler yapılmıştır. Bu analizler içerisinde mühimmatın balistik uçuş yörüngesi çıkarılmıştır. Sonrasında hücum

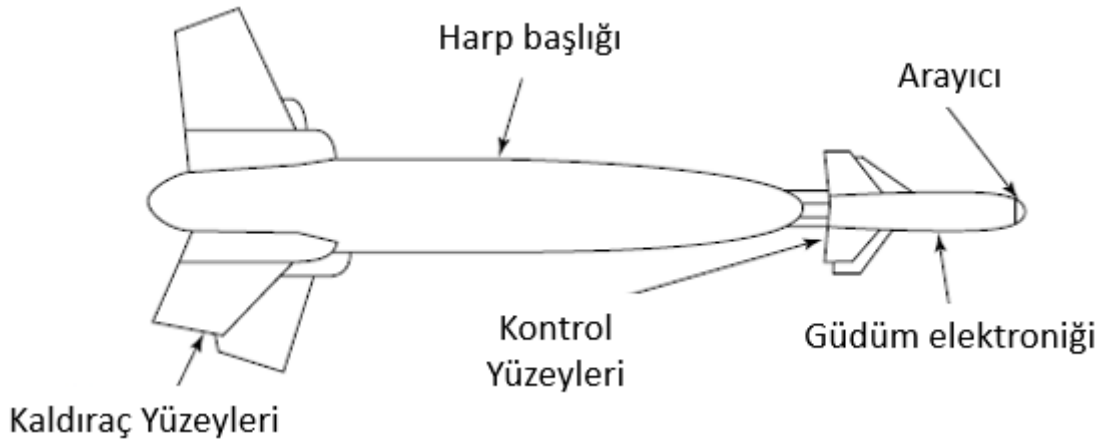
açısı kontrollü uçuş yörüngesini belirlemek amacıyla uygun bir kontrolcü tasarımı önerilmiştir. Mühimmatta kullanılacak güdüm yasalarına uygun kazanç parametreleri belirlenmiştir. Güdüm yöntemini destekleyecek otopilot tasarım adımları açıklandıktan sonra ise güdümlü atışlardaki mühimmat-hedef angajman başarımı çeşitli parametreler üzerinden irdelenmiş ve sonuçlar tartışılmıştır.

2. AKILLI MÜHİMMAT TEKNOLOJİSİ TEMELLERİ

2.1. Akıllı Mühimmatlar

Havadan karaya akıllı mühimmat (ya da akıllı bomba), itki sistemi bulundurmayan hassas güdümlü bir mühimmat türüdür. Hava aracından belirli bir ilk hız, açı ve yükseklikten bırakılan mühimmatlar, kütle çekimi ve aerodinamik etkiler altında süzülerek hareket etmektedir.

Havadan karaya atılan mühimmatlar temel olarak güdümsüz ve güdümlü olmak üzere iki sınıfa ayrılmaktadır. Güdümsüz mühimmatlarda hedef angajmanını sağlamak için gerekli olan parametreler, mühimmatın atıldığı hava platformundan bırakılmadan önce hesaplanır. Mühimmat bırakıldıktan sonra bir kontrol düzeneği bulunmadığından hedefe doğru balistik yörüngesinde ilerler. Güdümlü (akıllı) mühimmatlar bırakılma anından hemen önce hedefin doğrudan konumunu kullanarak ya da hedeften yansıyan farklı enerji türlerini arayıcılarıyla takip edebilme kabiliyetleri sayesinde farklı ilk hız, irtifa ya da açılarla angajman sağlayabilmektedir. Hedefe ulaşılması için gereken ivme değeri uçuşun fazı, hedef tipi ve arayıcı türüne uygun bir güdüm yasası ile hesaplanmaktadır. Mühimmat üzerindeki almaçlar ile elde edilen anlık uçuş bilgileri ile hesaplanan güdüm bilgileri karşılaştırılarak hareketli kanatları süren eyleyicilere gerekli kontrol sinyalleri güdüm elektroniği aracılığıyla iletilmektedir. Tipik bir havadan karaya atılan akıllı mühimmatın alt bileşenleri Şekil 2.1’de gösterilmektedir [2].

Şekil 2.1. Havadan karaya akıllı mühimmat gösterimi

Akıllı mühimmatların harp başlıkları hedef türlerine göre seçilmektedir. Hedef tipine göre zırh delici, termobarik, parçacık etkili, vb. harp başlığı türleri bulunmaktadır. Harp başlığı içerisindeki patlayıcı maddenin infilak etmesini sağlayan mekanizmalara ise tapa adı verilmektedir. Genellikle mühimmatlarda iki tip tapa kullanılır. Yaklaşma tapaları hedefe belirli bir mesafe uzaklıkta aktive olurken, çarpma tapaları hedefe ulaştıktan sonra ve fiziki temas etkisiyle aktive olmaktadır.

Bombardıman problemi dinamik bir problemdir, mühimmatın atıldığı platformun uzaydaki hareketi ve hedef hareketi ile sürekli değişkenlik gösterir. Hedef angajmanını sağlayacak olan ilk hız ve açı büyüklüklerinin anlık olarak mühimmat bırakılma anında ölçülmesi ve kontrol edilmesi gerekmektedir [2]. Angajmanı sağlayan platform hareketleri bırakma manevralarını oluşturmaktadır. Mühimmatın bırakılma manevraları ve bu manevralara ilişkin karakteristikler şu şekilde sıralanabilir:

Yüksek Açılı Dalış Manevrası: Mühimmatın bırakılmadan önceki yunuslama açısının -25° 'nin altında olduğu manevra tipidir. Düşük açılı dalış manevralarına göre mühimmat balistik yörüngesi daha kısadır. Kısalan eğik menzil angajman düzleminde daha düşük kaçırma mesafesi hatası ile sonuçlanmaktadır [2].

Düşük Açılı Dalış Manevrası: -25° 'nin üzerindeki dalış manevralarını içermektedir ve genellikle daha düşük irtifalarda gerçekleştirilmektedir. Düşük irtifadan yapılan atışlarda, mühimmatın patlaması sonrası, hava aracının uçuş yörüngesi üzerinde mühimmat parçacıklarının saçılması ihtimali bulunmaktadır. Bu nedenle hava aracında, mühimmat bırakma adımından sonra kaçış manevraları yapılmaktadır [2].

İvmeli Bırakma Manevrası: Dalış manevraları bırakma anındaki dalış açısı, hava hızı ve irtifa parametrelerinin önceden hesaplanmasını gerektirir. Bunun sonucunda platform dalış açısı boyunca ivmesiz bir yaklaşma hareketi yapmaktadır. Bu tip bir manevra platformun düşman savunmasından kaçışını zorlaştıracaktır. Bu nedenle dinamik balistik çözümlene yapabilen sistemlerde dairesel bir yukarı çekme hareketi ile mühimmata, hız vektörüne dik bir ivme kazandırılmaktadır [2].

Sabit Seviye Atışı: Mühimmat bırakılma anında yunuslama açısı değerinin 0° olduğu atış manevrası tipidir. Bırakma anındaki irtifa değeri arttıkça menzil artacak ancak uçuş süresi arttığı için seyir hataları da yükselecektir [2].

Yükseliş Manevrası: Mühimmat yunuslama açısının 0° 'nin üzerinde olduğu manevra tipidir. Aynı irtifadan yapılan yükseliş manevraları seviye uçuş ve dalış manevralarına oranla yüksek menzile erişirken, hata miktarları görece daha yüksek olacaktır [2].

2.2. Akıllı Mühimmatlarda Kullanılan Güdüm Yöntemleri

2.2.1. Uçuş Safhaları

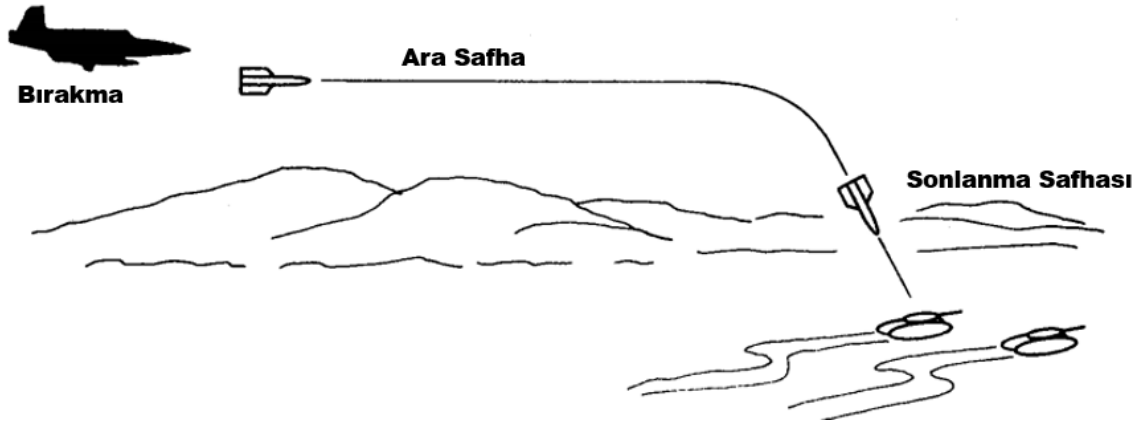
Mühimmatın hedefe ulaşana kadar geçirdiği süre üç safhaya ayrılmaktadır. Bırakılma anı, sonrasında gelen ve sonlanma güdümü aktif olana kadar geçen sürede mühimmatın seyrini sürdürdüğü ara safha ve güdümün en son adımı olan sonlanma safhalarıdır.

Bırakma anından önce, istenen atış koşullarına ulaşılan kadar geçen sürede mühimmat atıldığı platformdan sürekli olarak ilklendirilmektedir. Hedefin görece konumuna bağlı olarak bu aşamada platform ivmelenme, yükseliş, dalış ya da seviye uçuş manevraları yapmaktadır. İlklendirme mesajları ile mühimmata platformun sahip olduğu konum, hız, açı ve hedef bilgisi gibi ilk değer parametreleri iletilir. İlgili parametreler mühimmat ile platform arasındaki daha önceden ölçülmüş olan açı ve konum farkı ilişkisi kullanılarak düzeltilmektedir. Bırakma komutuyla mühimmat, platformdan ilklendirildiği değerler ile uçuşuna başlamaktadır. Mühimmat bırakıldıktan sonra, ara safha başlayana kadar geçen süre boyunca bırakma fazı devam etmektedir [3]. Tanımlanan şartlar sağlandıktan sonra ise ara safha fazına geçilmektedir.

Bırakma fazının sonlanmasıyla birlikte sonlanma fazı başlayana kadar geçen sürede mühimmat ara safha durumunda bulunmaktadır. Ara safha süresince hedefe yaklaşmak ve mühimmatı sonlanma fazına başlatacak yörüngede tutmak amaçlanmaktadır. Ara safha süresince hedef bilgisi mühimmat üzerinde güncellenmez ve platformdan aktarılmış olan son hedef bilgisi kullanılarak uçuş sürdürülmektedir. Ara safhada genellikle amaç mühimmatın enerji kaybını minimize etmektir [3].

Mühimmat arayıcısının hedefe kilitleneceği mesafeye ulaşılmasından sonra sonlanma fazı başlamaktadır. Bu safhada hedefe ulaşılması için gereken takip verilerinin kullanıldığı güdüm ise terminal güdüm olarak adlandırılmaktadır. Terminal güdümde, bu faz başlayana kadar biriken yörünge hataları angajmana az bir süre kaldığından, çok kısa zamanda düzeltilmelidir ve bu nedenle genellikle manevra bakımından en zorlayıcı uçuş safhasıdır. Şekil 2.2’te akıllı bir mühimmatın uçuş fazlarına ait görsel paylaşılmıştır [3].

Şekil 2.2. Akıllı mühimmat uçuş safhaları [3]

2.2.2. Güdüm Algoritmaları

Güdüm, mühimmatın hedefe göre anlık konumuna bağlı olarak, hedef mühimmat angajmanını sağlayan ve mühimmat hız vektörünün hangi yönde değiştireceğini belirleyen strateji olarak tanımlanabilir [3]. Güdüm algoritmaları ön ayarlı ve doğrudan olarak iki grupta sınıflandırılmaktadır.

Ön ayarlı güdüm algoritması, hedef pozisyon ve hareket bilgisinin mühimmat bırakılmadan önce atış kontrol sistemine sağlanmasıyla gerekli güdüm komutlarının üretilmesi prensibi ile çalışmaktadır. Uçuş boyunca hedef bilgisi güncellenmemektedir, ancak mühimmatın önceden belirlenmiş yörüngede uçabilmesi için gerekli düzeltmeler seyrüsefer ölçerleri ile hesaplanmaktadır. Mühimmatın anlık pozisyonu ile hesaplanmış uçuş profili karşılaştırılır ve gerekli ise kontrol sistemi ile hedeflenen yörüngeye yönelmesi sağlanır [3]. ANS güdümü bu tip algoritmalara örnek olarak gösterilebilir.

Doğrudan güdüm yöntemlerinde ise, hedef bilgisi mühimmat üzerindeki almaçlar ya da dış kaynaktan (mühimmatın atıldığı hava platformu vb.) mühimmata gönderilerek güncellenmektedir. Bu sayede sabit olmayan hedef tiplerinin de vurulması amaçlanmaktadır. Hedef ile güdüm almaçlarının görüş hattı temasının başlamasıyla hedef bilgisi kontrol ve güdüm sistemlerine iletilmektedir. Doğrudan güdüm algoritmaları görüş komuta güdümü, huzme güdümü ve evleme güdümü yöntemleri olarak üç farklı sınıfa ayrılmaktadır [4].

2.2.2.1. Komuta Güdümü

Komuta güdümü, elektronik komut sinyallerinin mühimmatın dışında, bir istasyonda hesaplandığı ve mühimmata dışarıdan iletiildiği bir güdüm yöntemidir. Komuta güdümün temel konsepti, hedef ile mühimmat arasındaki görece pozisyon ve hız bilgisinin kullanılarak mühimmatın hedefe olan angajmanını sağlayacak komutların dışarıdan iletilmesidir. Füze ve hedef hassas bir şekilde sürekli olarak takip edilmelidir. Takip sırasında elde edilen bilgi, güdüm komutlarının şekillendirilmesinde kullanılmaktadır. İstasyon ile füze arasındaki bilgi akışı bir güdüm teli veya RF veri köprüsü ile sağlanabilmektedir. Komuta güdüm için mühimmat üzerinde herhangi bir arayıcı sistemi bulunması gerekmemektedir. Bu bir avantaj olarak görünse de radar istasyonuna uzak olarak gerçekleşecek angajman geometrilerinde ölçüm doğruluğu düşeceğinden güdüm komutlarının doğruluğu da düşecektir [3].

Komuta güdümü genellikle, komuta kontrollü görüş hattı güdümü (Command to Line of Sight – CLOS) olarak uygulanmaktadır. CLOS güdüm yönteminde, hedef, dışarıdaki bir izleme istasyonundan aydınlatılır ve sonrasında güdüm komutları, izlenen görüş hattına göre yine dışarıdaki bir istasyonda oluşturulup füzeye gönderilir. Genel amaç, füze ile hedef arasındaki açısal izleme farkını sıfıra çekecek ivme komutlarının füzeye iletilmesidir [5, 6].

CLOS güdüme ait komuta ivmesine ilişkin hesaplamalar Şekil 2.3 ve Eşitlik (1) ile verilmiştir.

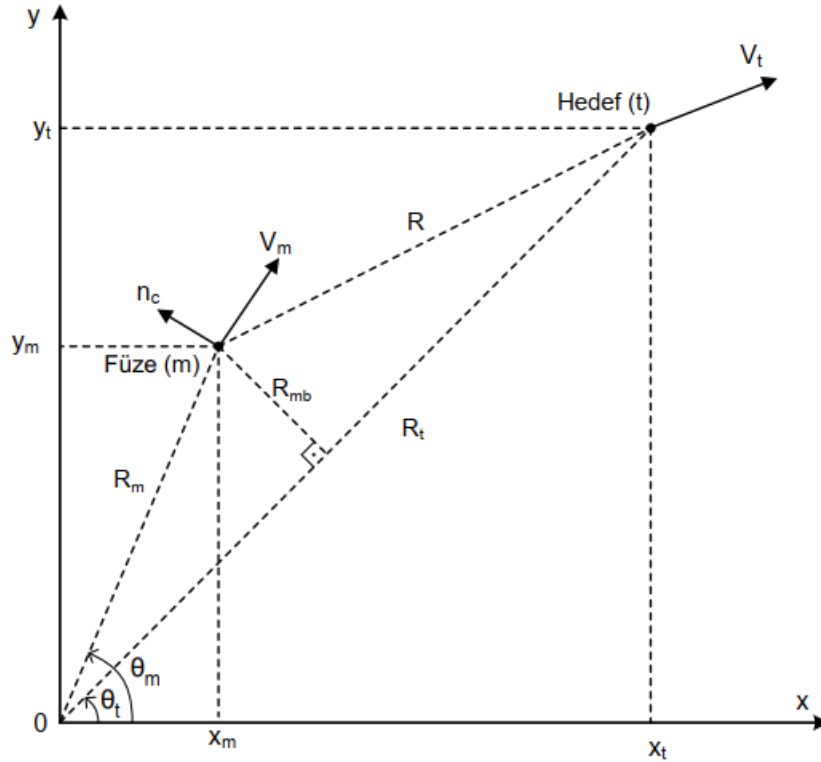
$$n_c = K_{clos}(\theta_t - \theta_m) \quad (1)$$

2.2.2.2. Huzme Güdümü

Huzme güdümünde, darıda yer alan bir istasyonla aydınlatılan hedef bir huzme içerisinde takip edilir ve mühimmatta yer alan almaçlar ile mühimmatın huzme içerisinde kalması sağlanmaktadır. Bu nedenle üç noktalı bir güdüm yöntemidir. Huzme, radar ya da lazer sinyalleriyle oluşturulabilir ve genellikle mühimmatın atıldığı platformun bir alt sistemidir [3]. Bu güdüm yönteminde amaç, hedefi izleyen ıına olan mühimmat dik uzaklığının, R_{mb} 'nin, minimize edilmesidir. Huzme güdüme ilişkin komuta ivme hesabı Şekil 2.3 ve Eşitlik (2) ile ifade edilmektedir.

$$n_c = K_{br} R_{mb} \quad (2)$$

Huzme güdümün dezavantajı, güdüm huzmesindeki aı takip hatalarının mühimmat üzerinde pozisyon hatası olarak belirmesi ve bu durumun da hedef takipçisi ile hedef arasındaki menzil hesabı hatasına doğru orantılı bir biçimde tesir etmesidir [3].

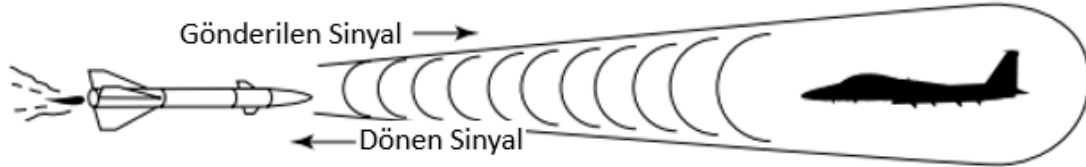
Şekil 2.3. Komuta kontrollü görüş hattı ve huzme güdümü geometrileri [7]

2.2.2.3. Evleme Güdümü

Evlleme güdümü, doğrudan hedefi algılayan ve kontrol yüzeylerine gerekli komutları üretebilen mühimmatlar için kullanılmaktadır [2]. Evleme güdümüne sahip füzelerde genellikle hedef tipine uygun arayıcı başlıklar bulunmaktadır. Arayıcı başlıkların donanımsal özellikleri, izlenen hedefin karakteristik özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir [7]. Daha belirgin bir ifadeyle, evleme sistemi, hedefin ne çıkan özelliklerine göre hedefi seçen, tanıyan ve takip eden özel bir güdüm metodudur. Evleme güdümü genel olarak üç farklı gruba ayrılmaktadır:

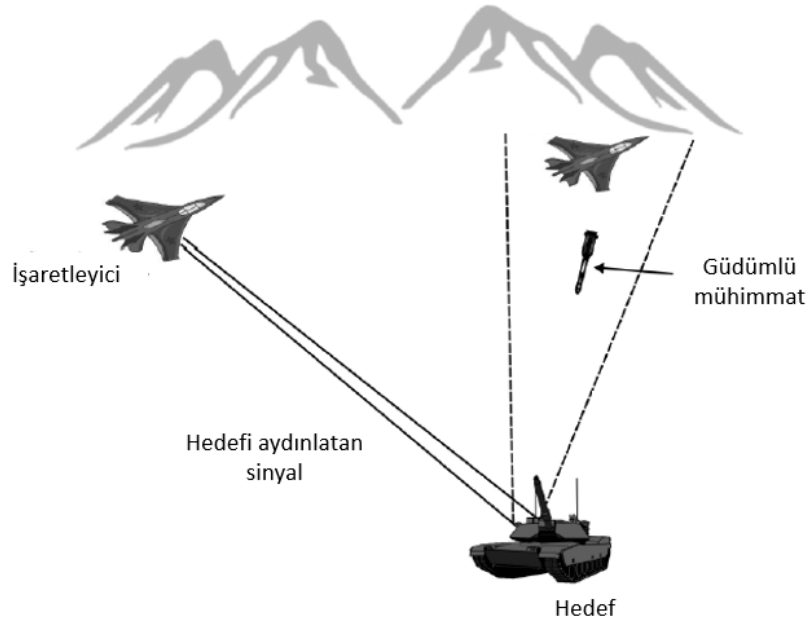
- Aktif güdüm
- Yarı aktif güdüm
- Pasif güdüm

Aktif evleme sistemleri, üzerindeki ekipmanlarla hedefi aydınlatma ve takip etme kabiliyetine sahip sistemlerdir. Füze yayılım kaynağını ve yayılıma duyarlı sensörü üzerinde bulundurmaktadır. Bu sistemlerin avantajlı yönü at-unut tipinde olmalarıdır. Ancak dezavantajlı yanı, diğer tipteki evleme güdümlü füzelere oranla ağırlıklarının fazlaca, maliyetlerinin daha yüksek ve karıştırmaya açık yapıda olmalarıdır.

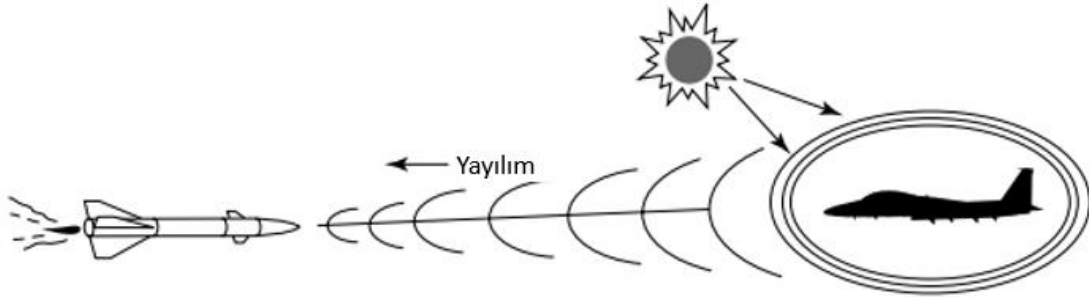
şekil 2.4. Aktif evleme güdümü gösterimi [2]

Yarı aktif evleme sistemleri, bir dış kaynaktan aydınlatılan hedeften yansıyan enerjiyi seçebilen ve takip edebilen sistemlerdir. Yarı aktif güdümlü sistemlerde kullanılan ekipmanlar, pasif evleme güdümlü sistemlere göre daha ağır ve karmaşık yapıdadır.

Şekil 2.5. Yarı-aktif evleme güdümü gösterimi

Pasif evleme güdümü sistemleri, hedefin doğası gereği yaydığı ışık, ısı ya da ses dalgalarını algılayan güdüm sistemleridir.

Şekil 2.6. Pasif evleme güdümü gösterimi [2]

Türünden bağımsız olarak bütün evleme güdümü içeren sistemlerde, arayıcı hassas bir şekilde füzenin boylamsal eksenine hizalanmalıdır. Füze üzerindeki hedef takip sinyali alıcıları genellikle alıcının çıkış sinyali gücünü sabit bir değerde tutmayı amaçlayan otomatik kazanç kontrolü içermektedir.

Evleme güdümü kullanan füzelerin neredeyse tamamı oransal seyir güdümünün bir türünü kullanmaktadır. Oransal seyir güdümünün çok yaygın kullanılmasının birtakım

nedenleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki hem düşük hem de yüksek manevra kabiliyetine sahip hedef tiplerinde bu güdüm yönteminin oldukça etkin olmasıdır. Ek olarak, oransal seyir güdümü komutlarını güncel teknolojiye sahip hesaplama donanımlarıyla uygulamak görece kolaydır [2]. Evleme güdüm radar, kızılötesi veya lazer tabanlı olarak gerçekleştirilebilmektedir. Evleme güdümlü mühimmat tiplerinde kullanılan bir başka önemli güdüm yöntemi de takip güdümüdür.

Akıllı mühimmatlar maliyet etkin sistemler oldukları ve konsept olarak daha kolay uygulanabildiği için genellikle yarı-aktif ya da pasif evleme güdümüne uygun donanımları içermektedirler. Komuta güdümü ve huzme içerisinde güdüm yöntemleri bu tip sistemler için genellikle tercih edilmemektedir.

Pasif ve yarı-aktif evleme güdümüne sahip mühimmatlarda en sık kullanılan yöntemler oransal seyir güdümü ve takip güdümü yöntemleridir. Bu nedenle tez çalışmasında modellenecek mühimmat için bu iki tip güdüm yönteminin performansı incelenecektir. Oransal seyir güdümü ve takip güdümü yöntemlerine ilişkin detaylar ve matematiksel esaslar Bölüm 4.4'te verilmiştir.

Akıllı mühimmat tiplerini, kullandıkları güdüm donanımlarına göre de sınıflandırmak mümkündür:

- Lazer Güdümlü Mühimmatlar
- TV/KÖ Güdümlü Mühimmatlar
- ANS-KUSS Güdümlü Mühimmatlar

Akıllı mühimmat teknolojisinin geliştirildiği ilk dönemlerde Alman yapımı RF güdümlü mühimmatlar bulunsa da güdümüzde aktif olarak kullanılan bir RF güdümlü akıllı bomba bulunmamaktadır [8]. RF arayıcıların kullanım alanının dar olmasının en önemli nedeni, akıllı mühimmatların maliyet etkin olmalarına karşın, RF arayıcıların karmaşık yapıda ve maliyetli olmalarıdır.

2.3. Mühimmat Tipleri ve Özellikleri

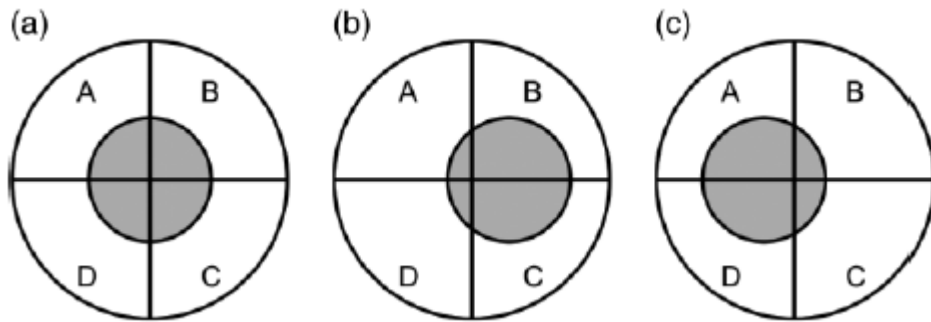
2.3.1. Lazer Güdümlü Mühimmatlar

Lazer güdümlü akıllı mühimmatlar belirli bir frekanstaki lazer ışınlarını algılayabilen lazer arayıcı sistemlere sahip mühimmat tipleridir. Huzme güdümü haricindeki çoğu lazer güdümlü mühimmatlarda hedef dışarıdan bir lazer işaretleyici ile işaretlenir. Bu nedenle uygulanan güdüm algoritması yarı-aktif evleme güdümü sınıfındadır [9]. Aydınlatılan hedeften yansıyan lazer ışınları bir dizi foto diyot almacı ile toplanmaktadır.

Lazer işaretleyici ve arayıcıların uyum içinde çalışabilmesi için bir tür darbe kodlayıcı sistem kullanılmaktadır. Aynı kod hem işaretleyici hem de arayıcı için ayarlanarak, arayıcının yalnızca ilgili işaretleyici tarafından aydınlatılan hedefi takip etmesi sağlanmaktadır. Darbe kodlama sistemi, darbe tekrar frekansı yöntemine dayanmaktadır [10]. Akıllı mühimmatlarda kullanılan lazer sinyallerinin tipik tepe gücü, darbe genişliği ve DTF değerleri sırasıyla 5-8 mW, 10-20 ns ve 5-20 Hz'dir [9].

Lazer arayıcının ön-uç katındaki opto-elektronik pozisyon sensörü mühimmatın hedefe göre açısız konumunu hesaplamaktadır. İstikamet (azimuth) ve yükseliş (elevation) açılarındaki hata bilgisi mühimmat servo kontrolcülerine iletilerek mühimmatın vuruş yörüngesinde tutulması sağlanmaktadır. Pozisyon sensörü ölçümü Şekil 2.7'de gösterilmektedir.

Hedefler, lazer güdümlü mühimmatlara karşı tedbir olarak lazer ışınlarını soğuran boyalar, sis perdeleri veya aktif koruma sistemleri kullanmaktadır [9].

Şekil 2.7. Lazer demeti noktası: (a) lazer ışını arayıcı optik eksenine hizalı, (b) lazer ışını pozitif X yönünde, (c) lazer ışını negatif X yönünde [9]

Yurtiçi ve yurtdışında geliştirilen birtakım lazer güdümlü mühimmatlara ilişkin görseller Şekil 2.8 - Şekil 2.11 ile gösterilmektedir.

Paveway II GBU-10 mühimmatı, Mk 84 genel amaçlı bombasına, lazer güdümlü kiti entegre edilen ABD yapımı bir hassas güdümlü mühimmattır. İlk olarak 1976 tarihinde hizmete girmiştir. Ağırlığı 1160 kg ve uzunluğu 4370 mm'dir. Menzili ise yaklaşık olarak 14.8 km'dir [11].

Şekil 2.8. Paveway II (GBU-10)

GBU-24 Paveway III mühimmatı, bir ABD şirketi olan Raytheon firması tarafından geliştirilmiş, 1983 yılından itibaren hizmete girmiş olan ve Mk 84, BLU-109, BLU-116 ve CPE-800 gibi genel amaçlı bombalara lazer güdümlü kiti entegre edilerek akıllı mühimmat haline getirilmiş bir mühimmattır. 1050 kg ağırlığında ve 4390 mm uzunluğunda olan mühimmatın azami menzili yaklaşık 18.5 km'dir [12, 13].

Şekil 2.9. Paveway III (GBU-24)

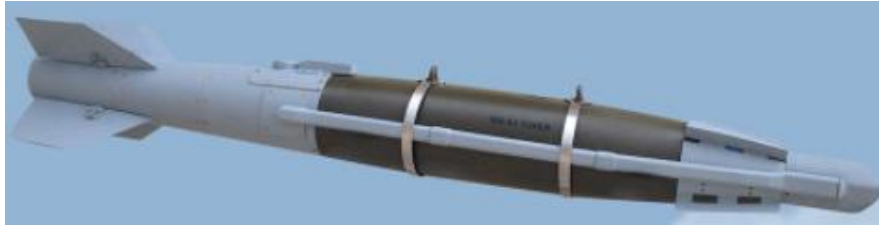

MAM-L mühimmatı, ülkemizde Roketsan A.Ş tarafından üretilmektedir. Mühimmat ağırlığı 22 kg ve uzunluğu 1000 mm'dir. 2016 yılından itibaren aktif olarak insansız hava aracı platformlarında kullanılmaktadır. Mühimmat menzili 14 km'dir [14].

Şekil 2.10. MAM-L (Mini Akıllı Mühimmat – LUMTAS Konfigurasyonu)

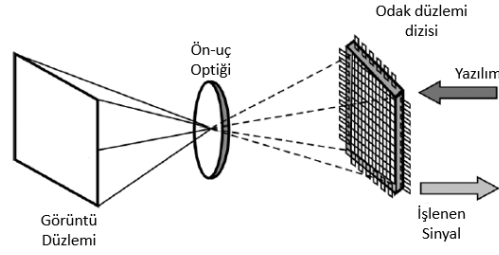
TEBER-82 mühimmatı, Mk 82 genel maksat bombalarına vuruş kabiliyetinin artırılması amacıyla entegre edilen Roketsan A.Ş üretimi bir lazer güdümlü kitidir. 270 kg ağırlığında ve 2600 mm uzunluğundadır. Mühimmat azami menzili 28 km'dir [15].

Şekil 2.11. TEBER-82

2.3.2. TV / Görüntülü Kızılötesi Güdümlü Mühimmatlar

TV / görüntülü kızılötesi güdümlü mühimmatlar, mühimmatın ön bölümünde bulunan gündüz vakti kullanım için TV güdümlü sistemi ya da gece ve/veya kötü hava şartlarında görüş sağlayan kızılötesi güdümlü sistemi içermektedir. Herhangi bir yayın yapmadıkları ve başka bir kaynak tarafından aydınlatılan ve hedeften yansıyan enerji kaynağını takip etmedikleri için pasif evleme güdümlü sınıfında yer almaktadır.

Şekil 2.12. Görüntülü kızılötesi arayıcı konsepti [9]

Görüntü güdümlü mühimmatlar, belirli bir bölgede bulunduğu bilinen hedefin tam konumu tayin edilmeden de mühimmatın atılmasına olanak sağlamaktadır. Bir operatör tarafından, mühimmatın üzerindeki veri bağı aracılığıyla, hedef kameranın görüntü alanına girene kadar gerekli güdüm komutlarını uzaktan iletilebilmektedir. Hedef görüntüye girdikten sonra pasif evleme güdümü devreye girebilir ya da operatör tarafından hedefe ulaşana kadar güdüm komutları gönderilebilir [11].

TV/Görüntülü KÖ arayıcı ile güdüm gerçekleştiren mühimmatlara örnek olarak GBU-15 ve LAÇİN mühimmatları Şekil 2.13 ve Şekil 2.14’da gösterilmektedir.

GBU-15 mühimmatı ABD firması Rockwell International tarafından geliştirilmiştir ve 1983’ten günümüze kadar kullanılmıştır. Mk-84 ve BLU-109 genel maksat bombalarına TV ya da görüntülü kızılötesi güdüm sistemleri entegre edilerek akıllı güdüm kabiliyeti kazandırılmaktadır. Yaklaşık olarak 1650 kg ağırlığında ve 3910 mm uzunluğundadır. Azami menzili 9.3 km’den uzundur [16].

Şekil 2.13. GBU-15 [16]

LAÇİN mühimmatı Roketsan A.Ş. tarafından geliştirilme aşamasında olan Mk-82 genel maksat bombalarına TV ya da görüntülü kızılötesi arayıcı başlıklı güdümlü kiti entegre edilmiş bir hassas mühimattır. 262 kg ağırlığında ve 2774 mm uzunluğunda olan mühimmatın azami menzili ise 28 km'dir [17].

Şekil 2.14. LAÇİN akıllı mühimmatı

2.3.3. ANS-KUSS Güdümlü Mühimmatlar

ANS-KUSS güdümlü mühimmatların en belirgin özellikleri arayıcı almacı içermeden hedefe güdümlü yapma yeteneklerinin olmasıdır. Hedef koordinatları atıştan önce mühimmeta aktarılır ve atıldığı platformdan ilklendirilen mühimmat gerekli güdümlü hesaplamalarını yapabilmektedir. Arayıcı bağımsız olduğu için hava şartlarından etkilenmemektedirler. Hedef bilgisi atıştan sonra güncellenmediği için hareketsiz ya da çok yavaş hareket eden hedef tiplerinde kullanımları uygundur. KUSS sinyallerinin karıştırılması durumu için seyrüseferi devralacak taktik veya üzeri seviyede ANS sistemi barındırmaktadırlar. KUSS karıştırma önleyici sistemler kullanılarak da KUSS sisteminden daha çok fayda sağlamak mümkündür. ANS seyrüsefer hataları zamanla arttığı için KUSS çözümünün olduğu durumda mühimmat etkinliği daha yüksek olacaktır. Yurtiçinde ve yurtdışında geliştirilen ANS-KUSS güdümlü JDAM, HGK ve Minyatür bomba mühimmatları Şekil 2.15 - Şekil 2.17'da sırasıyla gösterilmektedir.

JDAM güdümlü kiti, Boeing firması tarafından üretilmektedir. Mk-84, Mk-83, Mk-82, BLU-109, BLU-110 ve BLU-111 gibi genel maksat bombalarına entegre edilerek kullanılmaktadır. Mk-84 bombası ile entegre edilmiş olan JDAM GBU-31 (v) 3/B varyantı 961 kg ağırlığında ve 3774 mm uzunluğundadır. GBU-31 mühimmatı 28 km menzile erişebilmektedir [18, 19].

Şekil 2.15. JDAM (Joint Direct Attack Munition)

HGK, Mk-82, Mk-83, Mk-84 ve NEB bombalarına entegre edilen ve Tubitak Sage-Aselsan A.Ş. iş ortaklığı ile üretilmekte olan bir güdümlü kitidir. Yaklaşık 28 km menzile ulaşabilen mühimmat, Türk Hava Kuvvetleri tarafından 2004 yılından itibaren kullanılmaktadır [20].

Şekil 2.16. HGK (Hassas Güdümlü Kiti)

Minyatür Bomba, Aselsan tarafından geliştirilen bir ANS/KUSS güdümlü akıllı mühimattır. 1800 mm uzunluğunda ve 139 kg ağırlığındadır. Açılır geniş kanatları sayesinde 100 km üzerinde menzile ulaşabilmektedir [21].

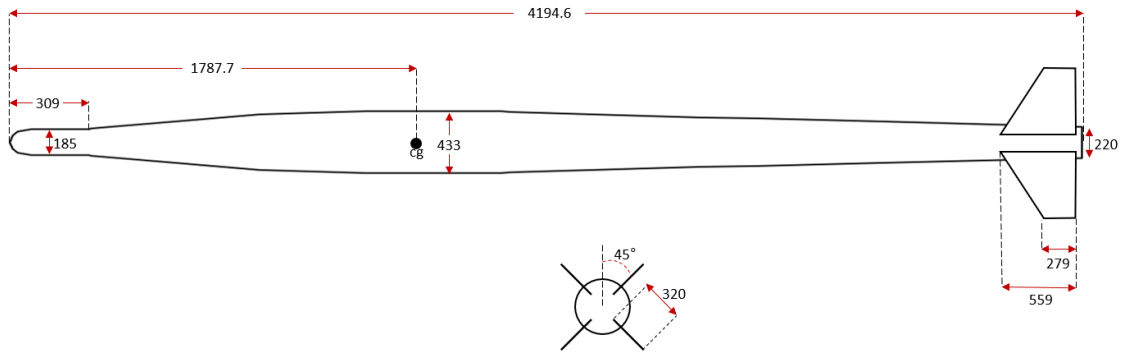
Şekil 2.17. Minyatür Bomba

3. AKILLI MÜHİMMAT DİNAMİK MODELİ

Bu bölümde öncelikle akıllı mühimmat fiziksel parametreleri tanımlanacaktır. Daha sonra mühimmatın 3 serbestlik dereceli hareket eksen tanımlamaları yapılacaktır. 3 serbestlik dereceli hareket eksen tanımına uygun mühimmat kinematik ve dinamik hareket denklemleri elde edilecektir. Bölüm sonunda mühimmat aerodinamik modeli yarı-empirik bir aerodinamik modelleme yazılımı olan “Missile Datcom” ile çıkartılıp, hareket denklemleri ile olan ilişkisi ve aerodinamik kararlılık ve trim analizi sunulacaktır.

3.1. Mühimmat Fiziksel Parametreleri

Yapılacak analizlerde Mk-84 genel maksatlı bomba baz alınarak tasarlanmış bir akıllı mühimmat modeli kullanılacaktır [22]. Bomba üzerine hareketli kontrol yüzeyleri ve arayıcı içeren bir güdüm kiti yerleştirilmiştir. Akıllı mühimmatlara eklenen güdüm kitleri tasarımı aerodinamik olarak tekrarlamalı bir tasarım sürecinin sonucunda geliştirilmektedir. Ancak bu tez kapsamında aerodinamik tasarım adımları incelenmediğinden, mevcutta bulunan benzer mühimmat tipleri ölçeklendirilerek Şekil 3.1’de fiziksel özellikleri gösterilen sanal bir mühimmat oluşturulmuştur. Şekilde verilen uzunluk birimleri mm’dir.

Şekil 3.1. Akıllı mühimmat fiziksel parametreleri (yandan ve arkadan görünüm)

3.2. 3 Serbestlik Dereceli Hareket Eksenleri

Eksen tanımlamaları aşağıdaki kısıtlamalar ile oluşturulmuştur;

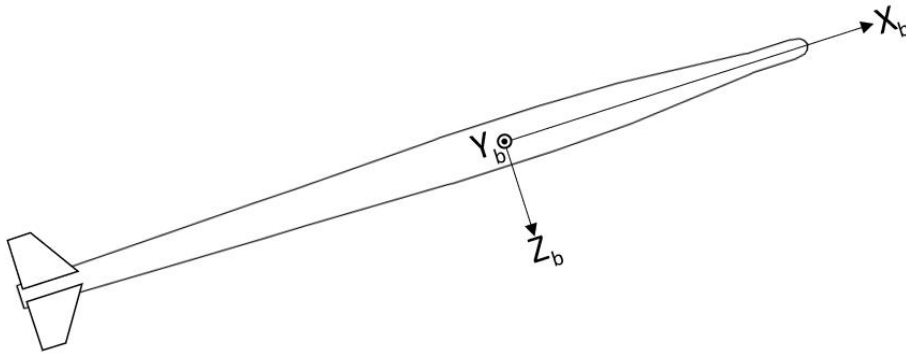
- Mühimmat konumu ve yönelimi sabit ataletsel eksen takımına göre hesaplanmaktadır.

- Dünyanın dönüş hareketi ihmal edilmektedir.
- Dünya yüzey eğikliği modellenmemiştir. Mühimmat hareketi süresince dünya yüzeyi düz kabul edilmektedir.

Bu bölümde mühimmat gövde eksenini ve ataletsel eksen çerçeveleri tanımlanacaktır.

3.2.1. Füze Gövde Eksen Takımı

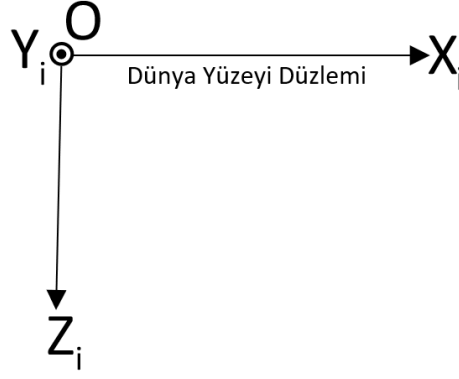
Eksen takımı orijin noktası mühimmat kütle merkezindedir. X eksenini doğrultusu mühimmatın burnuyla paralel, Y eksenini doğrultusu mühimmat arkadan görünüşüne göre sağ taraftaki iki kontrol yüzeyine 45 derecelik açıyla ve X eksenine dik (sayfa düzleminde dışarı doğru) uzanmaktadır. Z eksenini ise sağ el kuralına uyacak şekilde ve bu iki eksene dik olarak tanımlanmıştır. Gövde eksen takımı Şekil 3.2’de gösterilmektedir.

Şekil 3.2. Mühimmat gövde eksen takımı

3.2.2. Ataletsel Eksen Takımı

Ataletsel eksen takımı orijini, mühimmat bırakılmadan önce kütle merkezinin düz kabul edilen dünya modeli üzerindeki izdüşümü noktası olarak tanımlanmıştır. Eksen takımını bu şekilde tanımlamak matematiksel ilişkilerin formülasyonunu kolaylaştırmaktadır. X doğrultusu, orijinden hedefin kütle merkezinin dünya yüzeyi üzerindeki izdüşümü doğrultusunda ve dolayısıyla dünya yüzeyine paraleldir. Z doğrultusu, orijinden dünya merkezi doğrultusunda ve X eksenine diktir. Y eksenini sağ el kuralına uygun şekilde bu iki eksene dik (sayfa düzleminde dışarı doğru) doğrultudadır. Ataletsel eksen çerçevesi Şekil 3.3’te gösterilmektedir.

Şekil 3.3. Ataletsel eksen takımı

3.2.3. Yönelim Matrisi

Ataletsel eksen takımı ile gövde eksen takımı arasındaki açı dönüşümü Eşitlik (3)'te matris tersi olan dönüşüm de Eşitlik (4)'te verilmiştir. Yönelim matrisi ortogonal bir matris olduğundan, matrisin tersi transpozuna eşit olacaktır.

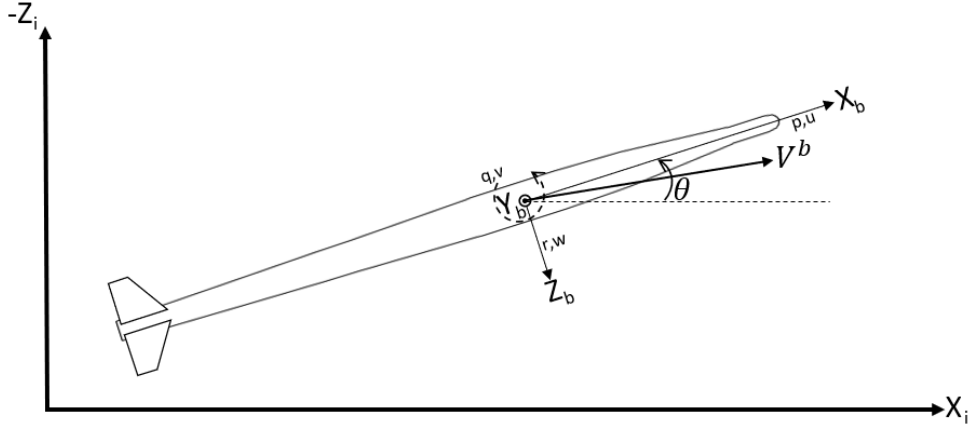
$$C_i^b = \begin{bmatrix} \cos \theta & -\sin \theta \\ \sin \theta & \cos \theta \end{bmatrix} \quad (3)$$

$$C_i^b = C_b^{i^T} \quad (4)$$

Füze gövde eksenleri ve ataletsel eksenler arasındaki açı büyüklüğü yunuslama açısı olarak tanımlanmaktadır. Mühimmat gövde eksenine, açısal olarak hareket ettikçe, yunuslama açısı da değişecektir.

3.3. Kinematik ve Dinamik Hareket Denklemleri

3 serbestlik dereceli hareket modeli, mühimmatın gövde eksen takımına göre yalnızca X_b ve Z_b eksenleri doğrultusunda çizgisel ve Y_b eksenine çevresinde ise dairesel hareket yapabildiği varsayımıyla oluşturulmuştur. Mühimmat hareket modeli Şekil 3.4'te gösterildiği ve Çizelge 3.1'de tanımlandığı gibidir.

Şekil 3.4. Mühimmat hareket modeli

Çizelge 3.1. Mühimmat hareket-eksen ilişkileri

Eksen	Dönü	Çizgisel Hız	Açı	Açısal Hız
OX	(Yuvarlanma)	u	(φ)	(ρ)
OY	Yunuslama	(v)	θ	q
OZ	(Yanca)	w	(ψ)	(r)

Mühimmat hız vektörü Eşitlik (5)'de verilmiştir.

$$V^b = u\vec{i} + w\vec{k} \quad (5)$$

$\vec{i}$ ve $\vec{k}$ gövde ekseninde tanımlı X_b ve Z_b eksenleri üzerindeki birim vektör bileşenleridir.

Gövde eksen takımında tanımlanan hız vektörü yönelim matrisi kullanılarak ataletsel eksen takımına Eşitlik (6)'le taşınabilir.

$$V^i = C_b^i V^b \quad (6)$$

Hız vektörünün büyüklüğü Eşitlik (7)'la tanımlanmaktadır.

$$V = \sqrt{u^2 + w^2} \quad (7)$$

Akıllı mühimmat açısal hız vektörü Eşitlik (8)'da verilmiştir.

$$\omega = q\vec{j} \quad (8)$$

$\vec{j}$ gövde eksen takımında tanımlı Y eksenini üzerindeki birim vektör bileşenidir.

Newton'un ikinci yasası kullanılarak mühimmatın dinamik denklemlerini tanımlamak mümkündür [2]. Buna göre açısal ve çizgisel hareketi oluşturan toplam moment ve kuvvet etkileri Eşitlik (9)-Eşitlik (10) ile verilmiştir.

$$\sum M = \frac{dH}{dt} \quad (9)$$

$$\sum F = d(mV^b) / dt \quad (10)$$

Mühimmat üzerindeki moment ve kuvvet etkilerini, aerodinamik kuvvetler/momentler ve kütle çekimi oluşturmaktadır. Akıllı mühimmatlarda itki yaratacak roket motoru gibi bir tahrik sistemi bulunmadığından, kuvvet ve moment ifadelerinde bu etki hesaba katılmamaktadır. Mühimmat kütlesi, m , 1018.4 kg olarak alınmıştır.

Açısal hareketi oluşturan moment etkisinin gövde eksen takımındaki ifadesi Eşitlik (11)-Eşitlik (14) ile verilmiştir.

$$\sum M^b = \frac{dH_y}{dt} \quad (11)$$

$$H_y = qI_y \quad (12)$$

$$I_y = \int (x^2 + z^2) dm \quad (13)$$

$$\sum M^b = \frac{dq}{dt} I_y + q \frac{dI_y}{dt} \quad (14)$$

Atalet momenti, mühimmat kütlesi ve dönme eksenini uçuş süresince değişmediğinden sabit olacaktır. Bu nedenle Eşitlik (14)'te yer alan moment ifadesindeki moment değişimine bağlı ikinci terim her zaman sıfıra eşit olacaktır. Mühimmatın Y eksenini çevresindeki atalet momenti, I_y , 129.4 kg m² olarak kabul edilmiştir.

Çizgisel hareketi oluşturan kuvvet etkisi gövde eksen takımına göre Eşitlik (15) ile hesaplanmaktadır. Uçuş süresince mühimmat kütlesi değişmediğinden, kütle değişimine bağlı ifadeler ihmal edilmiştir.

$$\sum F^b = m \frac{dV^b}{dt} + m(\omega \times V^b) \quad (15)$$

Çizgisel hareket denklemi gövde eksen takımı üzerindeki eksenlere Eşitlik (16)-(19) ile dağıtılabılır.

$$\sum F_{X_b} = m(\dot{u} + wq) \quad (16)$$

$$\sum F_{Z_b} = m(\dot{w} - uq) \quad (17)$$

$$\frac{du}{dt} = \frac{\sum F_{X_b}}{m} - qw \quad (18)$$

$$\frac{dw}{dt} = \frac{\sum F_{Z_b}}{m} + qu \quad (19)$$

İvme ve açısal hız değişkenlerine ait dinamik denklemleri, kuvvet ve moment etkilerini oluşturan yerçekimi ve aerodinamik etkiler cinsinden Eşitlik (20)-(22) arasında verilmiştir.

$$\frac{du}{dt} = \frac{F_{x_b}}{m} - qw - g \sin \theta \quad (20)$$

$$\frac{dw}{dt} = \frac{F_{z_b}}{m} + qu + g \cos \theta \quad (21)$$

$$\frac{dq}{dt} = \frac{M_y}{I_y} \quad (22)$$

Yerçekimi ivmesine ilişkin hesaplamalar Eşitlik (23)-(25) ile verilmiştir.

$$g^b = C_i^b g^i \quad (23)$$

$$g^i = \begin{bmatrix} 0 \\ g \end{bmatrix} \quad (24)$$

$$g = g_0 \left(\frac{R_e}{R_e + h} \right)^2 \quad (25)$$

Eşitlik (25)'te yer alan yerçekimi sabiti, g_0 , değeri 9.807 m/s^2 , dünya ortalama yarıçap uzunluğu, R_e , değeri ise $6.3781 \times 10^6 \text{ m}$ 'dir.

Dinamik hareket denklemleri kullanarak mühimmatın açısal hareket kinematik denklemleri Eşitlik (26)-(28)'deki gibi hesaplanmaktadır.

$$q = q_0 + \int \frac{dq}{dt} dt \quad (26)$$

$$\frac{d\theta}{dt} = q \quad (27)$$

$$\theta = \theta_0 + \int \frac{d\theta}{dt} dt \quad (28)$$

Çizgisel hareket kinematik denklemleri ise Eşitlik (29)-(30)'da verilmiştir.

$$\frac{dV}{dt} = a \quad (29)$$

$$\frac{dR}{dt} = V \quad (30)$$

Eşitlik (29)'da verilen çizgisel hareket kinematik hız ilişkisi, gövde eksen takımında Eşitlik (31)-(32) ile ifade edilirken, Eşitlik (30)'da verilen çizgisel hareket konum ilişkisi ise ataletsel eksen takımında sırasıyla Eşitlik (33)-(34)'teki gibi yazılmaktadır.

$$u = u_0 + \int \frac{du}{dt} dt \quad (31)$$

$$w = w_0 + \int \frac{dw}{dt} dt \quad (32)$$

$$X^i = X_0^i + \int \frac{dX^i}{dt} dt \quad (33)$$

$$Z^i = Z_0^i + \int \frac{dZ^i}{dt} dt \quad (34)$$

Yönelim matrisi kullanılarak gövde eksen takımındaki hız ifadesi Eşitlik (35) ve (36)'da verilen ifadelerle ataletsel eksen takımına taşınabilmektedir.

$$\frac{dX^i}{dt} = u \cos\theta + w \sin\theta \quad (35)$$

$$\frac{dZ^i}{dt} = w \cos \theta - u \sin \theta \quad (36)$$

Yapılacak benzetim çalışmalarında irtifa ifadesi dünya yüzeyinin üzerinde pozitif yönlü tanımlandığından Eşitlik (37)'deki gibi ataletsel eksen çerçevesine göre ifade edilmiştir.

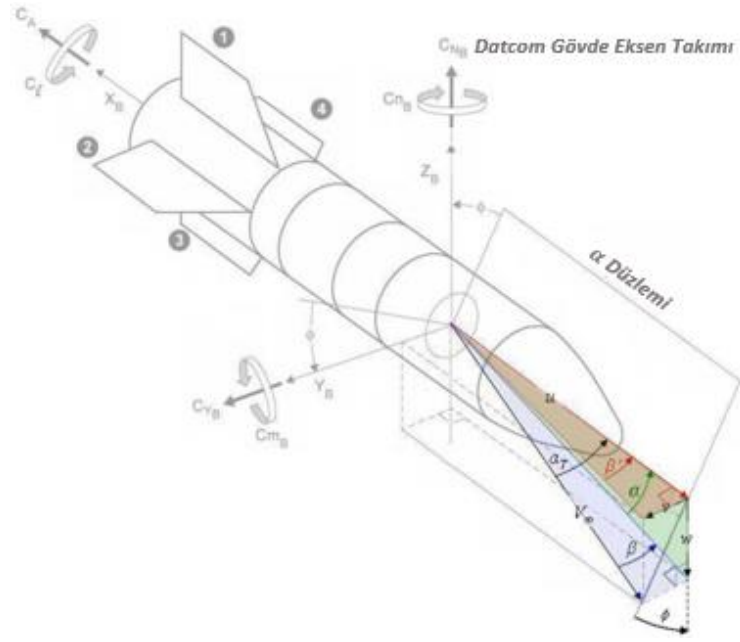
$$h = -Z_i \quad (37)$$

3.3.1. Akıllı Mühimmat Aerodinamik Modeli

Mühimmatın dinamik hareketini oluşturan etkiler yer çekimi ve aerodinamik kuvvet-moment etkileridir. Aerodinamik kuvvet ve momentler kanat geometrisi, hücum açısı, mühimmat boyutu, rüzgar hızı, ortamdaki hava yoğunluğu, viskoz etkiler, eyleyici açıları ve mühimmat hızı gibi bir çok parametreye bağlıdır [2]. Farklı uçuş şartlarındaki verileri ilişkilendirebilmek için kuvvet ve moment ifadelerini boyutsuz olan aerodinamik katsayılar ile ifade etmek uygun olacaktır. Doğal olarak bu katsayılar da tıpkı kuvvet ve moment ifadeleri gibi farklı fiziksel değişkenlere bağlı fonksiyonlar olarak ifade edilmektedirler. Aerodinamik katsayıların hesaplanması için teorik yöntemlerin, rüzgar tüneli testlerinin ya da yarı-ampirik veritabanı içeren programların kullanılması mümkündür. Tezin kapsamında aerodinamik katsayı hesaplamaları için yarı-ampirik bir aerodinamik modelleme yazılımı olan “Missile Datcom” uygulaması kullanılmıştır [23].

“Missile Datcom” programının minimum girdi parametreleri mühimmat geometrisi, uçuş şartları ve kontrol yüzeylerinin açılarıdır. Program çıktıları ise statik ve dinamik aerodinamik katsayı parametreleri ve bu katsayı parametreleri ile yapılan yarı-ampirik analizlerdir. Katsayı parametreleri birçok farklı parametreye bağlı olsalar da baskın olmayan parametreler ihmal edilmektedir. Tez içeriğinde yer alan katsayı hesaplamaları hücum açısı, kontrol yüzeyi açısı, mühimmat hızı ve irtifası için hesaplanmıştır. Aerodinamik katsayı hesaplamaları Datcom eksen takımında ifade edilecekleri gibi, bu katsayıları gövde eksen takımına taşımak da mümkündür. Taşıma işlemi, dinamik hareket denklemleri gövde eksen takımında ifade edildiği için kullanılmaktadır. “Missile Datcom” programı aerodinamik katsayı hesaplamalarını hem Datcom Gövde Eksen Takımı'nda hem de Rüzgar Ekseni Takımı'nda hesaplamaktadır. 6 serbestlik dereceli

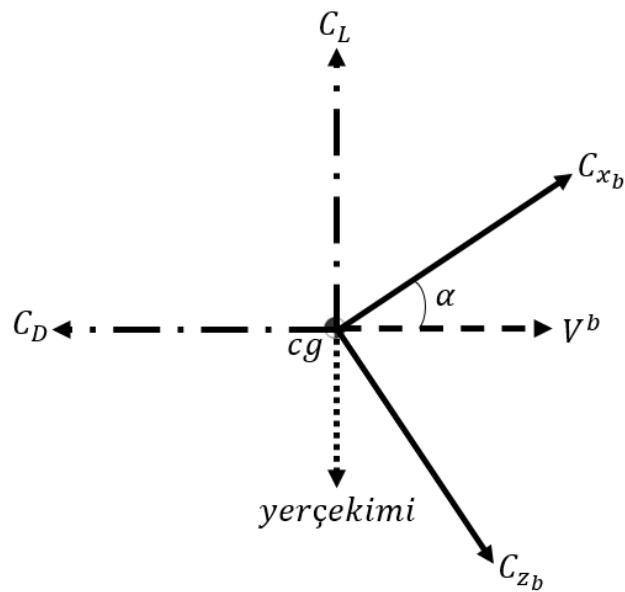
Datcom eksen takımı Şekil 3.5'te ve 3 serbestlik dereceli rüzgar eksen takımı katsayıları Şekil 3.6'da sırasıyla gösterilmektedir [23].

Şekil 3.5. Datcom gövde eksen takımı [23]

Datcom gövde eksen takımı ile gövde eksen takımı eksenleri arasında Eşitlik (38)'deki bağıntı bulunmaktadır.

$$\begin{aligned} X_B &= -X_b \\ Y_B &= Y_b \\ Z_B &= -Z_b \end{aligned} \quad (38)$$

Şekil 3.6. Rüzgar eksen takımında ifade edilen aerodinamik katsayılar

Hücum açısı değeri, α , Eşitlik (39) ile ifade edilmektedir.

$$\alpha = \tan^{-1}\left(\frac{w}{u}\right) \quad (39)$$

Bu durumda mühimmat gövde eksen takımı ile rüzgar eksen takımı arasında Eşitlik (40)'taki yönelim matrisini tanımlamak mümkündür.

$$C_w^b = \begin{bmatrix} -\cos \alpha & \sin \alpha \\ -\sin \alpha & -\cos \alpha \end{bmatrix} \quad (40)$$

3.3.2. Dinamik Denklemlerin Aerodinamik Etkilerle İlişkisi

Aerodinamik etki kaynaklı kuvvet ve moment ifadeleri Eşitlik (41)-(43) ile verilmiştir.

$$F_{x_b} = C_{x_b} QS_{ref} \quad (41)$$

$$F_{z_b} = C_{z_b} QS_{ref} \quad (42)$$

$$M_{y_b} = C_{m_b} QS_{ref} l_{ref} \quad (43)$$

Datcom programında hesaplanan mühimmat bileşenlerinin (kanard, kontrol yüzeyi ve gövde) neden olduğu aerodinamik kuvvet ve moment büyüklüklerine ait katsayı parametreleri, mühimmat referans fiziksel parametrelerine göre normalize edilerek tek bir katsayı parametresi üretilmektedir [23]. Eşitlik (41), (42) ve (43)'te yer alan mühimmat referans alan değeri (mühimmat gövdesinin kesit alanı), S_{ref} , 0.147 m²'dir. Eşitlik (43)'da yer alan mühimmat referans uzunluk değeri (gövdenin yanal eksenindeki çap uzunluğu), l_{ref} , 0.43 m'dir.

Referans alan hesabı Eşitlik (44)'te verilmiştir.

$$S_{ref} = \frac{\pi}{4} l_{ref}^2 \quad (44)$$

Dinamik basınç, Q, hesabı Eşitlik (45)'te verilmiştir.

$$Q = 0.5 \rho V^2 \quad (45)$$

Hava yoğunluğu irtifa uçuş koşulunun bir fonksiyonudur ve Eşitlik (46)'da verilmiştir.

$$\rho = \begin{cases} \rho_0(1 - 0.00002256h)^{4.256}, & h \leq 10000 \text{ m} \\ 0.412e^{-0.000151(h-10000)}, & h > 10000 \text{ m} \end{cases} \quad (46)$$

$$\rho_0 = 1.223 \text{ kg} / \text{m}^3$$

Aerodinamik kuvvet ve moment katsayıları Mach sayısının fonksiyonlarıdır. Mach sayısı mühimmat hızı ile ortamdaki ses hızının oranı olan boyutsuz bir büyüklüktür ve Eşitlik (47) ile ifade edilmektedir.

$$Ma = \frac{|V|}{v_s} \quad (47)$$

Ses hızı Eşitlik (48)'le gösterilmiştir.

$$v_s = \sqrt{kR_T T} \quad (48)$$

Eşitlik (48)'de yer alan k özgül ısı oranıdır ve değeri 1.4'tür. R_T evrensel gaz sabitidir ve değeri 287 J/kg K'dir. T ortam sıcaklığı, Eşitlik (49)'de yer aldığı gibi yüksekliğin bir fonksiyonudur.

$$T = \begin{cases} T_0(1 - 0.00002256h)^{4.256}, & h \leq 10000 \text{ m} \\ 0.7744T_0, & h > 10000 \text{ m} \end{cases} \quad (49)$$

$$T_0 = 293 \text{ K}$$

Aerodinamik katsayılar füzenin statik seyri ve dinamik hareketleri göz önüne alındığında aerodinamik türevleri cinsinden Eşitlik (50)-(52)'teki gibi ifade edilebilirler. Dinamik katsayıları boyutsuz olarak ifade edebilmek için $\frac{(\text{açı değişimi})xl_{ref}}{2V}$ katsayısı ile çarpmak gerekmektedir.

$$C_{x_b} = -C_x(\alpha, Ma, \delta E) \quad (50)$$

$$C_{z_b} = -\left(C_z(\alpha, Ma, \delta E) + \frac{C_{z_q}(Ma)ql_{ref}}{2V} + \frac{C_{z_{\dot{\alpha}}}(Ma)\dot{\alpha}l_{ref}}{2V} \right) \quad (51)$$

$$C_{m_b} = C_m(\alpha, Ma, \delta E) + \frac{C_{m_q}(Ma)ql_{ref}}{2V} + \frac{C_{m_{\dot{\alpha}}}(Ma)\dot{\alpha}l_{ref}}{2V} \quad (52)$$

Aerodinamik katsayılar, Eşitlik (20)-(22)'deki dinamik hareket denklemlerinde yerlerine konulduğunda Eşitlik (53)-(55) ile ifade edilen eşitlik seti elde edilmektedir.

$$\frac{du}{dt} = -\frac{S_{ref}QC_x(\alpha, Ma, \delta E)}{m} - qw - g\sin\theta \quad (53)$$

$$\frac{dw}{dt} = -\frac{S_{ref}Q}{m} \left(C_z(\alpha, Ma, \delta E) + \frac{C_{z_q}(Ma)ql_{ref}}{2V} + \frac{C_{z_{\dot{\alpha}}}(Ma)\dot{\alpha}l_{ref}}{2V} \right) + qu + g\cos\theta \quad (54)$$

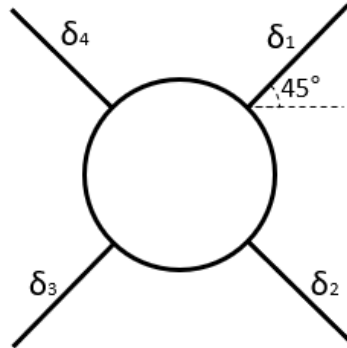
$$\frac{dq}{dt} = \frac{S_{ref}l_{ref}Q}{I_y} \left(C_m(\alpha, Ma, \delta E) + \frac{C_{m_q}(Ma)ql_{ref}}{2V} + \frac{C_{m_{\dot{\alpha}}}(Ma)\dot{\alpha}l_{ref}}{2V} \right) \quad (55)$$

Bu üç doğrusal olmayan türevsel denklem, tez çalışmasında temel alınan 3 serbestlik dereceli modelin özünü oluşturmaktadır.

3.3.3. Aerodinamik Katsayıların Missile Datcom Yazılımı ile Hesaplanması

Missile Datcom, mühimmatın öncül aerodinamik tasarım ve analizlerinin gerçekleştirilebildiği, oldukça yaygın kullanılmakta olan yarı-ampirik bir programdır. İlk olarak 1980'li yıllarda McDonnell Douglas Astronautics Company tarafından geliştirilen bu programın en güncel versiyonu 2011 yılında çıkarılmıştır.

Mühimmata ait aerodinamik katsayı parametrelerinin hesaplandığı Datcom programı girdileri EK-1'de paylaşılmıştır. Mühimmat kontrol yüzeyleri Şekil 3.7'de gösterildiği gibi yatay eksene göre 45 derecelik bir açı ile konumlandırılmıştır. Tüm hareketli kontrol yüzeyleri için pozitif yönlü hareket mühimmat gövdesinden dışarı uzanan ışına dik olarak tanımlanmaktadır. İrtifa dümeni eyleyicisi konumu, δE , bütün kontrol yüzeylerinin konumuna bağlı olarak hesaplanmaktadır. İrtifa dümeni konumunun kontrol yüzeylerinin açısına bağlı olarak ifadesi Eşitlik (56)'da verilmiştir.

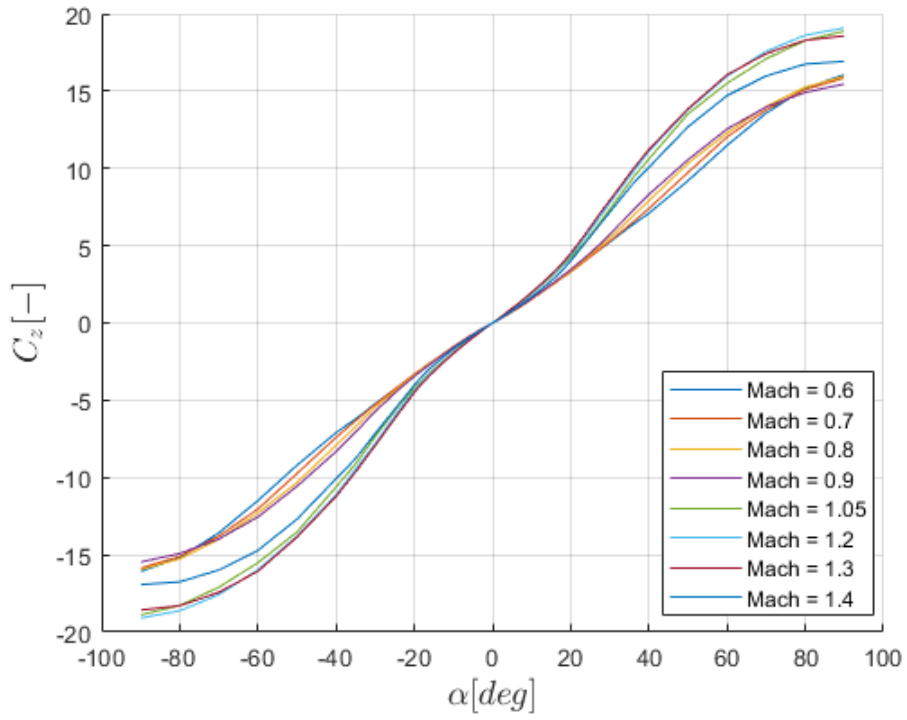

Şekil 3.7. Mühimmat kontrol yüzeyleri (arkadan görünüm)

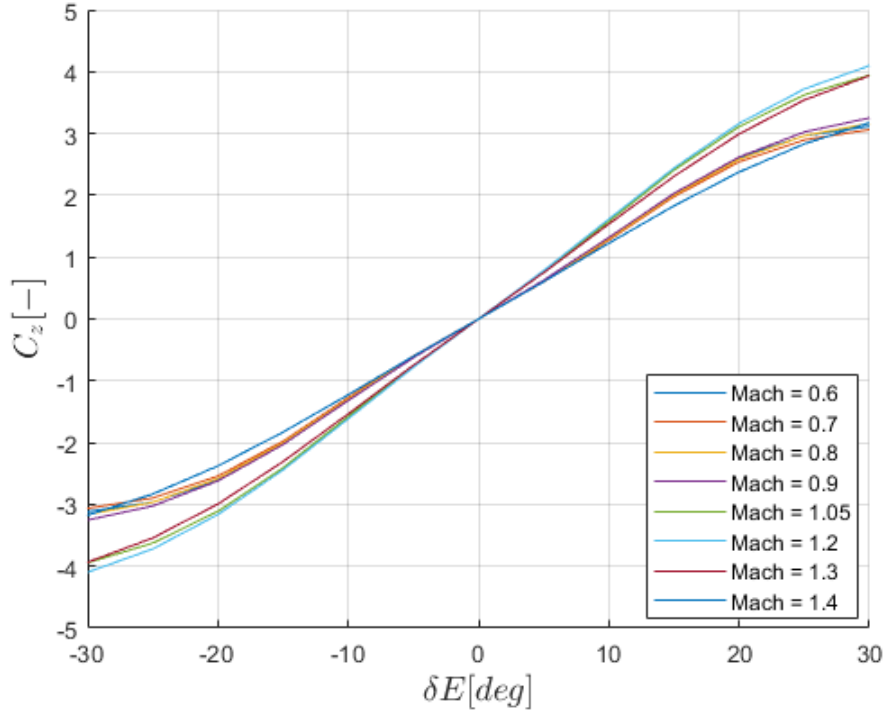
$$\delta E = (\delta_1 + \delta_2 - \delta_3 - \delta_4) / 4 \quad (56)$$

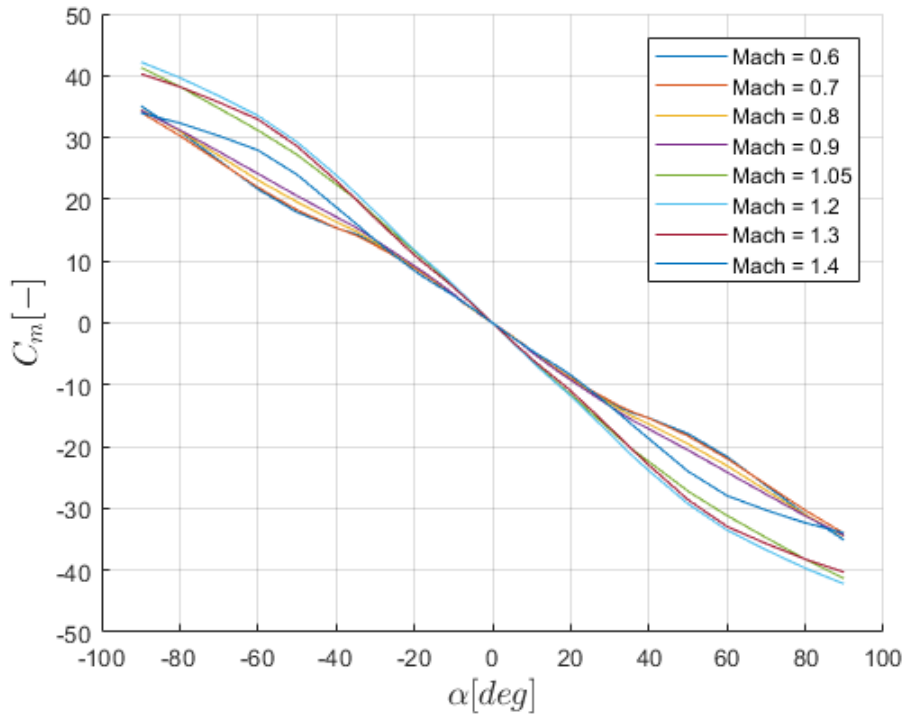
Missile Datcom programı kullanılarak hesaplanan statik katsayı parametreleri Şekil 3.8 - Şekil 3.13 ile, dinamik katsayılar ise Şekil 3.14'te Datcom eksen takımına göre gösterilmektedir. Katsayı parametreleri doğrusal olmasa da küçük hücum ve irtifa dümeni açısı değerleri için doğrusala yakın davranış sergilemektedirler. Bu nedenle ilgili grafikler katsayıların hücum açısı ve eyleyici açısına göre birinci dereceden türevleri cinsinden 2 boyutlu olarak çizdirilmişlerdir. Dinamik katsayıların değerini belirleyen baskın parametre mühimmat hızı olduğundan; bu parametreler ise yalnızca Mach sayısına bağlı grafiklerle gösterilmiştir. Yapılan analiz sonucunda X eksen dinamik katsayısının yunuslama açısı değişiminden etkilenmediği görülmektedir. Bu nedenle ilgili parametre dinamik eşitliklerden çıkarılabilecektir.

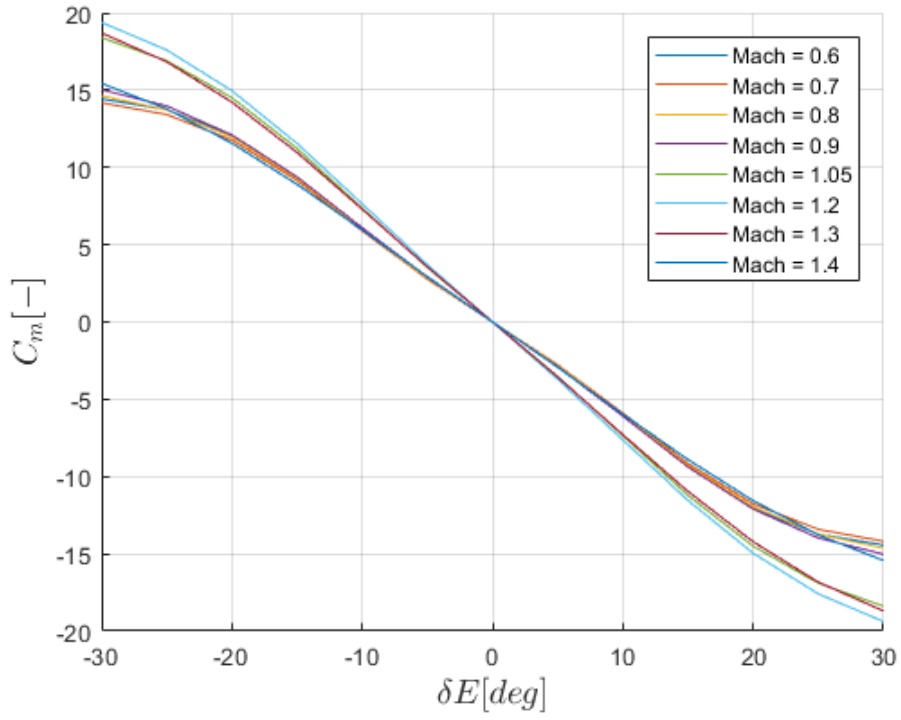
Şekil 3.8. Hücum açısına bağlı normal kuvvet katsayısı

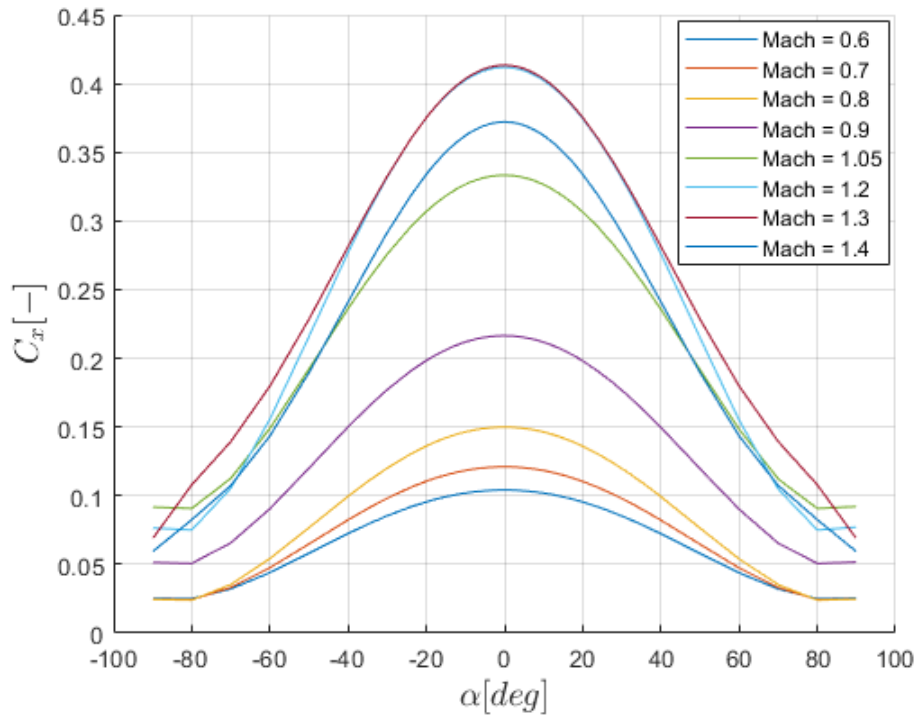
Şekil 3.9. Eyleyici açısına bağlı normal kuvvet katsayısı

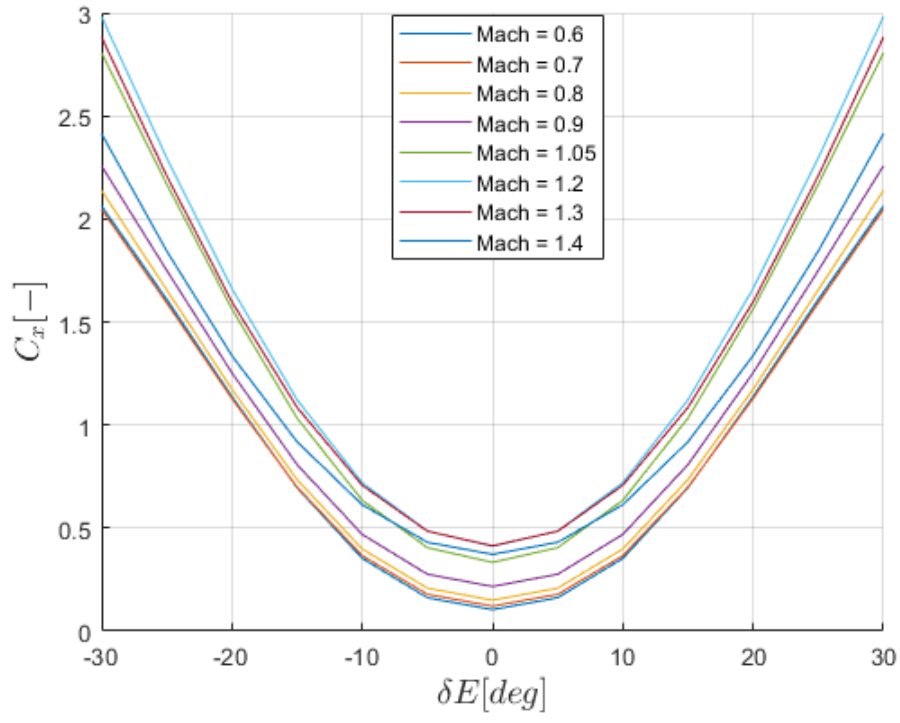
Şekil 3.10. Hücüm açısına bağlı yunuslama momenti katsayısı

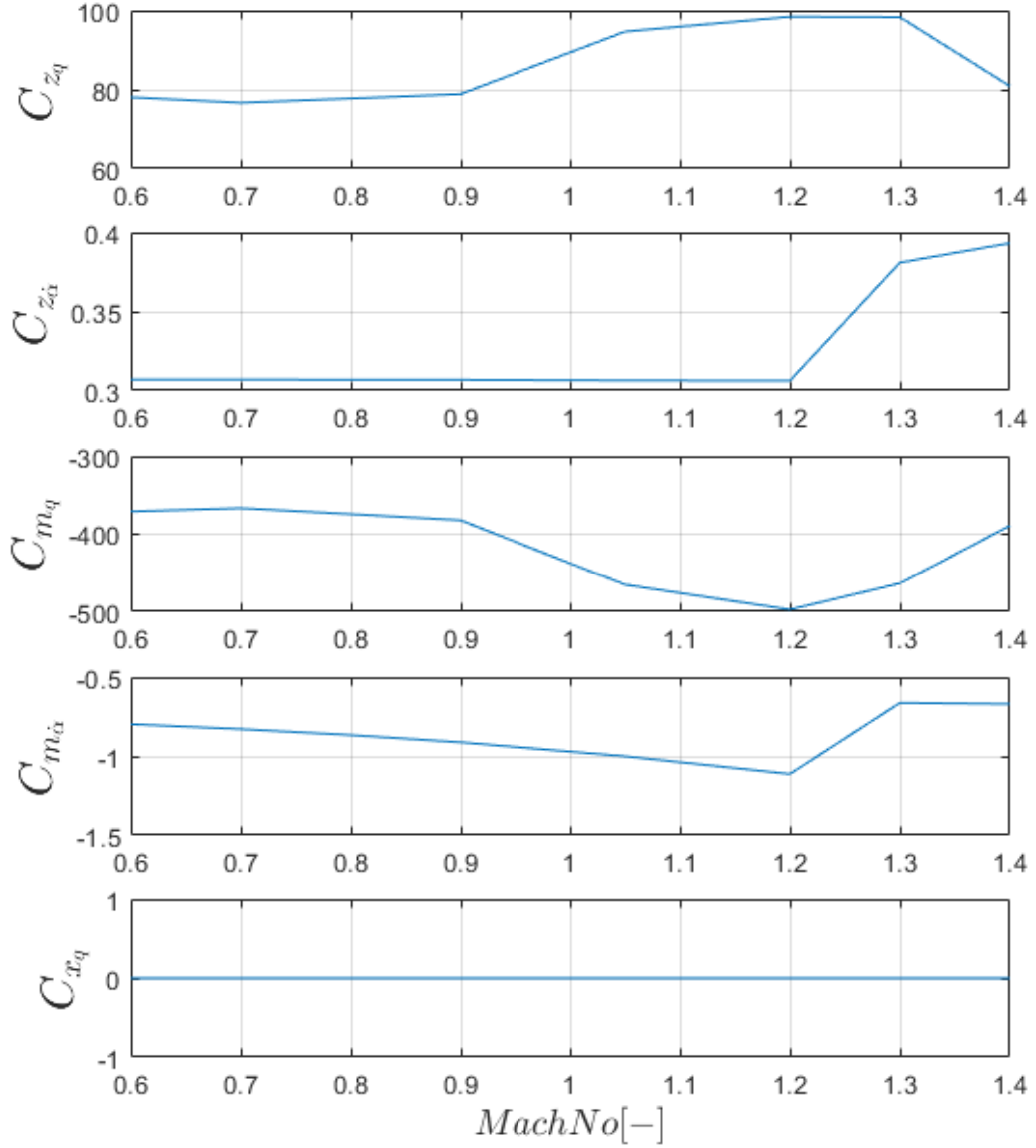
Şekil 3.11. Eyleyici açısına bağlı yunuslama momenti katsayısı

Şekil 3.12. Hücüm açısına bağlı aksenal kuvvet katsayısı

Şekil 3.13. Eyleyici açısına bağlı aksenal kuvvet katsayısı

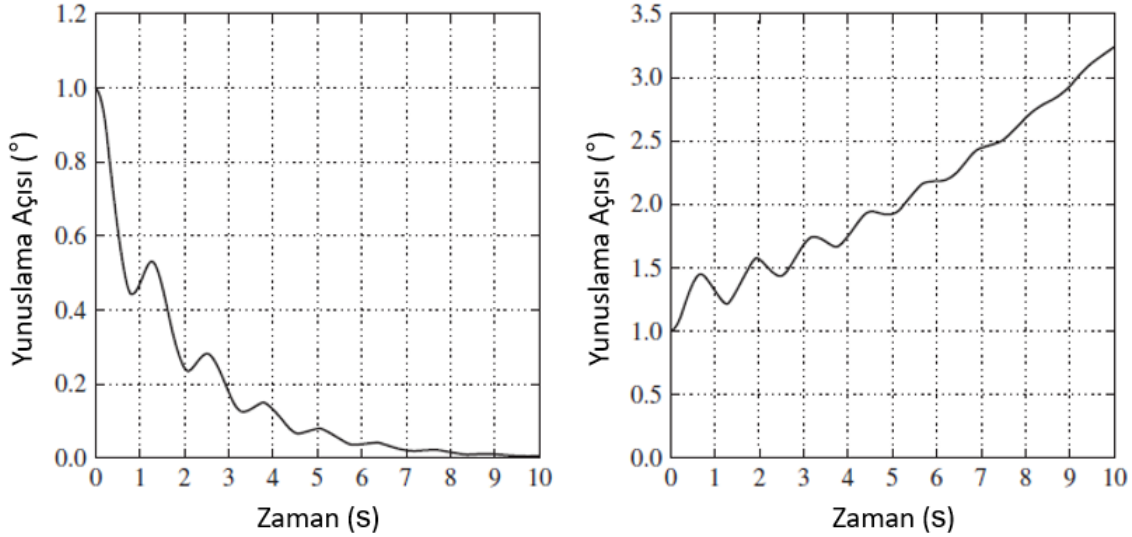

Şekil 3.14. Mühimmat hızına bağlı dinamik kuvvet ve moment dinamik katsayıları

3.3.4. Mühimmat Kararlılık ve Trim Analizi

Uçuş sırasında mühimmatta yer alan kontrol mekanizmaları, hareketli kontrol yüzeylerini mühimmata istenen uçuş durumuna getirmek için kontrol etmektedir. İstenen şartlar sağlandıktan sonra mühimmatta herhangi bir kontrol eforu sarf edilmeden uçuş koşulları korunacaktır. Bu durum mühimmataın ‘trim’ durumunda bulunduğunu göstermektedir. Trim durumu, incelenecek olan dinamik niceliğin ilk denge koşulunu tanımlamaktadır [24].

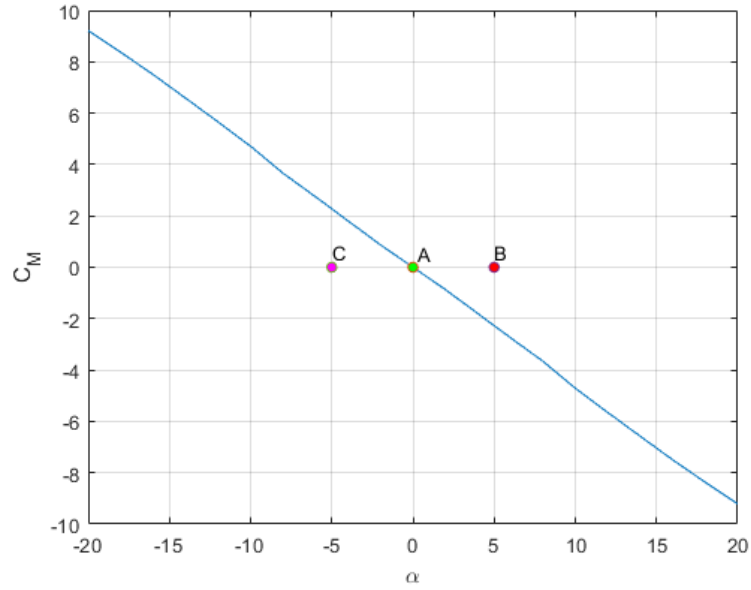
Statik kararlılık, mühimmatın trim koşulundayken küçük bir bozucu etkiye maruz kaldıktan sonra tekrar ilk denge durumuna yakınsamasıdır. Dinamik kararlılık ise bozucu etki sonrası denge konumuna dönüşte mühimmatın sergilediği geçici harekettir. Şekil 3.15'te dinamik olarak kararlı olan iki sistemin statik kararlı ve statik kararsız olma durumlarındaki davranışları gösterilmektedir [24].

Şekil 3.15. Statik kararlı (sol) ve statik kararsız (sağ) sistemlerin yunuslama açısındaki bozucu etkiye olan tepkileri

Denge konumundayken pozitif eğimli bir bozucu etki sonrası mühimmat burnunu havaya kaldıracaktır. Sonuç olarak hücum açısında pozitif yönlü bir artış olacak ve bu durum da kaldırma kuvveti katsayısında artışa yol açacaktır. Kararlı bir mühimmatta oluşacak negatif yunuslama momenti mühimmatın burnu aşağı yönde hareket ettirerek denge konumunu tekrar sağlayacaktır. Bu nedenle mühimmat statik kararlılığını analiz etmek için yunuslama momenti katsayısı, C_m 'in, hücum açısına göre değişimi çizdirmek anlamlı olacaktır. Şekil 3.16'da mühimmat denge konumu olan A konumundan, pozitif yönlü bozucu etki sonrası burnunu kaldırarak B bölgesine kayacak ve bu bölgede oluşacak negatif yönlü yunuslama momenti ile tekrardan A konumuna dönecektir. Açık bir şekilde burnu aşağı indirecek bir bozucu etki oluşması durumunda da, mühimmat ters yönlü benzer bir davranış ile kararlılığını koruyacaktır. Bu özellik mühimmatın yunuslama direngenliği olarak isimlendirilmektedir [24]. Bu nedenle boylamsal statik kararlılık koşulu için yunuslama momentinin hücum açısı türevinin negatif yönlü olması gerekmektedir. İlgili Eşitsizlik (57)'ta verilmektedir.

$$\frac{\delta C_m}{\delta \alpha} < 0 \quad (57)$$

Şekil 3.16. Yunuslama açısı kararlılık ilişkisinin gösterimi

Trim koşulu bir başka deyişle mühimmatın uçuşu sırasında hareket eksenine uygulanan toplam momentin sıfır olmasıdır. Bunun sağlanması için moment katsayısının sıfır değerini alması gerekmektedir. Missile Datcom programı ile mühimmatı farklı uçuş koşullarında trim durumunda tutacak eyleyici konumu hesaplamasını yapmak mümkündür. Missile Datcom programı yardımı ile yapılan trim analizi sonuçları Çizelge 3.2’de mühimmat hızına bağlı olarak verilmiştir. Akıllı mühimmat atış yüksekliği 12 km ile sınırlandırıldığından, yüksekliğe bağlı etkiler trim analizi için ihmal edilmiştir.

Çizelge 3.2. Datcom trim analizi çıktıları

Mach No = 0.6 [-]						
α [deg]	δE [deg]	C_L [-]	C_D [-]	C_z [-]	C_x [-]	C_L/C_D [-]
2	-1.56	0.088	0.111	0.092	0.108	0.793
4	-3.03	0.186	0.116	0.194	0.103	1.603
6	-4.51	0.294	0.13	0.306	0.098	2.262
8	-5.78	0.412	0.142	0.428	0.083	2.901
10	-7.16	0.54	0.161	0.56	0.065	3.354
12	-8.44	0.675	0.199	0.701	0.054	3.392
14	-9.58	0.819	0.241	0.853	0.036	3.398
16	-10.67	0.971	0.288	1.013	0.01	3.372
18	-11.81	1.127	0.354	1.181	-0.012	3.184
20	-12.99	1.29	0.436	1.361	-0.031	2.959
24	-15.43	1.656	0.625	1.768	-0.102	2.650
28	-18.25	2.039	0.89	2.218	-0.171	2.291
Mach No = 0.7 [-]						
α [deg]	δE [deg]	C_L [-]	C_D [-]	C_z [-]	C_x [-]	C_L/C_D [-]
2	-1.56	0.087	0.128	0.092	0.125	0.680
4	-3.03	0.185	0.133	0.194	0.12	1.391
6	-4.5	0.292	0.146	0.306	0.115	2.000
8	-5.78	0.411	0.158	0.429	0.1	2.601
10	-7.16	0.539	0.178	0.562	0.081	3.028
12	-8.43	0.675	0.216	0.705	0.071	3.125
14	-9.57	0.819	0.258	0.858	0.053	3.174
16	-10.66	0.973	0.306	1.02	0.026	3.180
18	-11.81	1.139	0.375	1.199	0.005	3.037
20	-13.01	1.315	0.462	1.393	-0.015	2.846
24	-15.48	1.7	0.661	1.822	-0.087	2.572
28	-18.32	2.105	0.941	2.301	-0.157	2.237
Mach No = 0.8 [-]						
α [deg]	δE [deg]	C_L [-]	C_D [-]	C_z [-]	C_x [-]	C_L/C_D [-]
2	-1.57	0.086	0.157	0.092	0.154	0.548
4	-3.06	0.183	0.162	0.194	0.149	1.130
6	-4.54	0.29	0.175	0.307	0.144	1.657
8	-5.82	0.408	0.186	0.43	0.128	2.194
10	-7.23	0.536	0.206	0.564	0.11	2.602
12	-8.5	0.672	0.244	0.708	0.099	2.754
14	-9.65	0.818	0.286	0.863	0.08	2.860
16	-10.76	0.98	0.336	1.035	0.052	2.917
18	-11.93	1.153	0.409	1.223	0.033	2.819
20	-13.14	1.336	0.499	1.426	0.012	2.677
24	-15.64	1.739	0.706	1.876	-0.062	2.463
28	-18.52	2.168	1.001	2.384	-0.134	2.166

Mach No = 0.9 [-]

α [deg]	δE [deg]	C_L [-]	C_D [-]	C_z [-]	C_x [-]	C_L/C_D [-]
2	-1.58	0.084	0.223	0.092	0.22	0.377
4	-3.09	0.179	0.228	0.194	0.215	0.785
6	-4.58	0.284	0.241	0.308	0.21	1.178
8	-5.87	0.401	0.251	0.432	0.193	1.598
10	-7.3	0.528	0.271	0.567	0.176	1.948
12	-8.58	0.663	0.309	0.713	0.164	2.146
14	-9.74	0.814	0.351	0.874	0.144	2.319
16	-10.86	0.981	0.401	1.054	0.115	2.446
18	-12.06	1.158	0.478	1.249	0.097	2.423
20	-13.28	1.348	0.57	1.461	0.075	2.365
24	-15.83	1.767	0.788	1.935	0.001	2.242
28	-18.75	2.238	1.104	2.494	-0.076	2.027

Mach No = 1.05 [-]

α [deg]	δE [deg]	C_L [-]	C_D [-]	C_z [-]	C_x [-]	C_L/C_D [-]
2	-1.68	0.081	0.34	0.093	0.337	0.238
4	-3.3	0.177	0.347	0.2	0.334	0.510
6	-4.86	0.286	0.359	0.322	0.327	0.797
8	-6.22	0.413	0.367	0.46	0.306	1.125
10	-7.74	0.553	0.396	0.613	0.294	1.396
12	-9.08	0.712	0.438	0.787	0.28	1.626
14	-10.29	0.896	0.487	0.987	0.256	1.840
16	-11.5	1.101	0.554	1.211	0.229	1.987
18	-12.78	1.323	0.655	1.46	0.214	2.020
20	-14.03	1.567	0.769	1.735	0.187	2.038
24	-16.82	2.135	1.08	2.39	0.118	1.977
28	-19.92	2.832	1.523	3.216	0.015	1.859

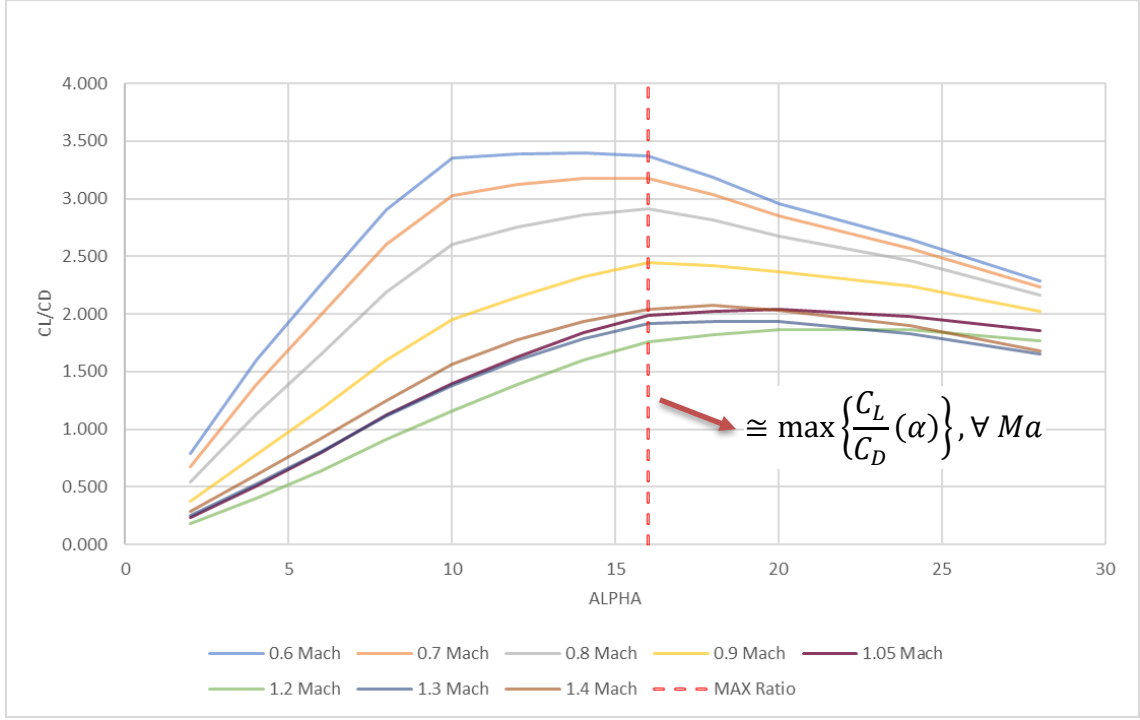
Mach No = 1.2 [-]

α [deg]	δE [deg]	C_L [-]	C_D [-]	C_z [-]	C_x [-]	C_L/C_D [-]
2	-1.7	0.078	0.418	0.092	0.415	0.187
4	-3.34	0.171	0.426	0.2	0.413	0.401
6	-4.9	0.28	0.437	0.324	0.405	0.641
8	-6.26	0.407	0.444	0.465	0.383	0.917
10	-7.75	0.551	0.475	0.625	0.373	1.160
12	-9.06	0.721	0.52	0.813	0.359	1.387
14	-10.25	0.917	0.573	1.028	0.334	1.600
16	-11.44	1.137	0.646	1.271	0.308	1.760
18	-12.7	1.378	0.756	1.544	0.293	1.823
20	-13.96	1.652	0.885	1.855	0.266	1.867
24	-16.82	2.33	1.252	2.637	0.196	1.861
28	-19.93	3.06	1.728	3.513	0.089	1.771

Mach No = 1.3 [-]						
α [deg]	δE [deg]	C_L [-]	C_D [-]	C_z [-]	C_x [-]	C_L/C_D [-]
2	-1.68	0.105	0.421	0.119	0.417	0.249
4	-3.3	0.225	0.43	0.254	0.414	0.523
6	-4.83	0.36	0.446	0.405	0.406	0.807
8	-6.17	0.514	0.46	0.573	0.384	1.117
10	-7.6	0.688	0.498	0.764	0.371	1.382
12	-8.87	0.887	0.554	0.983	0.357	1.601
14	-10.04	1.112	0.623	1.23	0.335	1.785
16	-11.19	1.363	0.71	1.506	0.306	1.920
18	-12.42	1.633	0.844	1.814	0.298	1.935
20	-13.71	1.956	1.013	2.184	0.283	1.931
24	-16.56	2.668	1.46	3.032	0.248	1.827
28	-19.68	3.386	2.052	3.953	0.222	1.650

Mach No = 1.4 [-]						
α [deg]	δE [deg]	C_L [-]	C_D [-]	C_z [-]	C_x [-]	C_L/C_D [-]
2	-1.58	0.109	0.379	0.122	0.375	0.288
4	-3.11	0.234	0.387	0.26	0.37	0.605
6	-4.54	0.374	0.405	0.414	0.364	0.923
8	-5.8	0.532	0.425	0.586	0.346	1.252
10	-7.11	0.716	0.458	0.785	0.327	1.563
12	-8.29	0.923	0.52	1.011	0.317	1.775
14	-9.41	1.156	0.597	1.266	0.299	1.936
16	-10.51	1.417	0.693	1.553	0.276	2.045
18	-11.68	1.72	0.83	1.892	0.258	2.072
20	-12.99	2.061	1.014	2.284	0.247	2.033
24	-15.83	2.787	1.47	3.144	0.209	1.896
28	-18.95	3.438	2.045	3.996	0.191	1.681

Trim analizi sonucunda mühimmatın kaldırma ve sürüklenme kuvveti katsayılarının hücum açısı ile olan ilişkisi net bir şekilde gözlemlenmektedir. Kaldırma kuvveti katsayısı, C_L 'nin, sürüklenme kuvveti katsayısı, C_D 'ye, oranının yüksek olduğu hücum açısı bölgesinde mühimmat daha uzun menzile erişecektir. Kaldırma ve sürüklenme kuvvet katsayısı oranı, C_L/C_D 'nin, farklı uçuş şartlarındaki değerleri ise Şekil 3.17'de verilmiştir.

Şekil 3.17. Trim durumunda C_L/C_D oranı ve hücum açısı ilişkisi

Yapılan trim analizi sonucunda bütün uçuş koşullarında maksimum C_L/C_D oranının yaklaşık olarak 16 derece hücum açısı değerinde sağlandığı görülmektedir. Maksimum oranın mühimmatı daha uzun menzile götüreceği önermesi sonraki bölümde, bir benzetim analizi ile tartışılacaktır. Benzetim çalışmasından önce mühimmatı istenen hücum açısı değerinde tutacak bir hücum açısı kontrolcüsü tasarlanacaktır. Daha sonra ise mühimmat balistik menzili ile mühimmatın hücum açısının maksimum C_L/C_D oranında tutulduğu uçuş zarfları çıkarılacak ve sonuçlar sunulacaktır.

4. GÜDÜM VE KONTROL BENZETİM ÇALIŞMALARI

Bu bölümde Bölüm 3'te hesaplanmış olan mühimmat kinematik ve dinamik hareket denklemleri kullanılarak benzetim ortamında öncelikle mühimmatın balistik uçuş durumu incelenmiştir. Daha sonra tasarlanan hücum açısı kontrolcüsü ile mühimmat menzilin artırılmasına ilişkin sonuçlar sunulmuştur. Oransal seyir ve takip güdümü tasarım aşamaları açıklandıktan sonra ivme otopilotu tasarımı yapılmıştır. Böylelikle güdüm ve otopilot tasarım adımları tamamlanmış olan mühimmatın hedef angajman başarımı, hedef kaçırma mesafesi parametresi üzerinden sunulmuştur.

4.1. Balistik Uçuş Analizi

Mühimmat menzil etkinliğinin belirlenmesi için ilk adım olarak mühimmatın balistik uçuş analizi gerçekleştirilmiştir. Balistik uçuş, hareketli kanat açılarını kontrol eden eyleyicilere herhangi bir komutun uygulanmadığı, bir başka ifadeyle güdüm ve otopilot algoritmalarının çalışmadığı uçuş türüdür. Uçuş boyunca kontrol yüzeyi konumları ilk konumu olan sıfır derecelik açılarını korumaktadır. Balistik uçuş analizini gerçekleştirmek için mühimmatın atıldığı irtifa ve ilk hız parametreleri kullanılmıştır. İlgili atış koşullarının yer aldığı matris Çizelge 4.1'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Atış ilk koşulları tanımlama matrisi

Atış İrtifası [m]	2000	4000	6000	8000	10000	12000
İlk Hız [Mach]	0.6	0.7	0.8	0.9	1	1.1

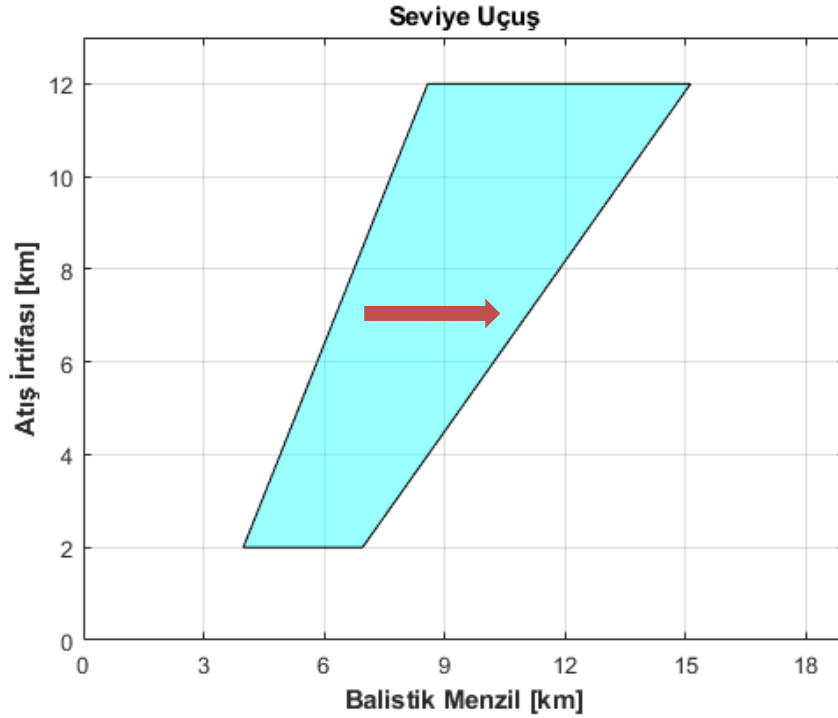
Çizelge 4.1'te verilen atış ilk koşulları altında, mühimmatın seviye uçuş, düşük açılı dalış, yüksek açılı dalış ve yükseliş manevraları için balistik menzil zarfı çıkarılmıştır. Seviye uçuş mühimmatın bırakılma anındaki yunuslama açısının sıfır derecede olduğunu, yükseliş manevrası mühimmatın bırakılma anındaki yunuslama açısının pozitif yönlü olduğunu ifade ederken, dalış manevrası ise yunuslama açısının yönünün negatif olduğu durumu ifade etmektedir. Dalış ve yükseliş manevralarında kullanılacak olan ilk yunuslama açısı değerlerine ait matris Çizelge 4.2'de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Atış manevrası senaryo matrisi

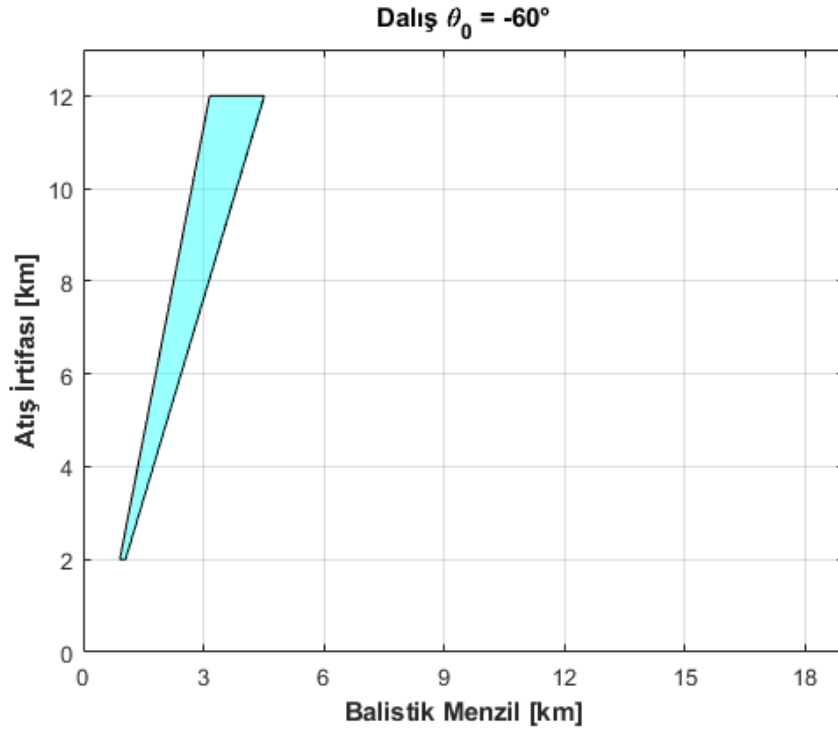
Dalış Manevrası Yunuslama Açısı [°]				Yükseliş Manevrası Yunuslama Açısı [°]				
-60	-40	-20	-10	10	20	30	40	60

Aerodinamik moment katsayısı yüksek olduğundan, ivmelenme manevrası mühimmat üzerinde önemli ölçüde bir menzil artışı sağlamamaktadır. Bu sebepten dolayı ivmelenme manevrasına, balistik uçuş benzetim çalışmalarında yer verilmemiştir.

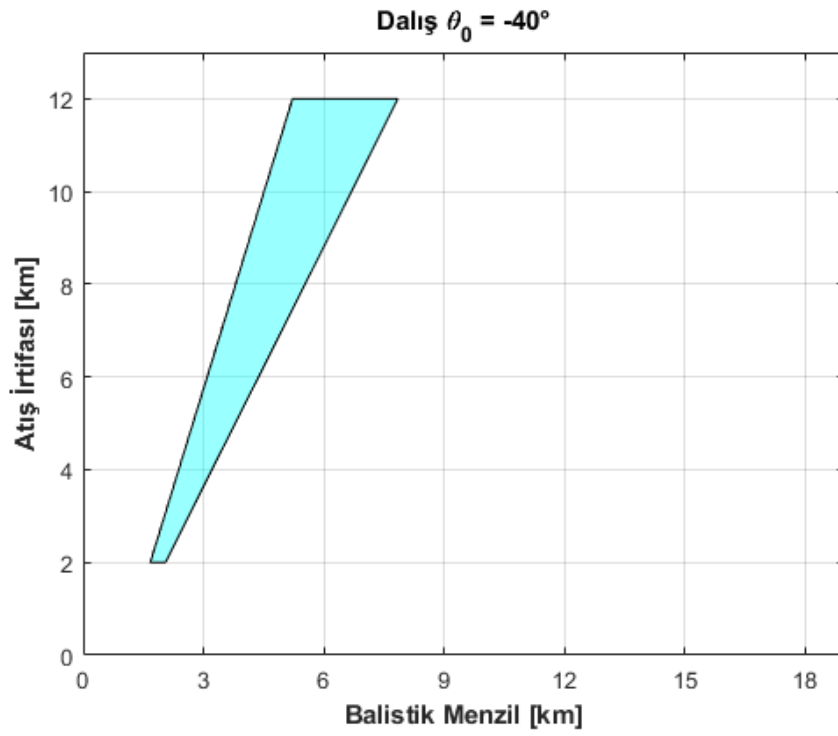
Çizelge 4.1'deki ilk atış koşullarının ve Çizelge 4.2'deki atış manevralarının tamamını kapsayan balistik uçuş benzetimi çalışmaları yapılmıştır. Toplam balistik atış benzetim adedi $6 \times 6 \times 10 = 360$ 'tır. Bu benzetim çalışmalarında rüzgar, sensör hataları, mekanik toleranslar gibi rastgele ve rastgele olmayan hata kaynakları ihmal edilmiştir. Grup benzetim koşumunun sonuçları Şekil 4.1-Şekil 4.10 ile gösterilmektedir. Şekil 4.1'de yer alan ok yönü aynı ilk irtifadan atılan mühimmatın farklı ilk hızlar için farklı balistik menzile eriştiğini ifade etmektedir. Buna göre balistik zarfın sol kenarı 0.6 Mach'lık ilk hız balistik atışlarının menzil sınırlarını oluştururken, sağ kenarı 1.1 Mach'lık ilk hız değerinin balistik atış menzil sınırlarını oluşturmaktadır. Diğer balistik zarf grafikleri de aynı şekilde yorumlanmaktadır.

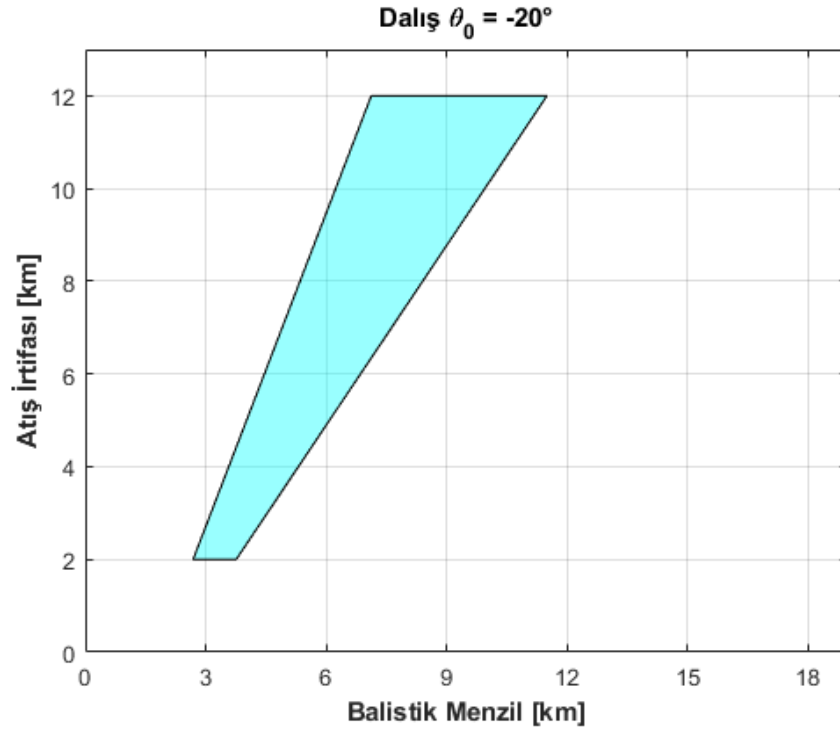
Şekil 4.1. Seviye uçuş manevrası balistik uçuş sonuçları

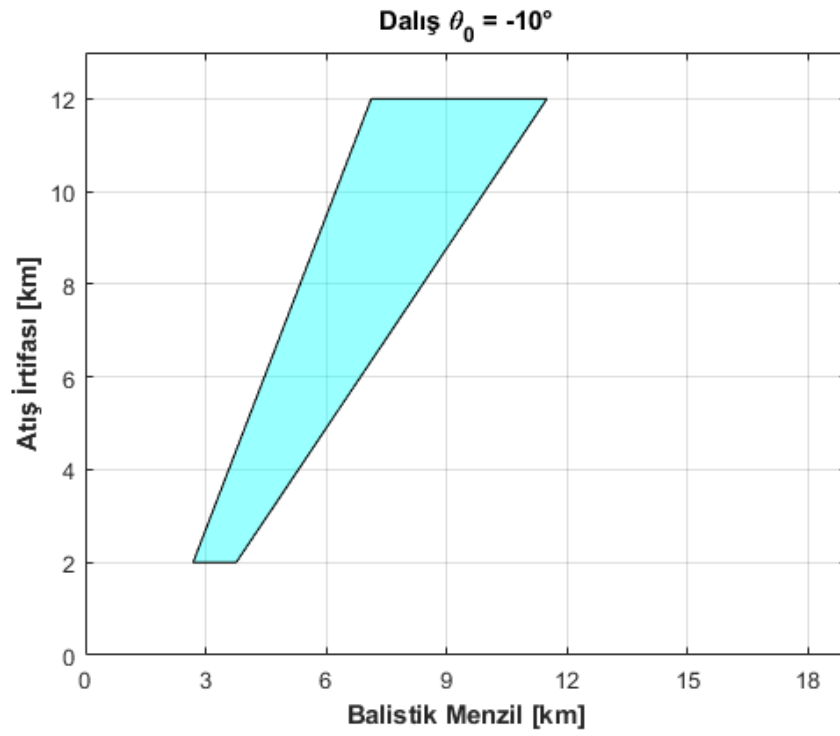
Şekil 4.2. -60 derece yüksek açılı dalış manevrası balistik uçuş sonuçları

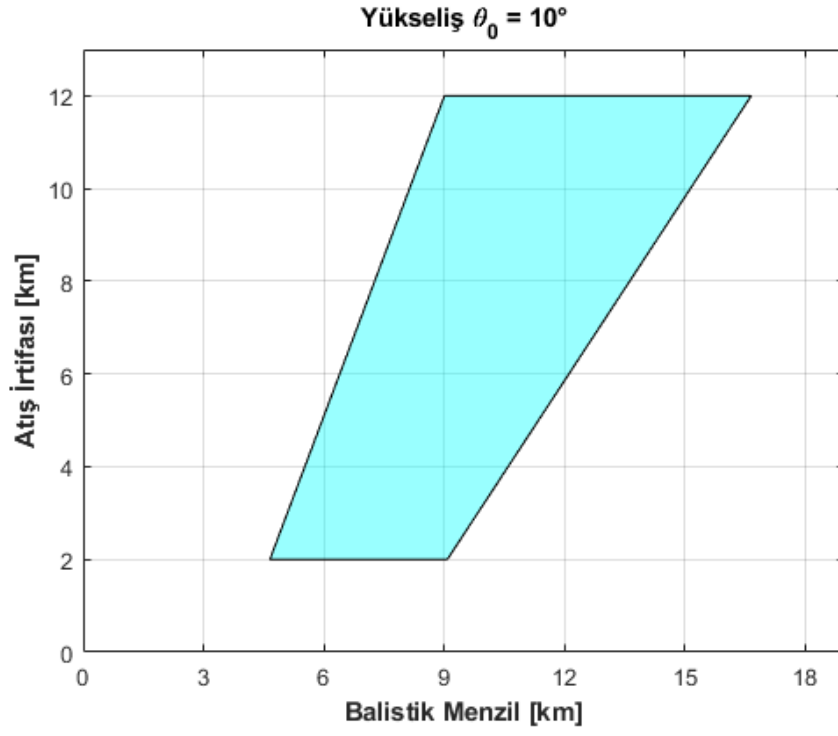
Şekil 4.3. -40 derece yüksek açılı dalış manevrası balistik uçuş sonuçları

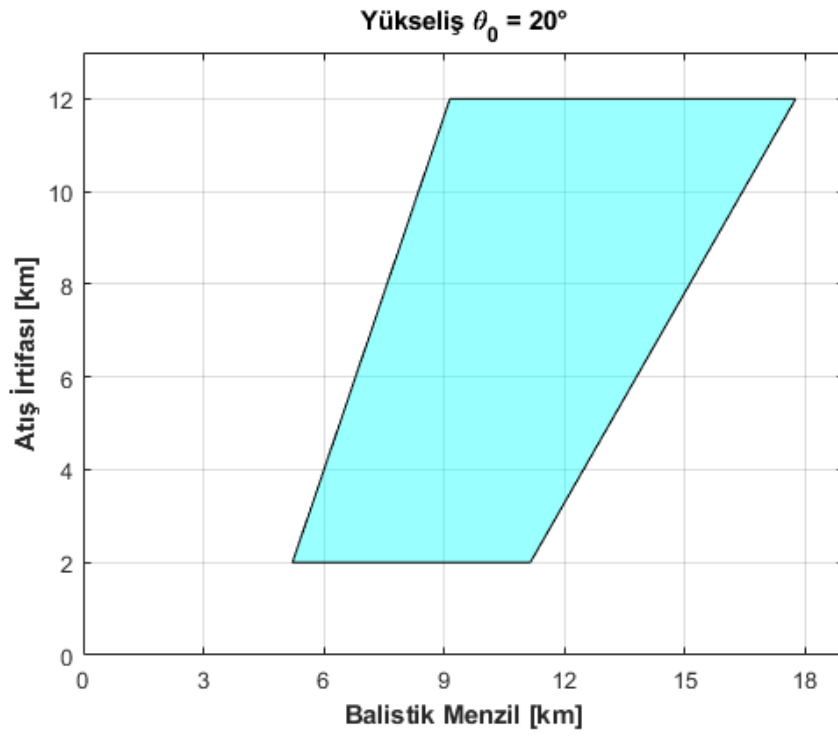
Şekil 4.4. -20 derece düşük açılı dalış manevrası balistik uçuş sonuçları

Şekil 4.5. -10 derece düşük açılı dalış manevrası balistik uçuş sonuçları

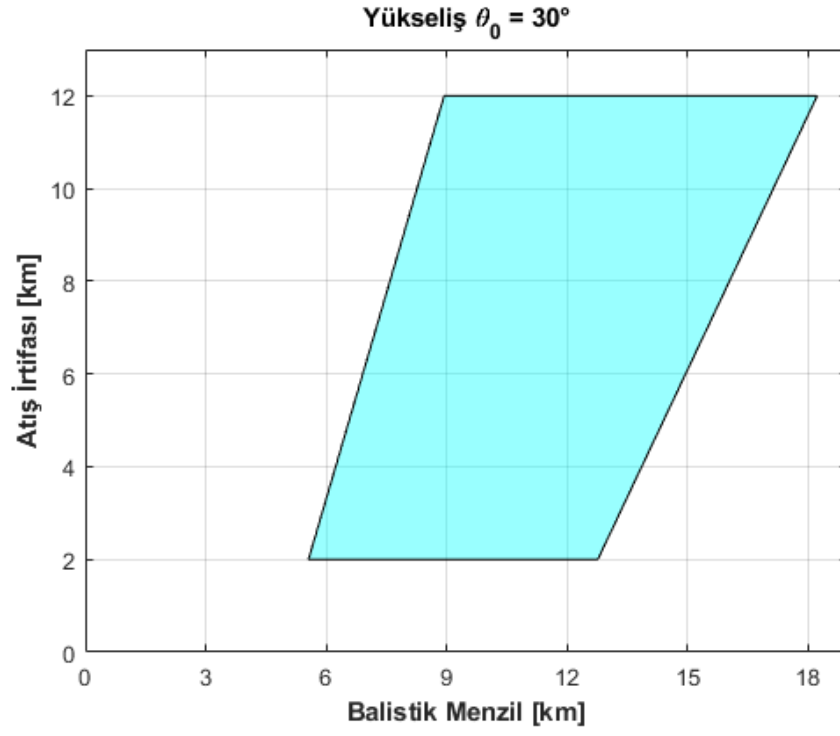

Şekil 4.6. 10 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları

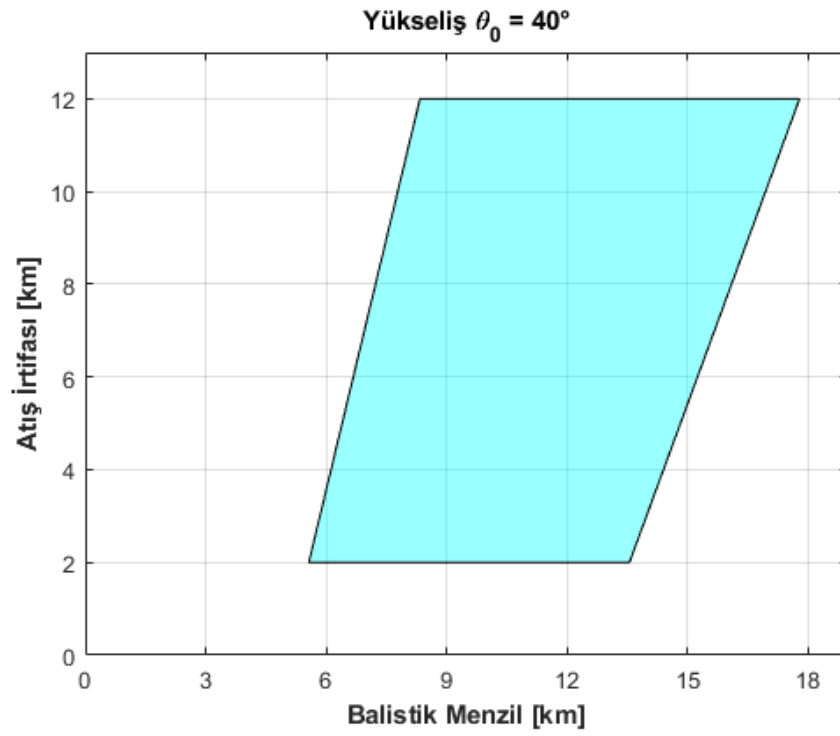

Şekil 4.7. 20 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları

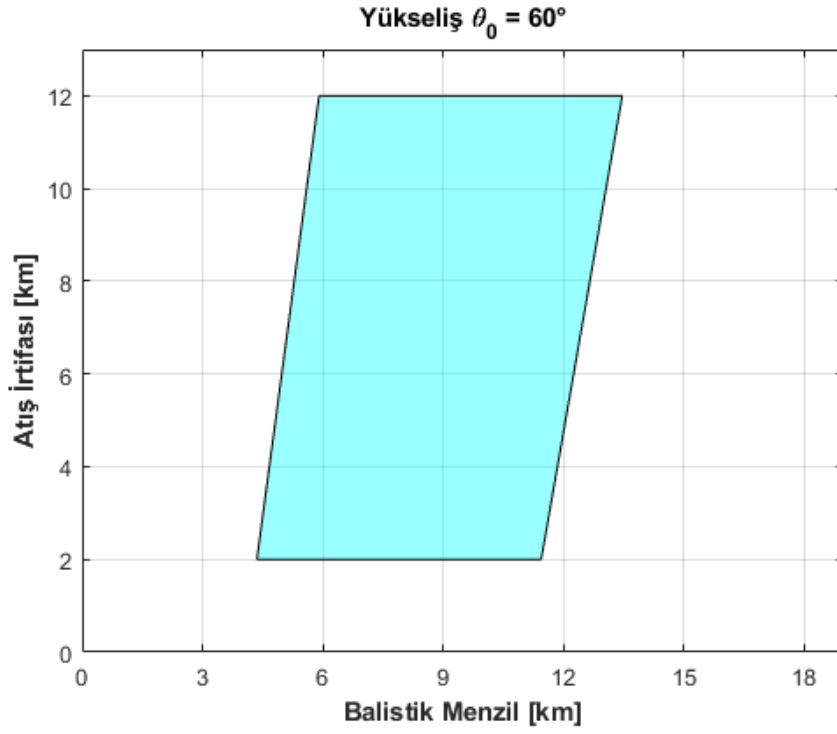

Şekil 4.8. 30 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları

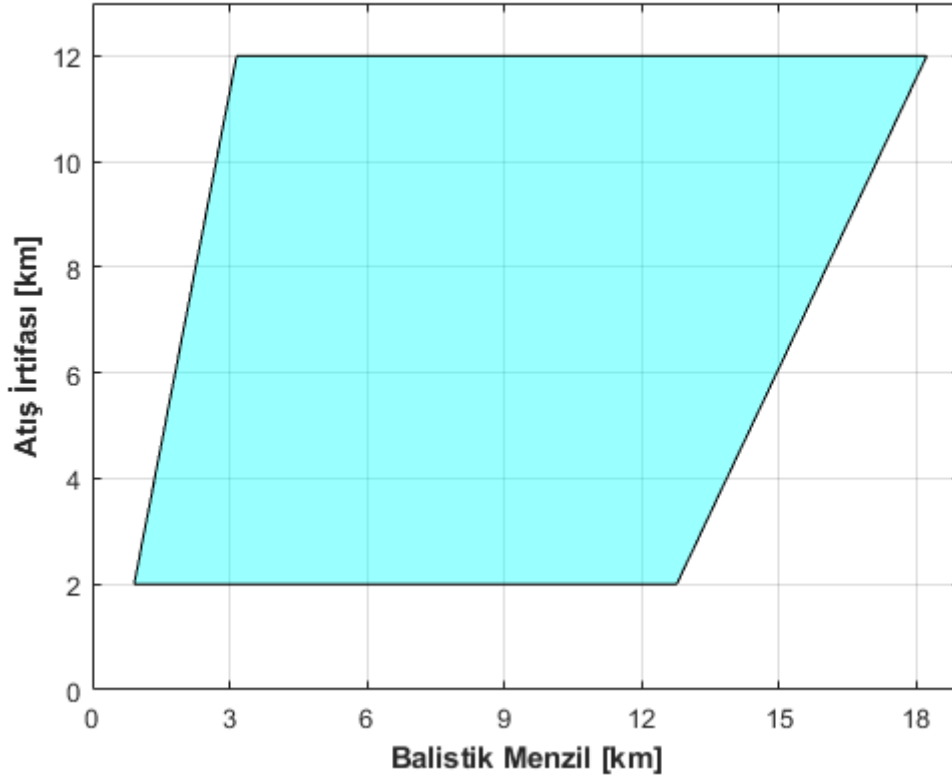

Şekil 4.9. 40 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları

Şekil 4.10. 60 derece yükseliş manevrası balistik uçuş sonuçları

Mühimmatın balistik uçuş yörüngeleri farklı ilk atış durumları için değerlendirildiğinde, maksimum menzile 12 km irtifadan 30° 'lik yükseliş manevrası ile ulaşılmıştır. Minimum menzile ise beklenildiği üzere 2 km irtifadan 60° 'lik dalış manevrası ile ulaşılmıştır. Hedef menziline bağlı olarak, yapılan balistik menzil zarfı analizinden faydalanarak, gerekli görülen mühimmat ilk atış koşul ve manevraları tayin edilebilecektir. Balistik zarf içerisinde kalan bir hedefe göre ilk hız, ilk irtifa ve atış manevralarını şekillendirmek; mühimmat kontrolcülerinin uygulayacağı eforu düşürecektir. Şekil 4.11'de ise tüm balistik atış benzetimlerinde yer alan ilk koşullar ve manevraların bileşkesi yer almaktadır. Bu gösterim yöntemi, mühimmat balistik uçuş sınırlarının belirlenmesini sağlamaktadır. Şekil 4.11'de gözlemlenebildiği üzere, mühimmat balistik olarak 0.9 km ile 18.2 km arasındaki menzillere erişebilmektedir.

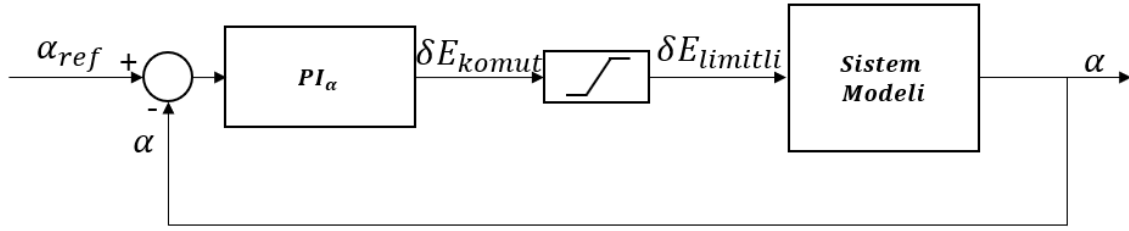

Şekil 4.11. Mühimmat balistik toplam menzil zarfı

4.2. Hücum Açısı Kontrolcü Tasarımı

Mühimmat dinamik denklemleri doğrusal olmadığından giriş-çıkış ilişkisini, transfer fonksiyonu ya da doğrusal durum uzay denklemleri gibi yöntemlerle ifade etmek mümkün değildir. Bu aşamada denklem setlerinde yer alan doğrusal olmayan aerodinamik katsayı değişkenleri doğrusallaştırılabilmektedir. Doğrusal matematik ifadeler kullanılarak, kontrol edilmek istenen parametrelerin, kontrol edilebilen değişkenlerle olan ilişkileri hesaplanabilmektedir. Hesaplanan doğrusal giriş-çıkış ilişkisi barındıran fonksiyonlara uygun, istenen performans kriterlerini fiziksel sınırlamalar altında sağlayacak bir kontrolcü tasarımı gerçekleştirilmek mümkündür. Ancak tez çalışması kapsamında, doğrusallaştırma adımını gerçekleştirmeden de uygun yapıda bir kontrolcü yapısının seçilebileceği gösterilmek istenmiştir.

Tasarım için öncelikle verilen referans hücum açısı değeriyle, mühimmat hücum açısı değeri arasındaki sürekli hal hatasını gidereceği için PI tipi bir kontrolcü yapısı seçilmiştir. Kontrolcü mimarisinin blok şema ile gösterimi Şekil 4.12’de yer almaktadır.

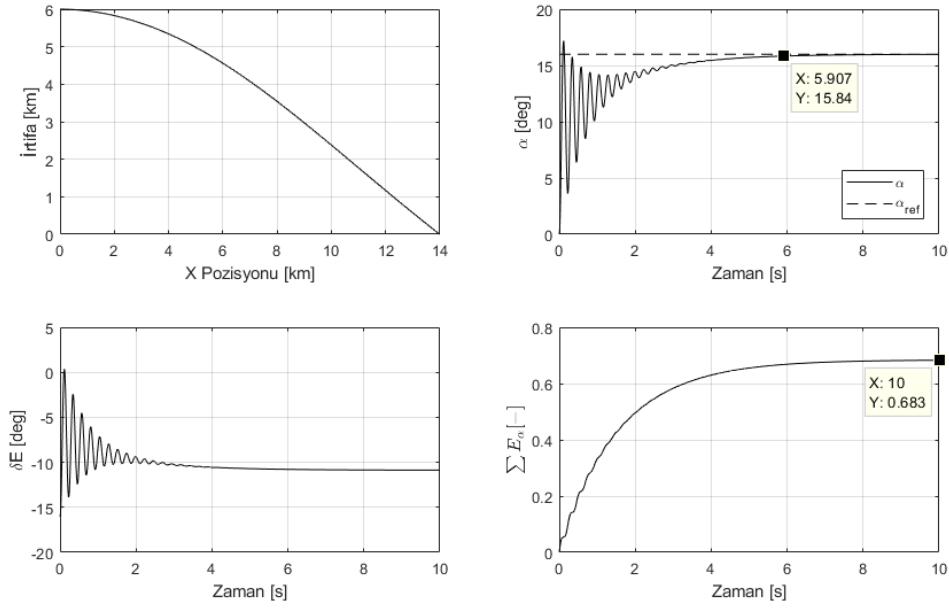
Şekil 4.12. Hücüm açısı kontrolcü mimarisi

Şekil 4.12’de gösterilen ve eyleyici modelini ifade eden doyunluk bloğunun alt-üst sınırları $\pm 20^\circ$ olarak seçilmiştir. Sistem modeli doğrusal denklemlerle ifade edilmese de kullanılan kontrolcünün yapısı doğrusal seçilmiştir. Kontrolcüye ait parametrik transfer fonksiyonu Eşitlik (58)’de verilmiştir. Kontrolcü parametrelerinin belirlenmesinde toplam hata bütçesini minimize edecek tekrarlamalı bir çalışma yapılacaktır.

$$PI_{\alpha}(s) = \frac{K_p s + K_i}{s} \quad (58)$$

İkinci adımda, balistik uçuş analizlerinde kullanılan atış koşulları içerisinde rastgele bir atış koşulu seçilmiştir. Seçilen atış koşulunda hücüm açısını, C_L/C_D oranının maksimum değere ulaştığı hücüm açısı değeri olan, 16° ’de tutacak kontrolcü katsayıları denenmiştir. İlk iterasyonda oransal ve integral katsayıların değerleri -1 olarak seçilmiş ve mühimmat bırakılmıştır. Kontrolcü başarımını görmek için uçuş esnasındaki mühimmat yörüngesi, hücüm açısı, irtifa dümeni açısal konumu ve referans hücüm açısı ile anlık hücüm açısı arasındaki hatanın referans hücüm açısı değerine göre normalize edilmiş birikimli değeri incelenmiştir. Yapılan atışın sonucu Şekil 4.13’te gösterilmiştir. Şekil 4.13’te yer alan normalize edilmiş birikimli hücüm açısı hatası, $\sum E_{\alpha}$ ’ye, ilişkin formülasyon, Eşitlik (59)’da tanımlanacaktır.

$K_p = -1$ and $K_i = -1$

Şekil 4.13. Hücüm açısı kontrolcüsünün referans parametrelerle benzetim çıktıları

Benzetim sonucunda hem hücüm açısı hem de irtifa dümeni açısal konumunun fazlaca osilasyon yaptığı gözlenmiştir. Referans hücüm açısı kontrolcüsünün yerleşme zamanı 5.91 saniyedir. Toplam birikimli hatanın 10 saniye sonundaki normalize değeri ise 0.68'dir Referans kontrolcü parametrelerinden yola çıkarak lokal optimum kontrolcüyü belirlemek için, parametre değerlerinin belirli komşuluklarında farklı integral ve oransal parametre ikilileri aranacaktır. Lokal optimizasyon için normalize birikimli hata bütçesinin minimize edilmesi amaçlanmıştır. Kullanılan optimizasyon yöntemi adımları aşağıda sıralanmaktadır.

- Kontrolcü parametreleri bir başlangıç değerine eşitlenir.
- Kontrolcü parametrelerinin başlangıç değerlerinin %10 altı ve üstü komşuluklarında 8 adet yeni kontrolcü oluşturulur.

Çizelge 4.3. Kontrolcü parametreleri değerlerinin atama adımları

$0.9 \cdot K_{p_{ref}}$	$0.9 \cdot K_{p_{ref}}$	$0.9 \cdot K_{p_{ref}}$
$0.9 \cdot K_{i_{ref}}$	$K_{i_{ref}}$	$1.1 \cdot K_{i_{ref}}$
$K_{p_{ref}}$	$K_{p_{ref}}$	$K_{p_{ref}}$
$0.9 \cdot K_{i_{ref}}$	$K_{i_{ref}}$	$1.1 \cdot K_{i_{ref}}$
$1.1 \cdot K_{p_{ref}}$	$1.1 \cdot K_{p_{ref}}$	$1.1 \cdot K_{p_{ref}}$
$0.9 \cdot K_{i_{ref}}$	$K_{i_{ref}}$	$1.1 \cdot K_{i_{ref}}$

- Toplamda oluşan 9 farklı kontrolcü için aynı atış senaryosu tekrarlanır.
- Atış senaryolarında uçuş süresi boyunca normalize edilmiş birikimli hücum açısı hatası Eşitlik (59) ile hesaplanır. Hücum açısının referans sinyale göre %1'den büyük aşım yaptığı kontrolcüler değerlendirilmeden çıkarılır.

$$\sum E_{\alpha} = \frac{\sum_{i=1}^n (|\alpha_{ref} - \alpha(t_i)|)}{|\alpha_{ref}|} \quad (59)$$

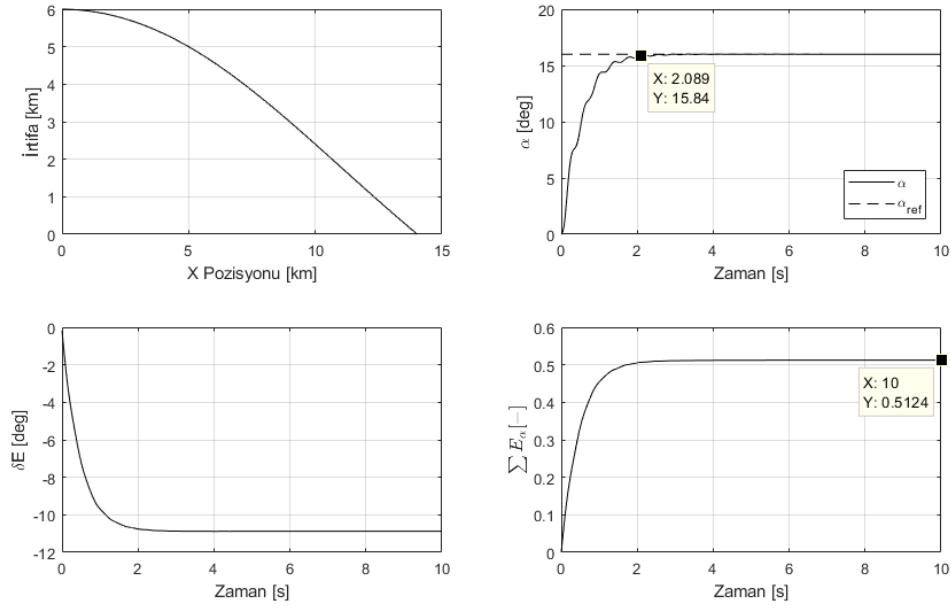
- Eğer minimum hata değeri referans kontrolcünden farklı bir kontrolcü için hesaplanmışsa ilk adıma dönülür ve bulunan kontrolcünün parametreleri referans olarak seçilerek tüm adımlar tekrarlanır.
- Kümülatif hata değeri vektörünün en küçük elemanı referans olarak belirlenen kontrolcü parametreleri ile aynı ise iterasyon sonlandırılır.

Yapılan optimizasyon çalışması sonrasında, optimal kontrolcü transfer fonksiyonu Eşitlik (60) ile verilmiştir.

$$PI_{\alpha}(s) = -\frac{0.012s + 1.331}{s} \quad (60)$$

Lokal optimum kontrolcü belirlendikten sonra uçuş benzetimi gerçekleştirilmiştir. Benzetim sonucunda Şekil 4.14'te görüldüğü üzere yerleşme zamanı değeri 2.09 saniyeye düşürülmüş ve birikimli toplam hata bütçesi değeri 10 saniye sonunda 0.51 olarak hesaplanmıştır.

Kp = -0.012 and Ki = -1.331

Şekil 4.14. Optimize edilmiş hücum açısı otopilotu ile yapılan benzetim çıktıları

Kontrolcü parametrelerinin önerilen optimizasyon yöntemi ile kontrolcü performansına olan katkısı Çizelge 4.4'te gösterilmiştir.

Çizelge 4.4. Referans kontrolcü ile optimize kontrolcü performans karşılaştırması

	Yerleşme Zamanı [s]	Birikimli Toplam Hata Bütçesi
Referans Kontrolcü	5.91	0.68
Optimize Kontrolcü	2.09	0.51
Performans Artışı [%]	64.6	25.0

4.3. Hücum Açısı Kontrolçüsünün Menzil Artışına Etkisi

Bölüm 3.3.4'te yapılan trim analizi sonucunda mühimmatı C_L/C_D oranının maksimum olduğu hücum açısı değeri belirlenmiştir. Mühimmat menzilinün Bölüm 4.2'de tasarlanan kontrolcü ile artırılması hedeflenmektedir. Balistik uçuş analizine benzer olarak, mühimmat, seviye uçuş manevrası ile Çizelge 4.1'de yer alan farklı ilk irtifa ve ilk hız koşulları ile bırakılmıştır. Grup benzetim çalışmasında mühimmatın C_L/C_D oranının en

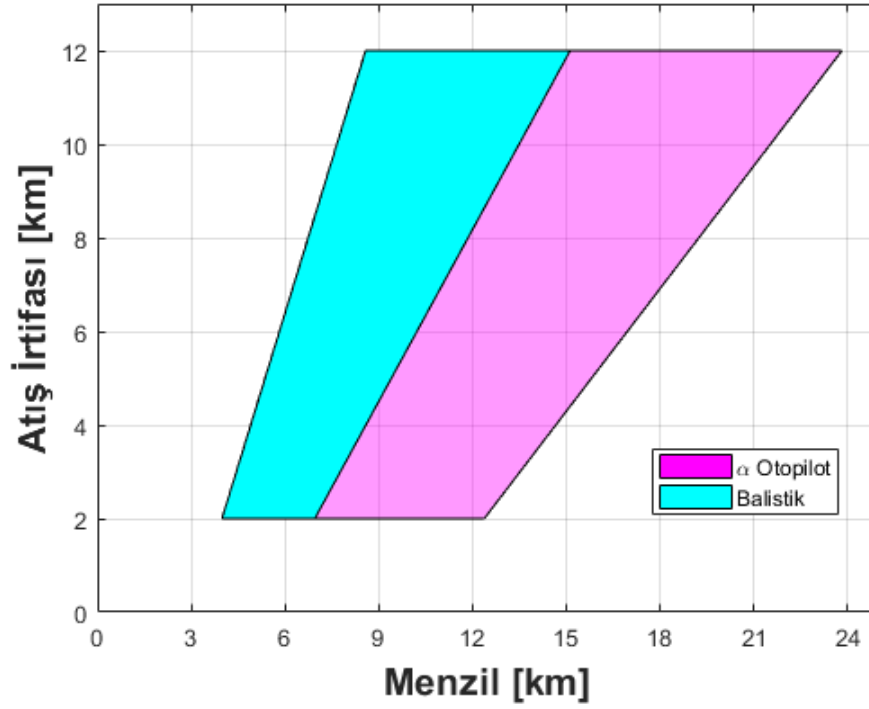
yüksek olduğu 16 derecelik hücum açısı değerinde tutulması amaçlanmıştır. Grup benzetim çalışması sonucunda, hücum açısı kontrolcüsünün etkin olduğu uçuş menzilleri ile balistik uçuş menzillerine ait sonuçlar Çizelge 4.5'te sunulmuştur.

Çizelge 4.5. Hücum açısı kontrolü ile mühimmat menzil etkinliği

Seviye Uçuş Manevrası ile Ulaşılan Maksimum Menzil [km]									
İrtifa	12 km			10 km			8 km		
	Balistik	α Kontrollü	% Artış	Balistik	α Kontrollü	% Artış	Balistik	α Kontrollü	% Artış
1.1 Mach	15136	23828	57	13886	21261	53	12621	18899	50
1.0 Mach	13933	21988	58	12815	19628	53	11673	17351	49
0.9 Mach	12760	20405	60	11760	18091	54	10733	15853	48
0.8 Mach	11328	18415	63	10457	16167	55	9557	14016	47
0.7 Mach	9508	16088	69	8784	13884	58	8030	11853	48
0.6 Mach	6962	13208	90	6423	10942	70	5861	9016	54
İrtifa	6 km			4 km			2 km		
	Balistik	α Kontrollü	% Artış	Balistik	α Kontrollü	% Artış	Balistik	α Kontrollü	% Artış
1.1 Mach	11318	16639	47	9969	14473	45	8586	12381	44
1.0 Mach	10486	15188	45	9244	13126	42	7965	11187	40
0.9 Mach	9655	13758	42	8516	11778	38	7340	9943	35
0.8 Mach	8604	12059	40	7591	10222	35	6542	8546	31
0.7 Mach	7230	10073	39	6375	8419	32	5491	6947	27
0.6 Mach	5268	7429	41	4637	6051	30	3990	4898	23

Yapılan benzetim çalışmasının sonunda, hücum açısı değerinin; C_L/C_D oranının maksimum olduğu değerde tutulmasının, bütün atış koşullarında %23-90 aralığında ve ortalama olarak ise %48 oranında mühimmat menzili artışı sağladığı hesaplanmıştır. Seviye uçuş durumundaki balistik ve hücum açısı kontrollü mühimmat uçuş zarfları karşılaştırmalı olarak Şekil 4.15'te gösterilmektedir. Hücum açısı kontrolünün, mühimmat menzili üzerinde belirgin bir artış etkisi bulunmaktadır.

Şekil 4.15. Hücüm açısı kontrollü mühimmat menzili ile balistik uçuş menziline karşılaştırılması

4.4. Akıllı Mühimmatın Güdümü

4.4.1. Oransal Seyir Güdümü

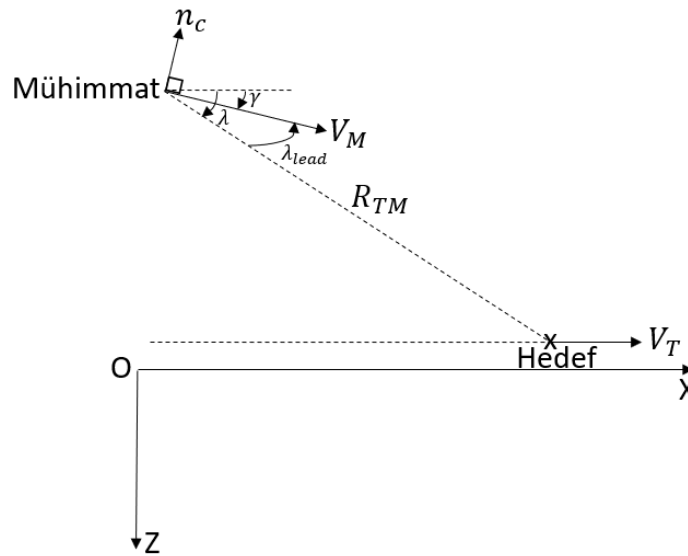
Tarihsel süreçteki denizcilik tecrübelerine dayanan bilgiye göre hareketli iki gemi arasındaki görüş hattı değişmediği ve bu iki gemi seyrine devam ettiği takdirde, en sonunda çarpışacaktır. İlgili problem Şekil 4.16'da resmedilmektedir.

Şekil 4.16. Gemilerin çarpışma problemi

Gemilerin çarpışmaları için görüş hattı vektörünü döndürmeleri gerekmektedir [25]. Mühimmat güdümü problemi ise denizcilikteki problemin tersi olarak ele alınabilir. Oransal seyir güdümünde mühimmat ile hedef arasındaki görüş hattı sabit tutulmaya

çalışılmaktadır. Oransal seyir güdümü evleme tipi güdüm yapısında olan mühimmatlarda en yaygın olarak kullanılan güdüm yöntemidir. Yaygın kullanımının sebebi, akıllı mühimmat sistemlerinde kullanılan arayıcı yapılarından dolayı kolay uygulanabilir olması ve kolay uygulanabilirliğinin yanında da oldukça etkili olmasıdır. Havadan karaya atılan akıllı mühimmatların hedef tipi genellikle durağan ya da düşük hızlı hedefler olduklarından bu yöntemin başarılı olması beklenmektedir. Oransal seyir güdümü uygulama bakımından gerçek ve saf oransal seyir güdümü olmak üzere iki farklı yöntem içermektedir. Gerçek oransal seyir güdümünde ivme komutları anlık mühimmat-hedef görüş hattı açısı vektörüne dik olarak uygulanmaktadır. Saf oransal seyir güdümünde ise mühimmat hız vektörüne dik ivme komutu üretilmektedir [26]. Gerçek oransal seyir güdümü yöntemi, hareket denklemlerinin çözümlenmesinin kolaylığı bakımından saf oransal seyir güdümüne karşı avantajlı görünse de görüş hattı referanslı gerçek oransal güdüm uygulanabilirlik ve yörünge davranışları bakımından ciddi sınırlamalar içermektedir. En önemli dezavantajı ileri yönlü hız değişimi gereksinimi ve görece yüksek kontrol eforu isteridir [27]. Bu nedenle oransal seyir güdüm yasında kullanılacak teknik, saf tipteki güdüm olacaktır. Saf oransal seyir güdümü angajman geometrisi Şekil 4.17’de verilmiştir.

Şekil 4.17. Güdüm angajman geometrisi

Şekil 4.17’de yer alan n_c , mühimmat hızına dik ivme bileşenini, V_M , mühimmat hızını, λ , görüş hattı açısını, λ_{lead} , öndelik açısını, γ , uçuş yolu açısını, R_{TM} , mühimmat-hedef arası menzili ve V_T ise hedefin hızını ifade etmektedir.

Radar arayıcı bulunan mühimmatlarda görüş hattı açısı türevi ve yaklaşma hızı bilgileri ölçüm olarak arayıcı tarafından sağlanırken, pasif arayıcılı mühimmatlarda yalnızca görüş hattı açısı türevi ölçülebilirken, hedefe yaklaşma hızı bir kestirim sonucunda hesaplanabilmektedir [2].

Saf oransal seyir güdümü ivme komutunun hesabında kullanılan değişkenlere ilişkin denklemler satıhta ilerleyen bir hedef için Eşitlik (61)-(76) ile verilmiştir.

$$\dot{R}_{T_x} = V_T \quad (61)$$

$$\dot{R}_{T_z} = 0 \quad (62)$$

$$\dot{V}_{M_x} = a_{M_x} \quad (63)$$

$$\dot{V}_{M_z} = a_{M_z} \quad (64)$$

$$\dot{R}_{M_x} = V_{M_x} \quad (65)$$

$$\dot{R}_{M_z} = V_{M_z} \quad (66)$$

$$R_{TM_x} = R_{T_x} - R_{M_x} \quad (67)$$

$$R_{TM_z} = R_{T_z} - R_{M_z} \quad (68)$$

$$\lambda = \tan^{-1} \frac{R_{TM_z}}{R_{TM_x}} \quad (69)$$

$$\dot{\lambda} = \frac{(R_{TM_x} V_{TM_z} - R_{TM_z} V_{TM_x})}{R_{TM}^2} \quad (70)$$

$$R_{TM} = \sqrt{R_{TM_x}^2 + R_{TM_z}^2} \quad (71)$$

$$V_c = -\dot{R}_{TM} = -\frac{(R_{TM_x} V_{TM_x} + R_{TM_z} V_{TM_z})}{R_{TM}} \quad (72)$$

$$\gamma = \tan^{-1}(V_{M_z} / V_{M_x}) \quad (73)$$

$$a_{M_x} = -n_c \sin \gamma \quad (74)$$

$$a_{M_z} = n_c \cos \gamma \quad (75)$$

$$n_c = NV_c \dot{\lambda} \quad (76)$$

4.4.2. Takip Güdümü

Takip güdümünde, mühimmat hız vektörü daima hedefe doğru yönelmektedir ve mühimmatın dönüş hızı her zaman görüş hattının dönüş hızına eşittir. Sonuç olarak mühimmat sabit şekilde görüş hattı üzerinde hareket etmektedir [28]. Takip güdümü genellikle çok yüksek manevra gerektirdiği için dinamik hedef tipleri için iyi sonuç vermemektedir [29]. Bu yöntemin etkili biçimde uygulanabilmesi için bir başka gereklilik de mühimmat hızının hedef hızına göre çok daha yüksek olmasıdır. Hedefin takipten kaçma girişimi durumlarında güdüm çıktısının açısız ivme gereksinimlerinin, mühimmatın aerodinamik yeteneklerini aşması durumunda kaçırma mesafesi de oldukça artabilmektedir. Bu nedenlerden ötürü takip güdümünün en uygulanabilir olduğu hedef tipleri hareketsiz ya da çok düşük hareket kabiliyetine sahip olanlardır. Güdüm angajman geometrisi Şekil 4.17’de gösterilmektedir. Takip güdümü komuta ivme değerinin hesabı Eşitlik (77) ve (78)’de verilmiştir.

$$n_c = K \lambda_{lead} \quad (77)$$

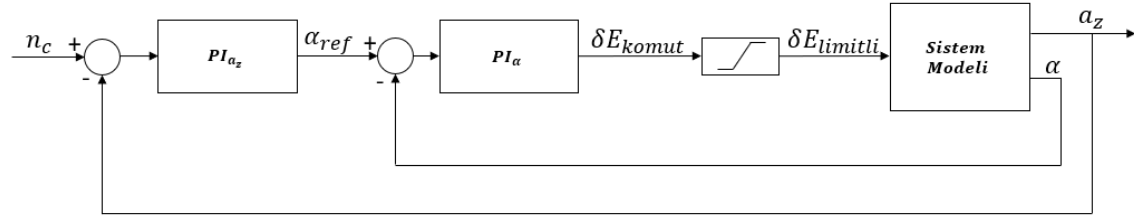
$$\lambda_{lead} = (\lambda - \gamma) \quad (78)$$

Görüş hattı ve uçuş yolu açısı hesaplamaları ise Eşitlik (69) ve (73)’te verilmiştir.

4.5. Mühimmat İvme Otopilotu Tasarımı

Güdüm algoritmasından çıkan komuta ivme değerini mühimmata kazandırmak için bir ivme otopilotu tasarımı gerekmektedir. Genellikle otopilot tasarım süreçlerinde kontrolör parametreleri farklı uçuş koşullarına uyum sağlayacak şekilde değişken olarak ayarlansa da bu çalışmada aerodinamik katsayılar farklı uçuş durumlarında birbirine benzer karakteristikte olduğundan tek bir kontrolcü tasarımı yapılacaktır. Kontrolcü tasarımındaki yaklaşım hücum açısı otopilotu tasarımındaki yaklaşım ile benzer olacaktır.

Hem hücum açısının hem de yanal ivme değerinin kontrol edildiği kaskat bir kontrolcü yapısının blok şeması Şekil 4.18’de verilmiştir.

Şekil 4.18. İvme otopilotu yapısı

Yanal ivme değeri mühimmatın açısal ve çizgisel hız bileşenleri cinsinden hesaplanmaktadır. Mühimmat üzerindeki yanal ivme değerinin hesabı Eşitlik (79)’da verilmiştir.

$$a_z = \dot{w} - qu \quad (79)$$

Bölüm 4.2’de tasarlanan hücum açısı kontrolcüsü bu adımda doğrudan kullanılmaktadır. İvme otopilotunun tasarımı için ise referans değerleri atanmış bir yanal ivme kontrolcüsü ile rastgele bir atış ilk koşulundan rastgele bir menzile konumlandırılmış hedefe atış yapılmıştır. Atış sırasında kullanılan güdüm yöntemi olarak oransal seyir güdüm yasası kullanılmıştır. İvme otopilotu tasarımı için, hücum açısı kontrolcü tasarımı ile aynı lokal optimizasyon yöntemi kullanılmıştır. Tek fark normalize edilmiş birikimli hücum açısı hatası yerine, birikimli ivme hatası (ivme hatası = komuta ivme - yanal ivme) değeri minimize edilmek istenmiştir. Yapılan lokal optimizasyon çalışmasının ardından hesaplanan ivme otopilotu için kontrolcü parametre değerleri Eşitlik (80)’te verilmiştir.

$$PI_{a_z}(s) = -\frac{s+3}{s} \quad (80)$$

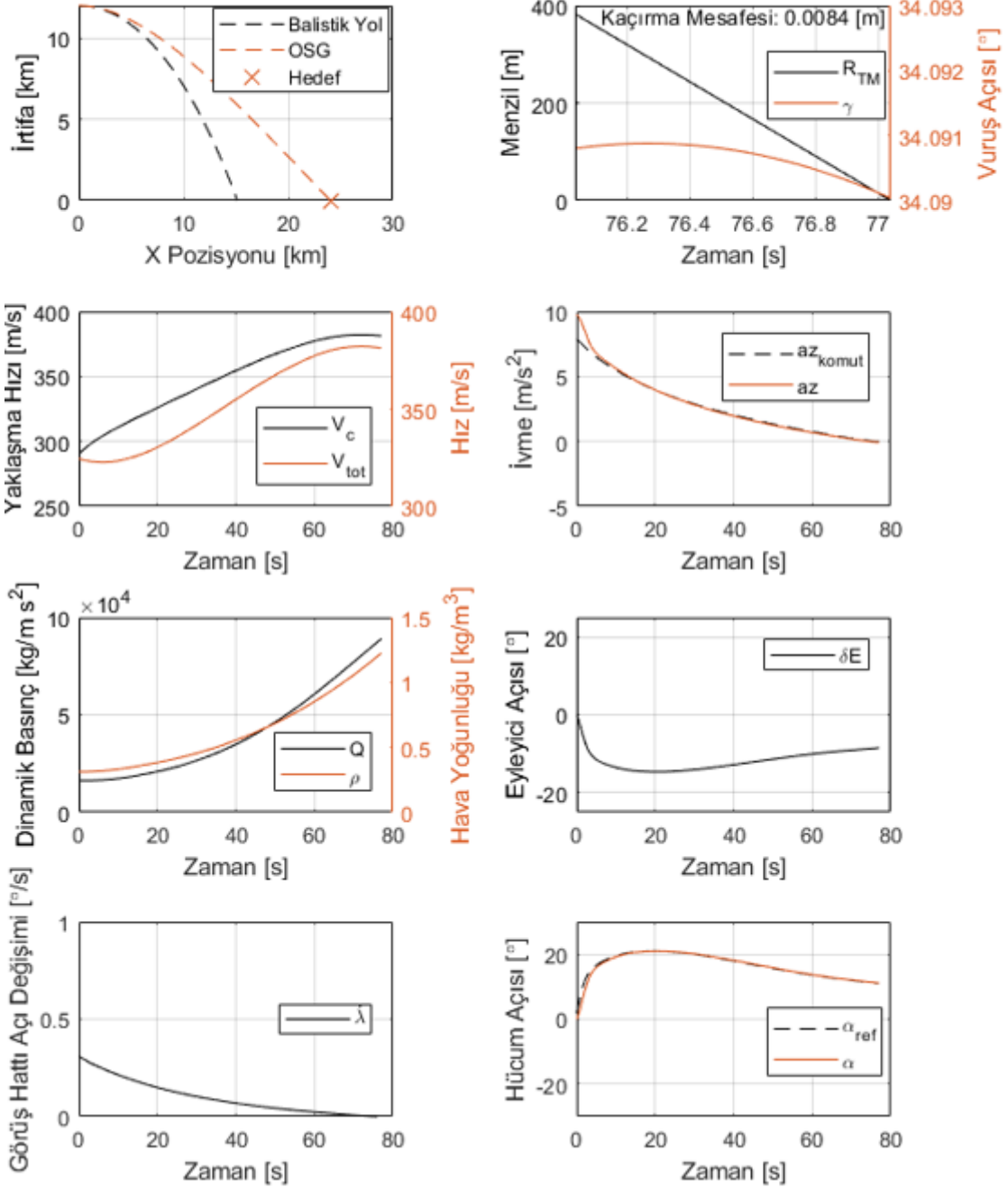
4.6. İvme Otopilotu Performans Değerlendirmesi

Bu bölümde, Bölüm 4.5’te tasarlanan ivme otopilotu ile mühimmatın hedef angajman başarımı analiz edilmiştir. Çizelge 4.1’de verilmiş olan atış ilk durumlarından seviye uçuş şartlarında atılan mühimmatın farklı menzildeki hedeflere ilerlerken değişkenlik gösteren uçuş değişkenleri analiz edilmiştir.

Seçili dört atış senaryosu ve bu senaryolara ilişkin elde edilen sonuçlar Şekil 4.19-Şekil 4.22 ile paylaşılmıştır.

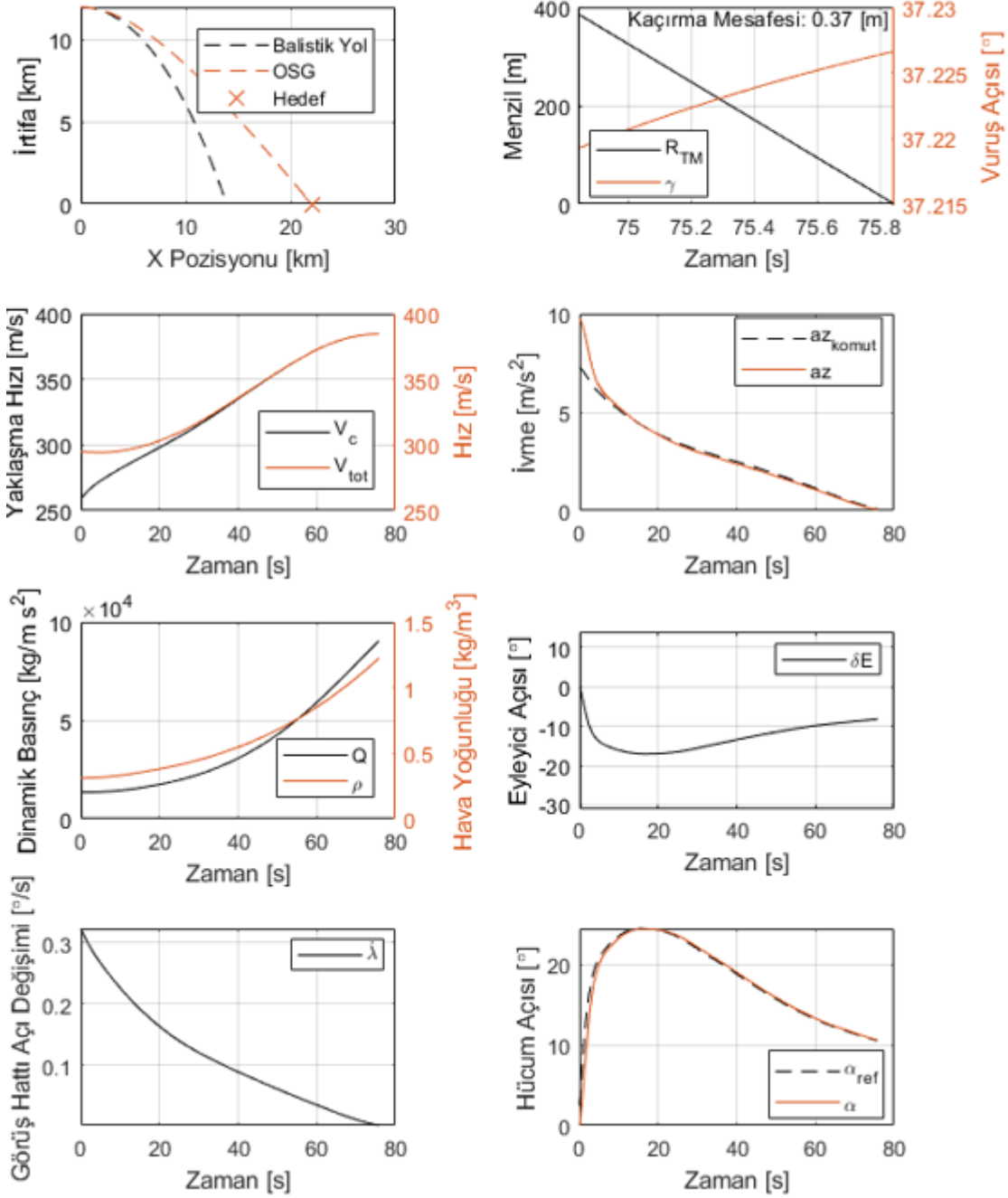
Şekil 4.19 ve Şekil 4.20’de ivme otopilotunun güdüm algoritmasının ürettiği komuta ivme değerlerini uçuşun hemen başlarında yakaladığı ve hedefe ulaşana kadar gerekli manevraları yapabildiği gözlenmektedir. Sonuç olarak mevcut otopilot tasarımı ile mühimmat-hedef angajmanı başarılı bir biçimde sağlanmaktadır. Ancak Şekil 4.21 ve Şekil 4.22’deki atış senaryolarında kırmızı elips ile işaretlenmiş bölgelerde irtifa dümeni eyleyicisinin mekanik limitlere dayanarak doyuma ulaştığı gözlenmektedir. Şekil 4.21’deki atış durumunda işaretlenmiş bölgenin sonrasındaki zaman aralığında mühimmat ivmesi komuta ivme değerini yakalamış ve hedef başarılı şekilde vurulmuştur. Ancak Şekil 4.22’de doyum süresinin uzun olmasından kaynaklanan integral sarması probleminden çıkamamıştır. Bu etki genellikle bu örnekte de olduğu gibi, yüksek aşım ve uzun yerleşme süresi içeren bir basamak yanıtı davranışına yol açmaktadır [30]. İntegral sarması sorunu bu atışın başarısız olmasına neden olmuştur. Karşılaşılan sorunu gidermek amacıyla ilerleyen bölümlerde integral sarması önleyici 2 farklı yapı önerilmiş ve mühimmat performansına olan etkileri tartışılmıştır.

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1.1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 24 [km]

Şekil 4.19. Atış senaryosu-1 için güdümlü-otopilot performansı

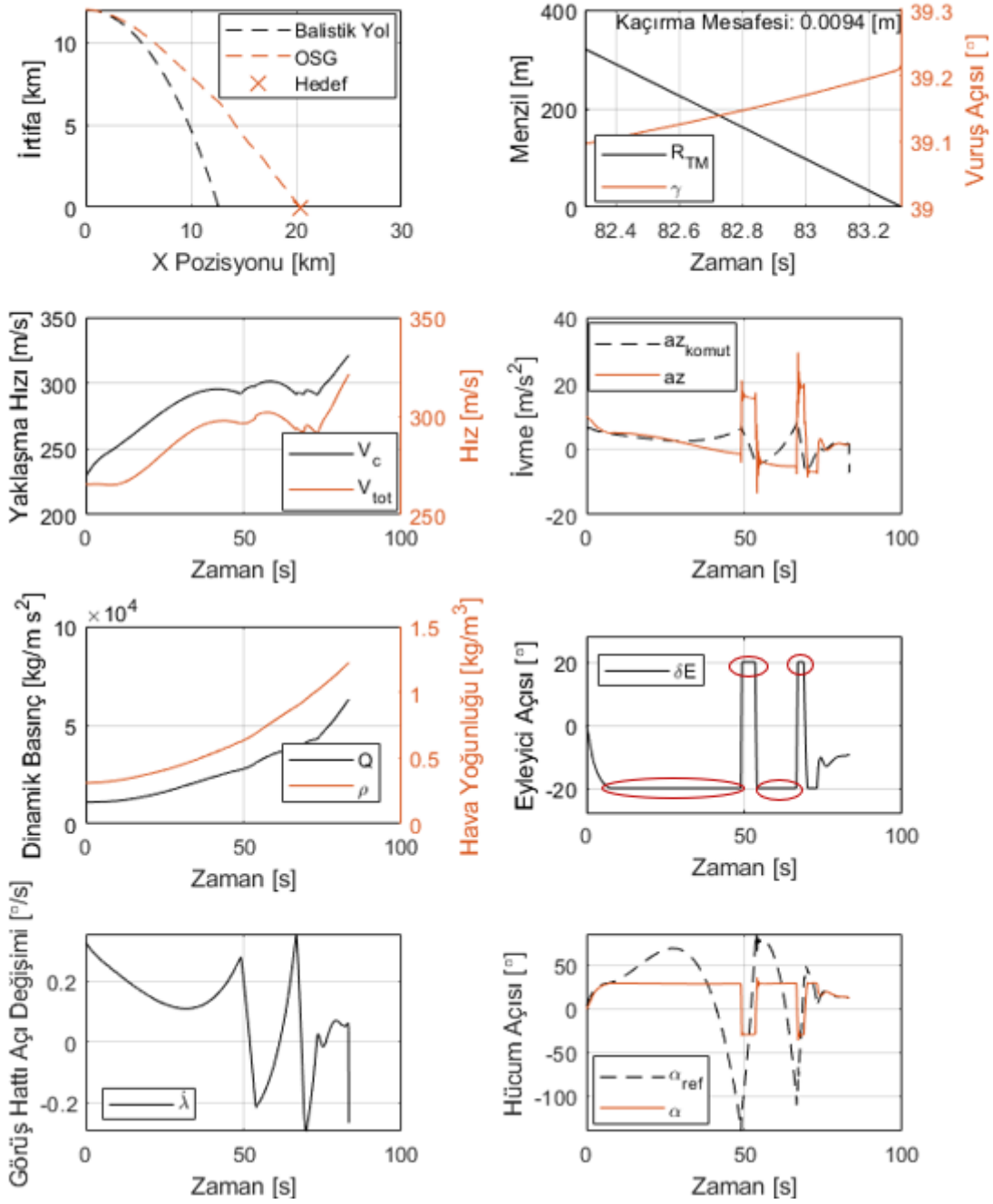
Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 22 [km]

Şekil 4.20. Atış senaryosu-2 için güdüm-otopilot performansı

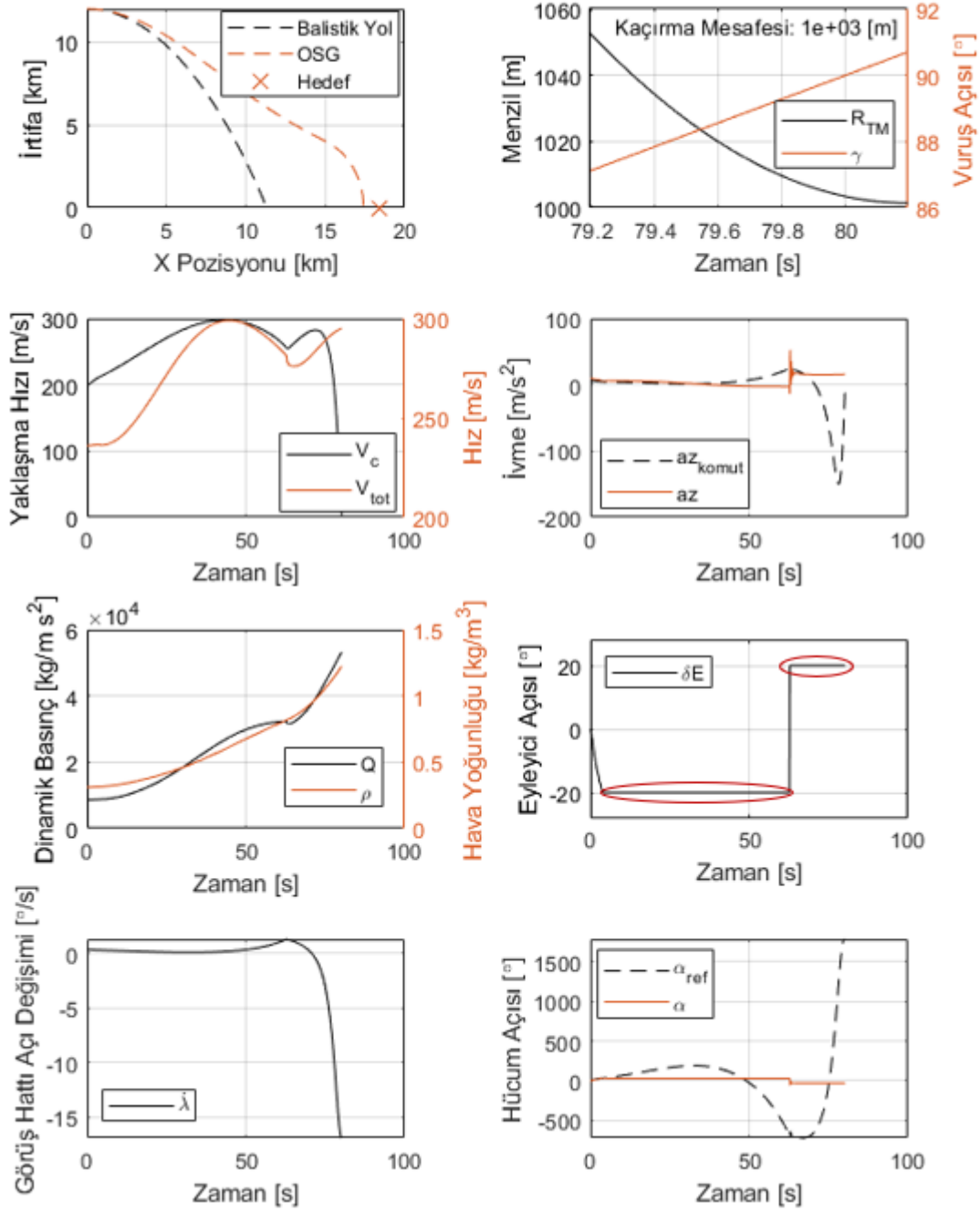

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 0.9 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 20.4 [km]

Şekil 4.21. Atış senaryosu-3 için güdümlü-otopilot performansı

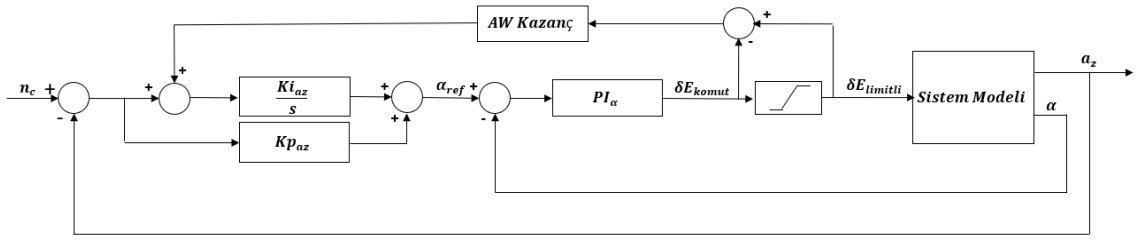
Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 0.8 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 18.4 [km]

Şekil 4.22. Atış senaryosu-4 için güdümlü-otopilot performansı

4.6.1. İntegral Sarması Önleyici – 1

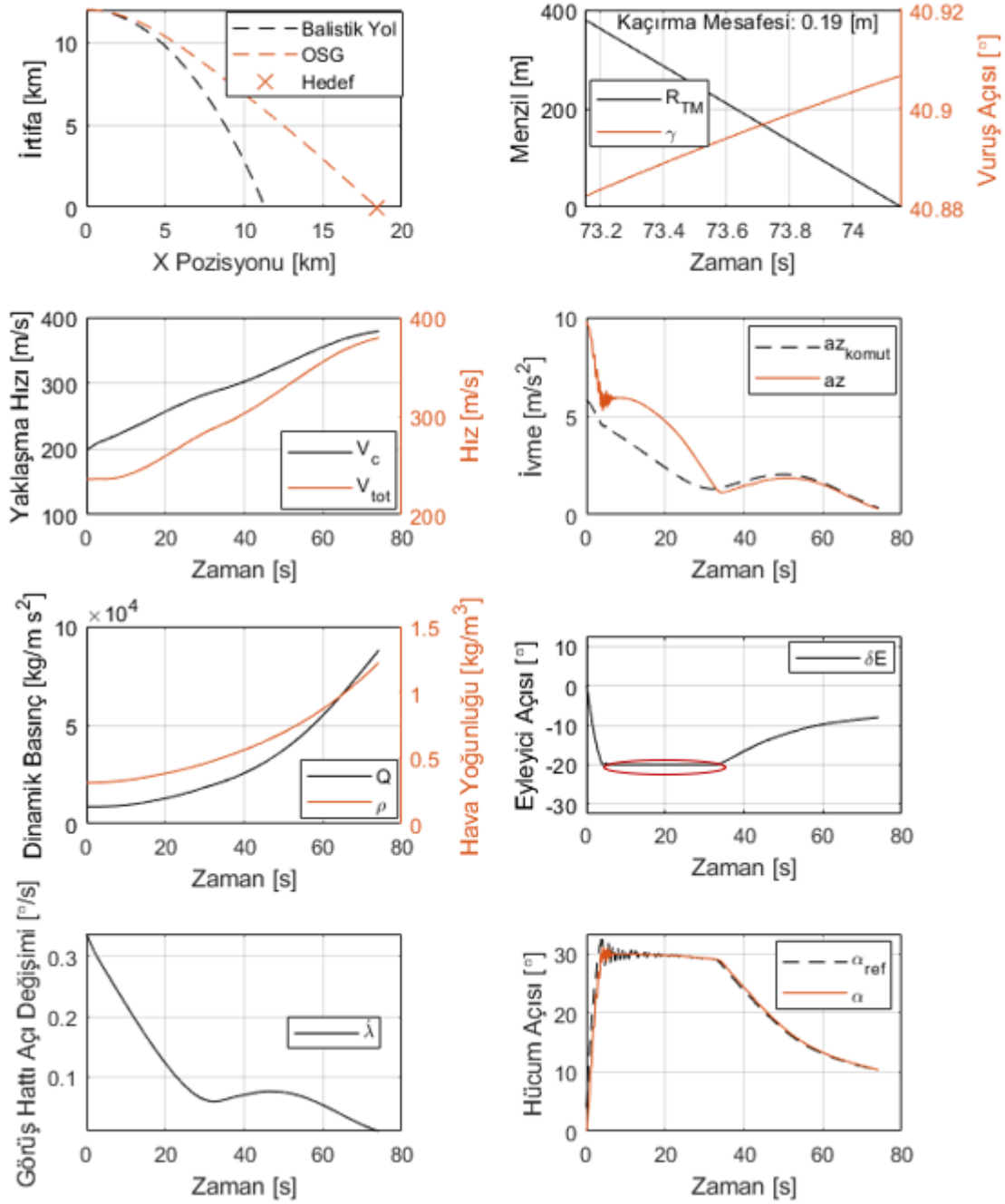
İntegral sarması problemini çözmek amacıyla Şekil 4.23'teki kontrolcü yapısı önerilmiştir. Kullanılan bu yapıda eyleyicinin doyuma ulaştığı durumda, otopilot integratörün girişindeki hata sinyalinin birikmesini önlemek amacıyla, eyleyici komutu ile eyleyicinin gerçek konumu arasındaki fark, hata sinyaline eklenmektedir. Eyleyici komutu ve eyleyici gerçek konumu arasındaki fark sinyali ile hata sinyalinin yönleri ters olacağından, sinyalin kontrolcü integralinin girişine eklenmesi, uygun kazanç değeri seçildiği takdirde integral sarması sorununu giderecektir. Eyleyici komutu satüre olmadığı durumda ise eyleyici komutu ile gerçek konumu arasındaki fark sıfır olacağından, integral kontrolcüye giren hata değeri değişmeyecektir. İntegral sarması önleyici kazanç değeri farklı senaryolarda atış yapılarak yeterli performansı sağlayan bir değer olarak seçilmiştir. Kazanç değeri yapılan atış benzetimi denemeleri ile 10 olarak belirlenmiştir.

Şekil 4.23. İntegral sarması önleyici-1 yapısı blok gösterimi

Bu yapının başarımını test etmek amacıyla Şekil 4.22'de başarısız olan senaryo integral sarması önleyici yapı ile tekrar edilmiş ve sonuçları Şekil 4.24'te sunulmuştur.

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 0.8 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 18.4 [km]

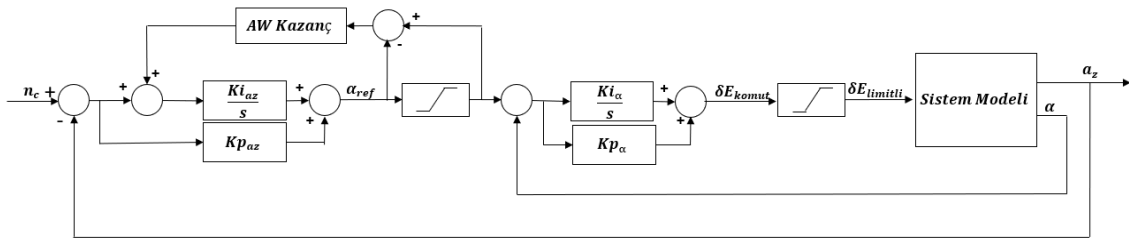

Şekil 4.24. İntegral sarması sorununun çözümüne ilişkin benzetim çıktıları

Şekil 4.24'teki uçuş değişkenleri incelendiğinde işaretli bölge içerisinde eyleyicinin yine uçuşun belirli bir bölümünde doyuma ulaştığı görülmektedir. Ancak integral sarması önleyici yapı sayesinde uçuşun sonraki bölümünde komuta ivme değeri yakalanmış ve hedef başarılı bir şekilde vurulmuştur.

4.6.2. İntegral Sarması Önleyici – 2

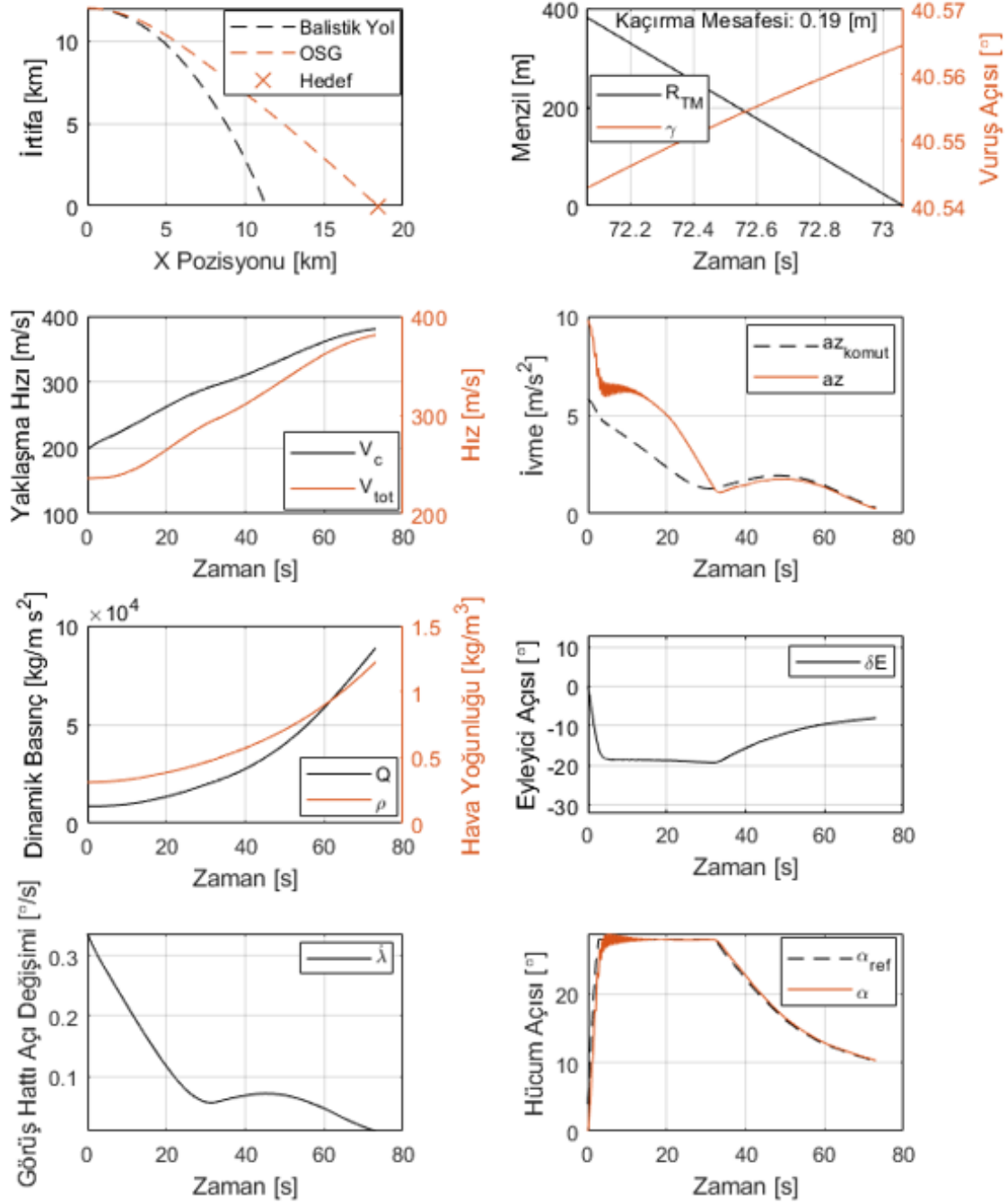
Bir önceki bölümde gösterilen yapıda mühimmat etkinliği artırılmış olsa da eyleyicinin doyuma ulaşması önlenememiştir. İvme kontrolcüsünün çıktısı olan hücum açısı referans sinyali talep edilen eyleyici pozisyonunu belirlemektedir. Bu nedenle eyleyicinin satüre olduğu maksimum ve minimum hücum açısı referans değerleri belirlenmiştir. Bu değer yapılan atış senaryosu denemelerinde $\pm 28^\circ$ hücum açısı olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle hücum açısını sınırlandıran ve integral sarması önleyici katsayısının sınırlandırılmış referans hücum açısı sinyali üzerinden beslendiği yapı Şekil 4.25'da gösterilmiştir.

Şekil 4.25. İntegral sarması önleyici-2 yapısı blok gösterimi

İntegral sarması önleyici yapının kazanç değeri sınırlandırılmayan referans hücum açısı ile sınırlandırılan hücum açısı arasındaki fark ile çarpılarak integratör girişine beslenmektedir. Bu sayede referans hücum açısı değerinin doygunluğa ulaştıktan sonra integral sarması etkisinin oluşması engellenmek istemiştir. Yapılan farklı senaryo denemeleri ile integral sarması önleyici kazancı -500 olarak seçilmiştir. Bu yapı ile Şekil 4.24'teki ilk atış koşullarıyla mühimmat atış benzetimi koşulmuş ve sonuçları Şekil 4.26'da sunulmuştur.

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 0.8 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 18.4 [km]

Şekil 4.26. İntegral sarması sorununun çözümüne ilişkin benzetim çıktıları

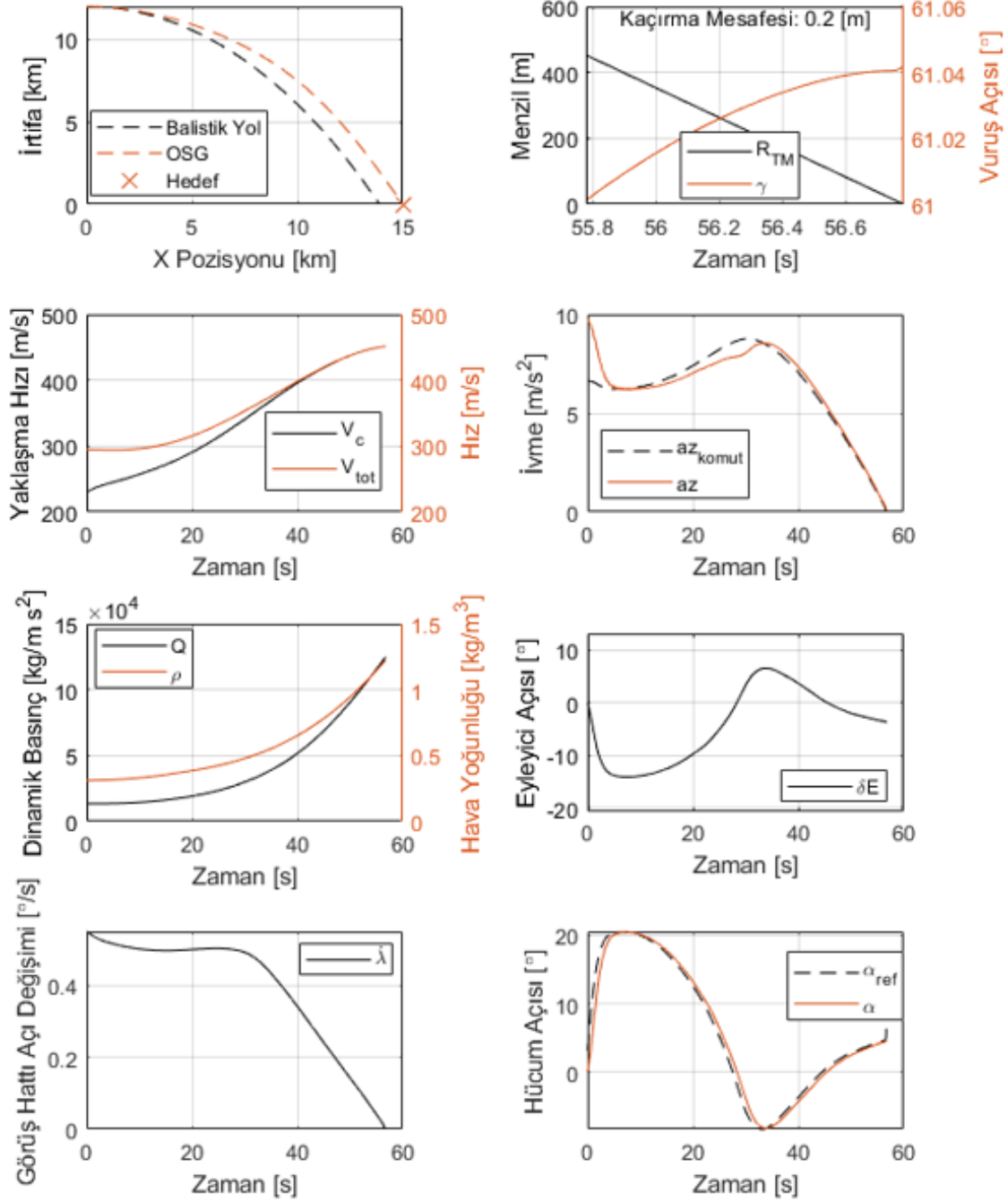
Bu integral sarması önleyici yapı ile eyleyicinin doyumuna ulaşması engellenmiştir ancak bu kez hücum açısı referans değeri sınırlandırılan değerde doyumuna ulaşmıştır. Bu nedenle mühimmatın hedefe kadar olan seyri boyunca davranışında uçuş değişkenleri bakımından önemli bir değişim olmamıştır. Sonuç olarak bu iki integral önleyici yapı birbirinin alternatifi olarak kullanılabilir.

Her iki yapıda da eyleyicinin ya da hücum açısı referansının doyumuna ulaşması mühimmat manevra kabiliyetinin limitlerine ulaşıldığını göstermektedir. Komuta ivmeyi mühimmata kazandıracak manevra kabiliyeti ancak mühimmat geometrisinde yapılacak değişiklikler ile mümkün olacaktır.

4.7. Oransal Seyir Güdümü Kazancının Ayarlanması

Oransal seyir güdümde amaç görüş hattı açısı değişimini sıfırda tutmaktır. Güdüm yasası denklemlerinin doğrusal analizinde hedef angajmanının sağlanabilmesi için kazanç değeri 2'den büyük seçilmelidir [31]. Tipik olarak oransal seyir güdümünde kazanç değeri 3 ile 5 arasında seçilmektedir [6]. Uygun kazanç değerinin belirlenmesi için benzetim ortamındaki uçuş verileri incelenecektir. Bu amaçla aynı ilk atış koşullarında aynı menzildeki hedef için yalnızca güdüm kazancının sırasıyla 3, 4 ve 5 değerlerine ayarlandığı benzetimler oluşturulmuştur. Yapılan benzetim çalışmalarının çıktıları sırasıyla Şekil 4.27, Şekil 4.28 ve Şekil 4.29'da gösterilmektedir.

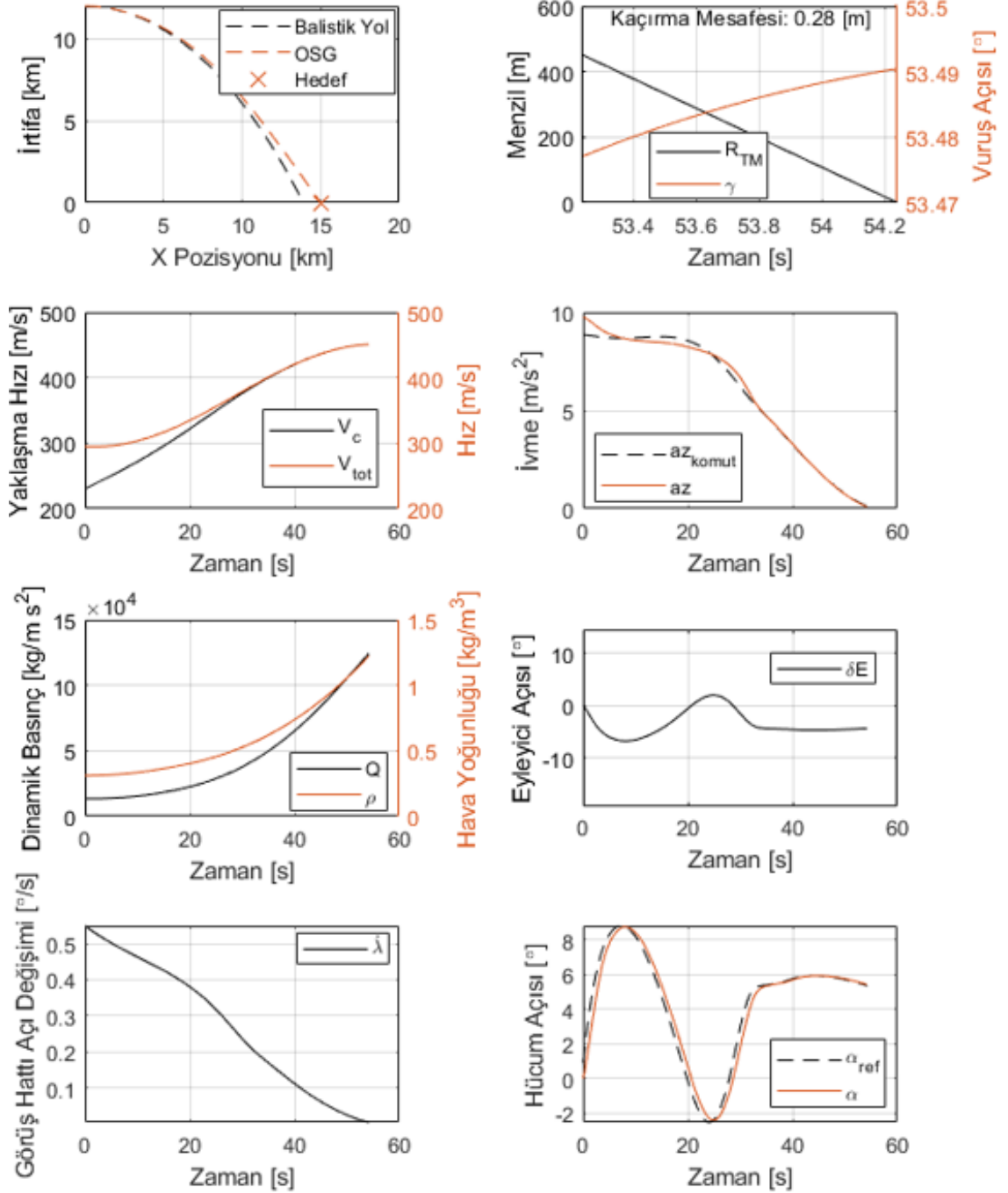
Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 15 [km]

Şekil 4.27. N = 3 olan uçuş benzetimi

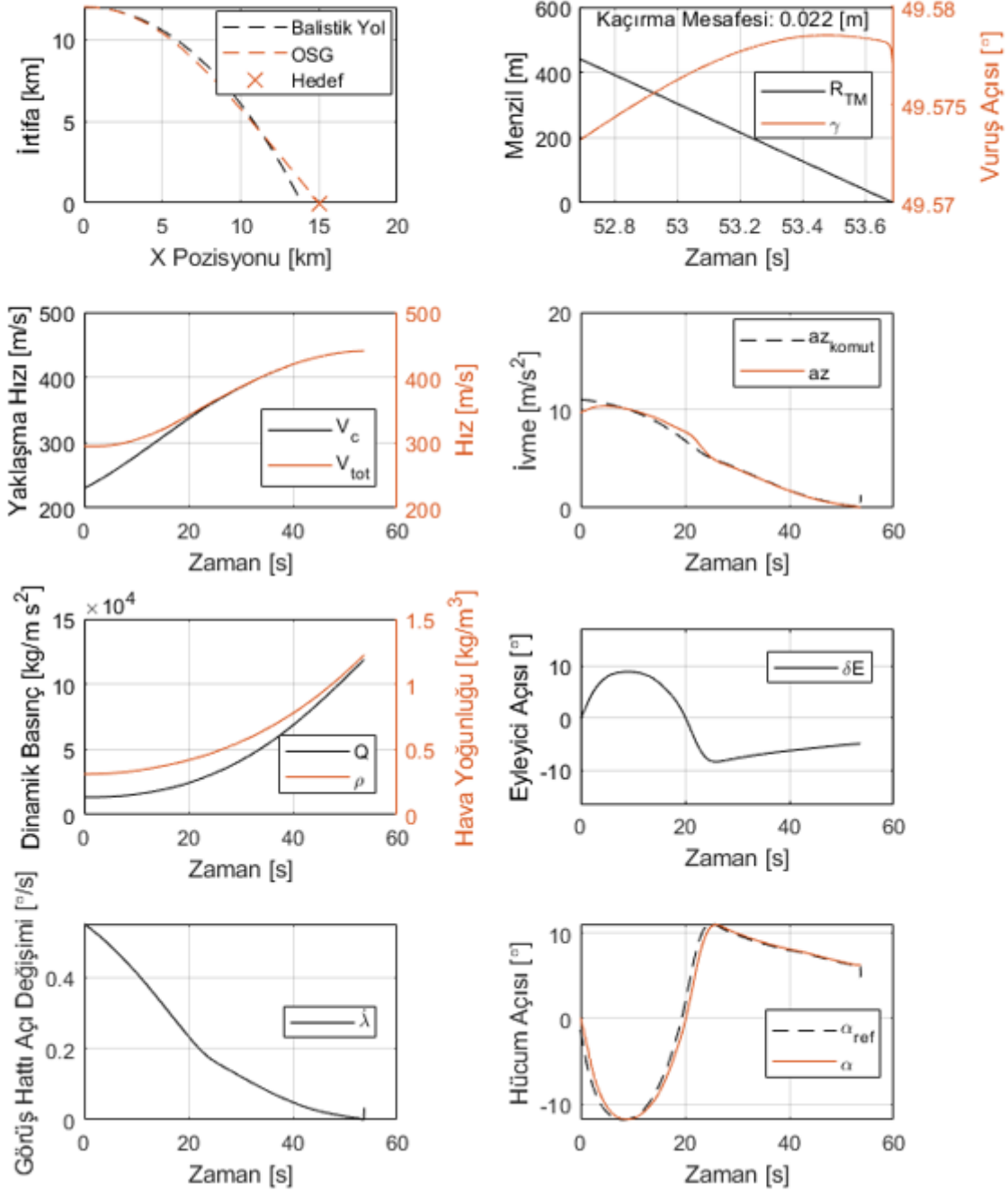

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 15 [km]

Şekil 4.28. N = 4 olan uçuş benzetimi

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 15 [km]

Şekil 4.29. N = 5 olan uçuş benzetimi

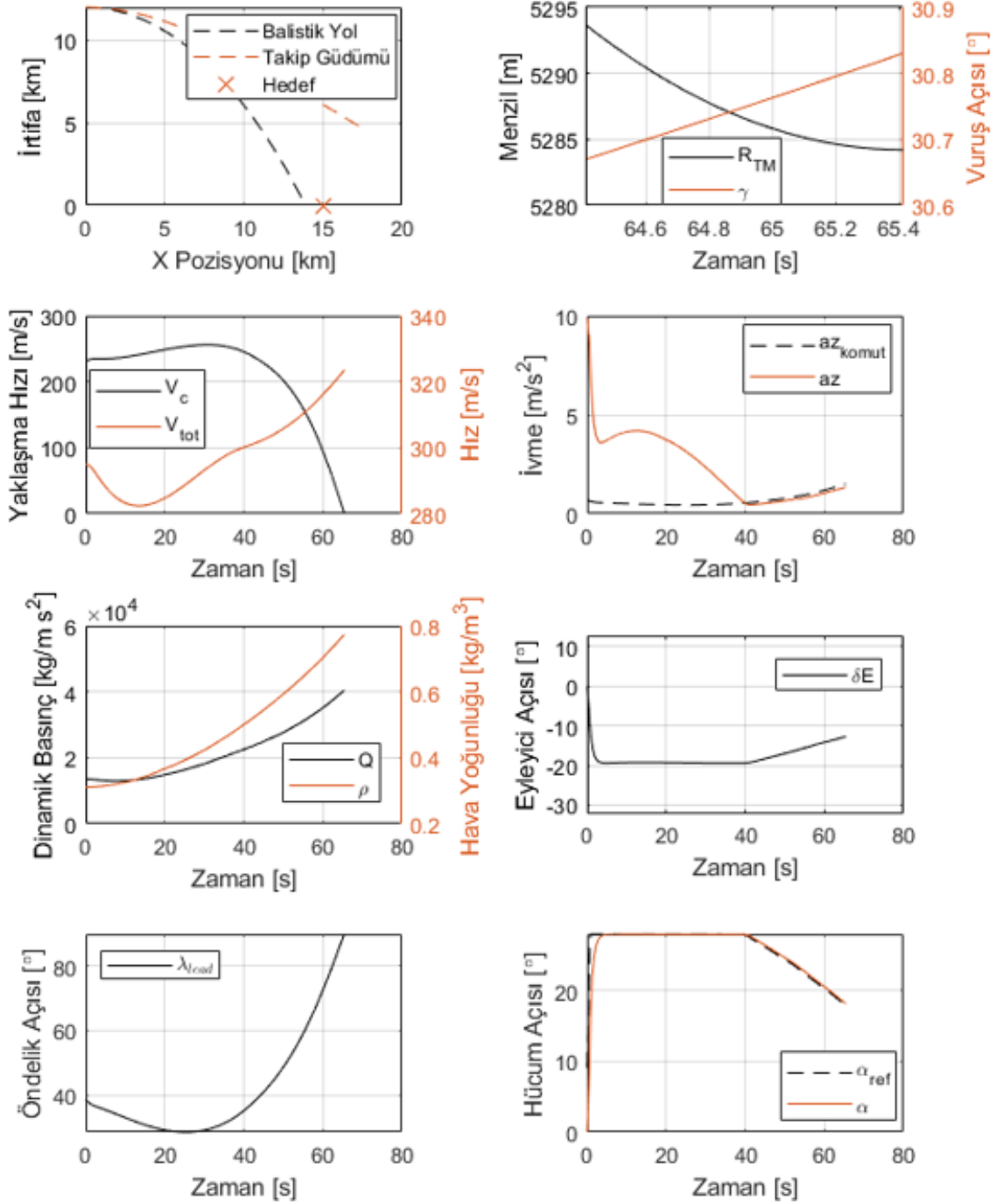
Uçuş benzetim verileri incelendiğinde mühimmat performansı açısından güdüm kazancının önemli bir etkisinin olmadığı saptanmıştır. Kaçırma mesafesi her üç kazanç değeri için de mühimmatın birim örnekleme zamanı içerisinde kat ettiği mesafeden düşüktür.

Bu nedenle üç kazanç değerinin seçilmesi de uygundur. Ancak görüş hattı açısının değişimi incelendiğinde kazanç değerinin arttıkça yapılan hatanın düştüğü gözlenmektedir. Bu duruma bağlı olarak komuta ivme değeri ile mühimmat yanal ivme değeri arasındaki fark da küçülmektedir. Mühimmat kaçırma mesafesi üzerinde önemli bir etkisi bulunmasa da oransal seyir güdüm kazancı değeri 5 olarak belirlenmiştir ve sonraki analizler için bu değer kullanılacaktır.

4.8. Takip Güdümü Kazancının Ayarlanması

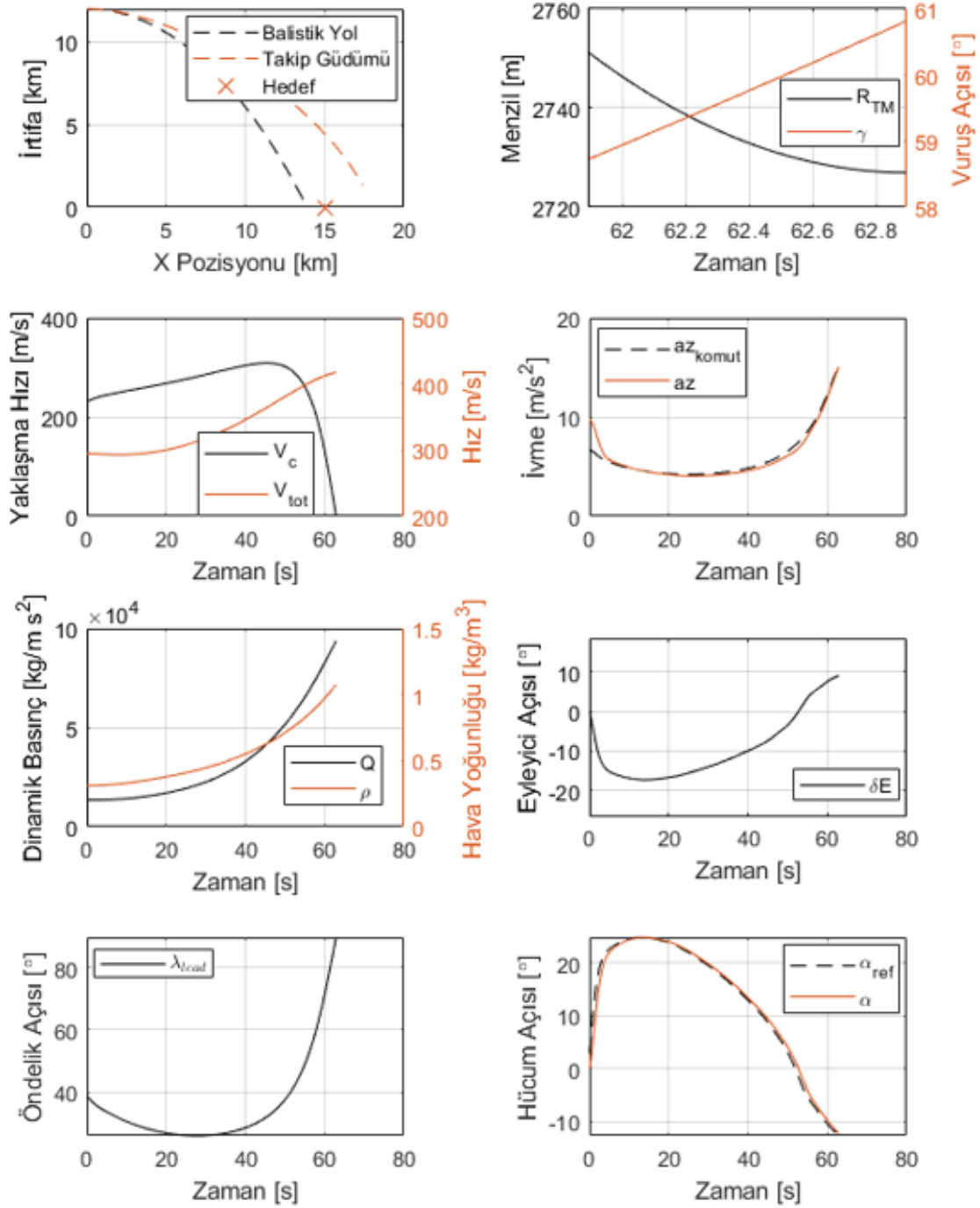
Takip güdümünde, Eşitlik (77)'de yer alan ve öndelik açısını sıfıra götürecektir kazanç değeri belirlenmelidir. Uçuş boyunca öndelik açısı sıfıra ulaşmazsa angajman başarısız olacaktır. Takip güdümü kazancı değeri, mühimmat fiziksel parametrelerine bağlı olduğundan, benzetimde yapılacak güdümlü atış sonuçları etüt edilerek uygun bir kazanç değeri belirlenecektir [32]. Oransal seyir güdümü kazancı seçiminde olduğu gibi aynı atış şartları için aynı menzildeki hedefe takip güdümü kullanılarak farklı kazanç değerleri ile atış yapılmış ve sonuçları Şekil 4.30 - Şekil 4.34 ile paylaşılmıştır.

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 15 [km]

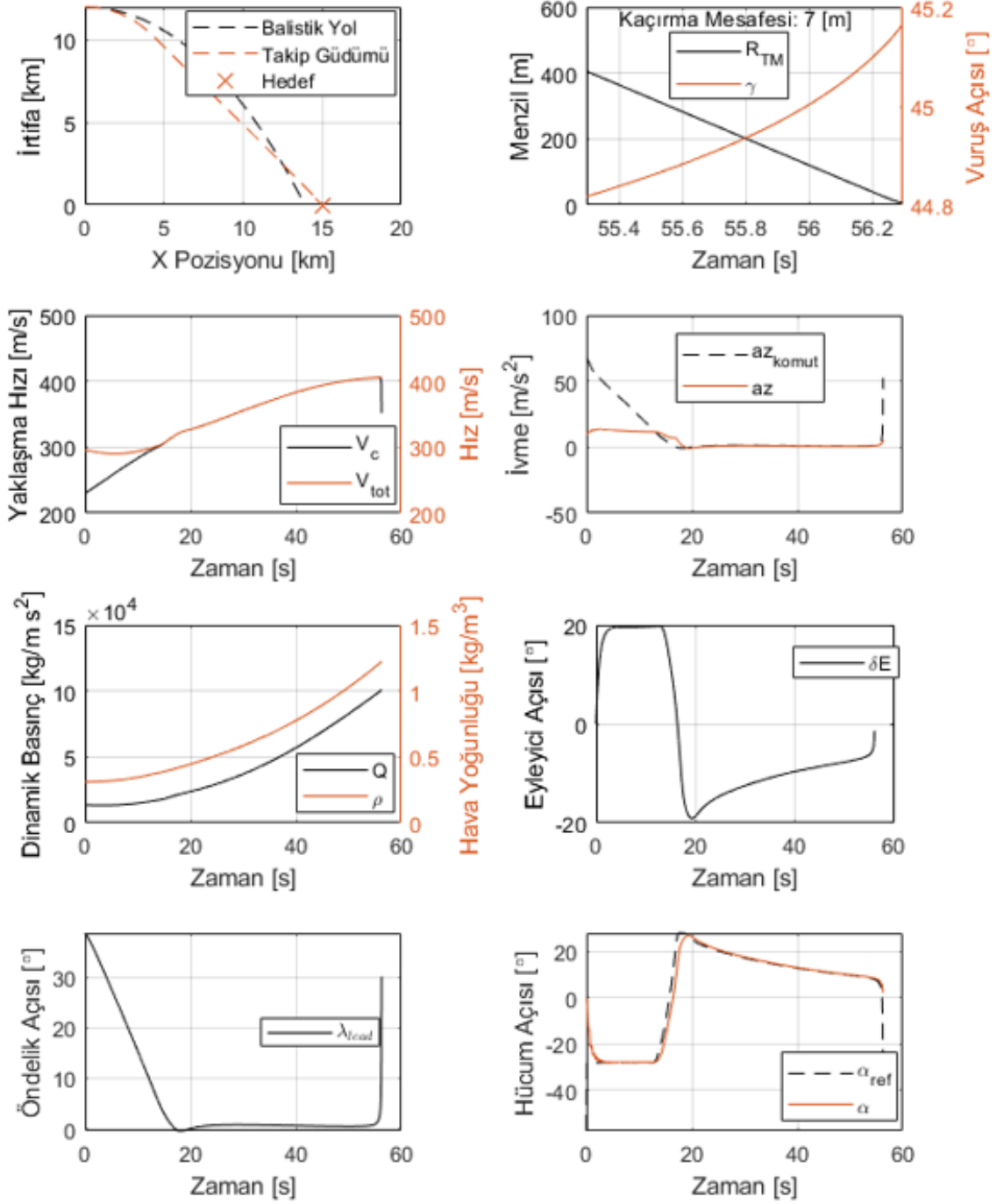
Şekil 4.30. K = 1 olan uçuş benzetimi

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 15 [km]

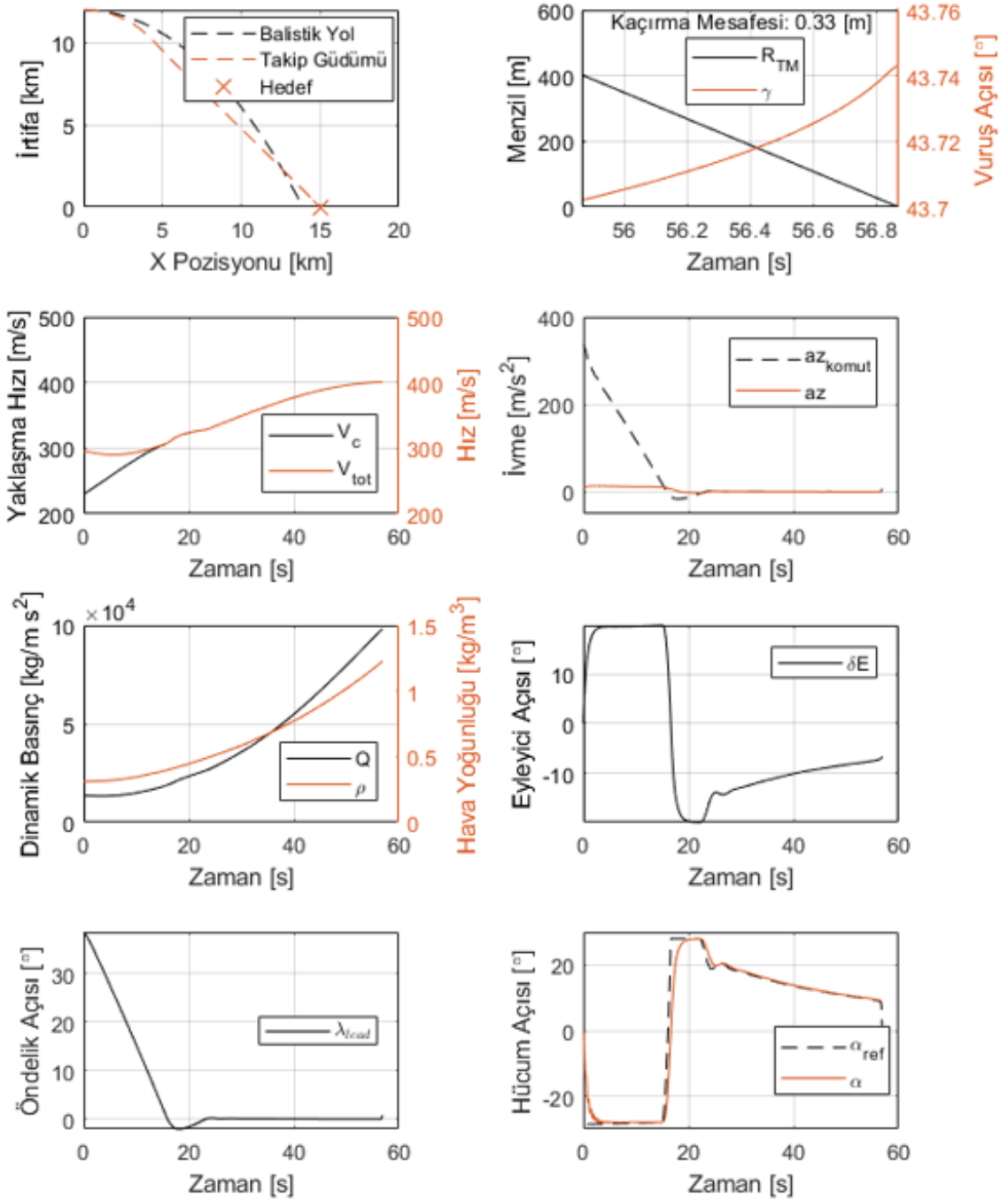
Şekil 4.31. K = 10 olan uçuş benzetimi

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 15 [km]

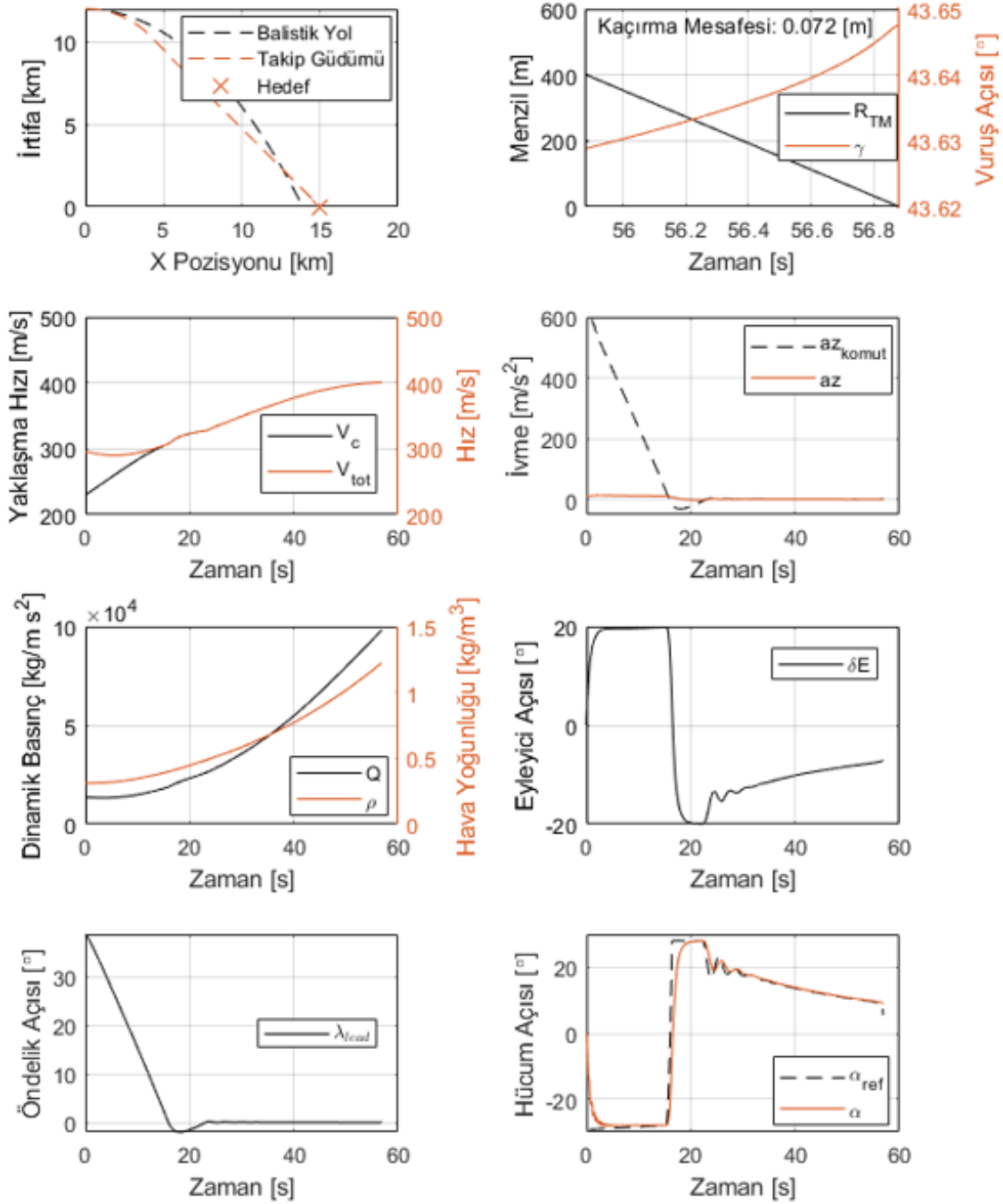
Şekil 4.32. K = 100 olan uçuş benzetimi

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 15 [km]

Şekil 4.33. $K = 500$ olan uçuş benzetimi

Atış İlk Koşulları - Mach Sayısı: 1 [-] İrtifa 12 [km] Hedef Menzili: 15 [km]

Şekil 4.34. K = 1000 olan uçuş benzetimi

Kazanç değerinin sistematik olarak artırıldığı benzetim sonuçlarında kazancın 1 ve 10 seçildiği atış durumlarda öndelik açısı sıfıra ulaşmadığından hedef-mühimmat angajmanı başarı ile sağlanamamıştır. Kazancın 100 seçildiği durumda öndelik açısı uçuşun belirli bir sresinde sıfıra ulaşsa da uçuşun sonunda sıfır değerinden saptığı için hedef vurulamamıştır. Kazancın 500 ve 1000 olduğu benzetim çalışmalarında angajman sağlanmış ve performans olarak yakın sonuçlar elde edilmiştir. Kazanç değeri arttıķa ivme talebi de arttığından, kontrol eforu göz önüne alınarak, sonraki benzetim çalışmaları için takip güdümü kazancı değeri, K, 500 olarak kullanılacaktır.

4.9. Oransal Seyir ve Takip Güdümü Menzil Performansı

Sırasıyla Bölüm 4.6.1 ve Bölüm 4.6.2’de iki farklı otopilot yapısı önerilmiş ve yapılan atış senaryolarında benzer performans sundukları değerlendirilmiştir. Çizelge 4.1’de verilen ilk atış koşulları altında mühimmatın etkin hedef menzili performansı test edilmiştir. Bu amaçla balistik menzil alt sınırından başlayarak ikişer kilometre aralıklara hedef yerleştirilmiş ve mühimmat bu hedeflere oransal seyir güdümü ve takip güdümü yasalarına göre güdüm yapan algoritmalar ile atılmıştır. Yapılan benzetim çalışmaları neticesinde izelge 4.6 ile izelge 4.13 arasındaki kaçırma mesafesi bilgilerine ve dolayısıyla güdümlü mühimmat vuruş performansı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çizelge 4.6. İlk Hız 0.6 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 0.6 Mach										
Menzil \ İrtifa	4 km	6 km	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km
12 km			0.00	0.02	0.05	0.07	0.05	0.04	0.06	466.83
10 km			0.18	0.19	0.04	0.01	0.01	308.18		
8 km		0.14	0.09	0.09	0.10	0.03	1624.93			
6 km		0.09	0.07	0.04	600.98					
4 km		0.11	0.13	1330.96						
2 km	0.11	345.80								

Çizelge 4.7. İlk Hız 0.6 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 0.6 Mach										
Menzil \ İrtifa	4 km	6 km	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km
12 km			0.42	0.45	0.40	0.35	0.34	0.18	1.43	1547.62
10 km			0.54	0.52	0.47	0.36	0.79	1499.36		
8 km		0.73	0.67	0.61	0.20	1223.86				
6 km		0.87	0.74	646.90						
4 km		81.88	1187.22							
2 km	304.94									

Çizelge 4.8. İlk Hız 0.7 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 0.7 Mach											
Menzil \ İrtifa	6 km	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km
12 km			0.10	0.19	0.18	0.01	0.06	0.13	0.08	24.32	1770.87
10 km			0.14	0.16	0.01	0.01	0.07	0.02	1401.00		
8 km			0.14	0.14	0.09	0.06	820.24				
6 km		0.16	0.07	0.11	88.05	2152.39					
4 km		0.08	0.13	1107.83							
2 km	0.10	507.58									

Çizelge 4.9. İlk Hız 0.7 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 0.7 Mach											
Menzil \ İrtifa	6 km	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km
12 km			0.40	0.35	0.34	0.32	0.29	0.17	0.45	954.43	
10 km			0.50	0.41	0.37	0.26	0.09	847.39			
8 km			0.56	0.47	0.18	700.04					
6 km		0.70	0.47	457.49							
4 km		188.46									
2 km	735.42										

Çizelge 4.10. İlk Hız 0.8 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 0.8 Mach											
Menzil İrtifa	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km	28 km
12 km			0.11	0.05	0.16	0.12	0.12	0.01	0.08	0.04	1246.97
10 km			0.01	0.01	0.11	0.04	0.08	0.03	746.70		
8 km		0.16	0.15	0.17	0.08	0.01	119.59				
6 km		0.12	0.08	0.01	0.05	1518.29					
4 km	0.14	0.14	0.09	481.45							
2 km	0.12	398.46									

Çizelge 4.11. İlk Hız 0.8 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 0.8 Mach											
Menzil İrtifa	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km	28 km
12 km			0.29	0.28	0.24	0.22	0.22	0.14	0.05	716.93	
10 km			0.37	0.34	0.34	0.22	0.11	470.35			
8 km		0.49	0.41	0.35	0.16	188.06					
6 km		0.50	0.31	0.60	1483.94						
4 km	0.43	0.10	1051.82								
2 km	545.56										

Çizelge 4.12. İlk Hız 0.9 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 0.9 Mach												
Menzil İrtifa	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km	28 km	30 km
12 km				0.12	0.06	0.04	0.04	0.16	0.10	0.05	0.11	885.52
10 km			0.11	0.06	0.10	0.07	0.06	0.03	0.08	359.18		
8 km			0.11	0.06	0.05	0.05	0.14	0.04	1677.79			
6 km		0.01	0.10	0.12	0.12	0.00	729.48					
4 km		0.04	0.03	0.11	65.59	1927.86						
2 km	0.09	0.03	274.33									

Çizelge 4.13. İlk Hız 0.9 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 0.9 Mach												
Menzil İrtifa	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km	28 km	30 km
12 km				0.22	0.18	0.18	0.25	0.20	0.19	0.04	701.20	
10 km			0.34	0.30	0.27	0.28	0.19	0.08	386.94			
8 km			0.38	0.31	0.25	0.18	12.08	1685.49				
6 km		0.44	0.33	0.17	0.35	1231.91						
4 km		0.15	0.35	679.56								
2 km	1.48	165.59										

Çizelge 4.14. İlk Hız 1 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 1 Mach													
Menzil İrtifa	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km	28 km	30 km	32 km
12 km				0.04	0.09	0.05	0.15	0.01	0.07	0.12	0.09	0.01	673.80
10 km				0.07	0.07	0.03	0.10	0.07	0.01	0.06	106.61		
8 km			0.17	0.16	0.18	0.15	0.07	0.14	0.13	1152.57			
6 km			0.03	0.10	0.02	0.13	0.11	49.14	2223.83				
4 km		0.01	0.03	0.05	0.13	23.03	1368.88						
2 km	0.14	0.04	0.12	248.04									

Çizelge 4.15. İlk Hız 1 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 1 Mach													
Menzil İrtifa	8 km	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km	28 km	30 km	32 km
12 km				0.26	0.18	0.17	0.13	0.21	0.17	0.14	0.11	938.65	
10 km				0.25	0.20	0.22	0.19	0.14	0.07	616.63			
8 km			0.31	0.29	0.24	0.20	0.16	130.31					
6 km			0.27	0.18	0.11	0.37	1358.92						
4 km		0.13	0.09	0.83	323.73								
2 km	1.05	2.82	47.00	938.81									

Çizelge 4.16. İlk Hız 1.1 Mach için OSG performansı (Kaçırma mesafesi [m])

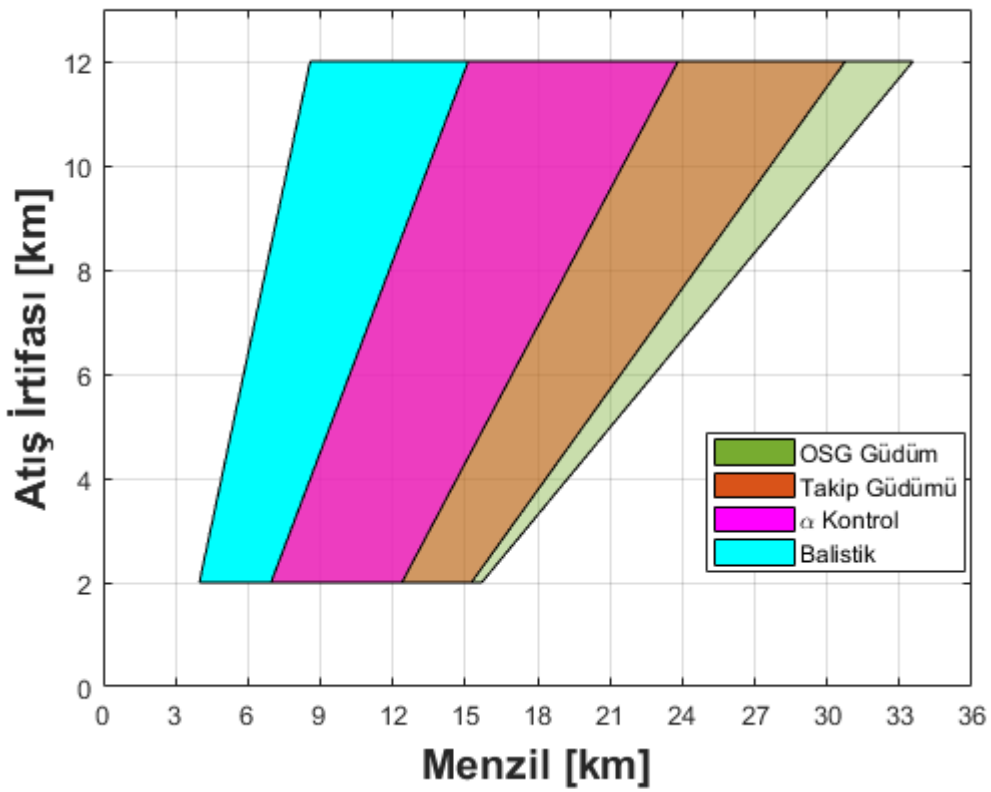
İlk Hız: 1.1 Mach													
Menzil İrtifa	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km	28 km	30 km	32 km	34 km
12 km				0.20	0.04	0.04	0.10	0.01	0.16	0.04	0.05	0.10	436.11
10 km			0.10	0.12	0.18	0.07	0.12	0.13	0.00	0.13	0.07	1736.39	
8 km			0.19	0.07	0.13	0.08	0.12	0.12	0.11	392.85			
6 km		0.10	0.00	0.10	0.11	0.07	0.01	2.89	1519.90				
4 km	0.07	0.03	0.10	0.12	0.04	38.82	1164.17						
2 km	0.03	0.02	0.15	309.59									

Çizelge 4.17. İlk Hız 1.1 Mach için takip güdümü performansı (Kaçırma mesafesi [m])

İlk Hız: 1.1 Mach													
Menzil İrtifa	10 km	12 km	14 km	16 km	18 km	20 km	22 km	24 km	26 km	28 km	30 km	32 km	34 km
12 km				0.13	0.13	0.16	0.17	0.13	0.12	0.13	0.26	1245.08	
10 km			0.18	0.21	0.14	0.18	0.12	0.14	0.12	959.97			
8 km			0.24	0.14	0.18	0.14	0.03	390.53					
6 km		0.18	0.13	0.05	0.17	0.75	972.98						
4 km	0.11	0.20	0.67	1.39	105.12								
2 km	2.10	4.16	26.92	738.57									

Çizelge 4.6 - Çizelge 4.17 incelendiğinde, benzetim analizleri sonucunda uzak menzildeki hedefleri vurma kriterine göre oransal seyir güdümün takip güdümüne oranla daha başarılı olduğu görülmektedir. Mühimmatın oransal seyir güdüm ile erişebildiği

maksimum menzil değeri yaklaşık olarak 33.5 km iken, takip güdümü ile ulaşabildiği maksimum menzil yaklaşık 30.5 km'dir. Oransal seyir güdümün, takip güdümüne oranla uzak menzildeki hedefleri vurma başarımının daha yüksek olmasının temel nedeni ivme talebinin uçuş boyunca daha düşük olmasıdır. Hedefe ulaşana kadar geçen sürede daha az enerji harcadığı için son anlardaki manevra kabiliyeti daha yüksek olmakta dolayısıyla da daha uzun menzillere erişebilmektedir. Mühimmatın balistik menzil, hücum açısı kontrollü menzil, takip güdümü menzili ve OSG menzili zarflarını Şekil 4.35 ile kıyaslamak mümkündür.

Şekil 4.35. Mühimmat uçuş türüne göre atış irtifası-menzil zarflarının kıyaslanması

5. SONUÇLAR

Bu tez çalışmasında, havadan karaya atılan akıllı mühimmatların sonlanma güdümü teknikleri; oransal seyir güdümü ve takip güdümü performansları üzerine çalışılmıştır. Yapılan analizler, Matlab Simulink programında kurulan benzetim ortamı koşulları üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Başlangıç olarak havadan karaya atılan akıllı mühimmatlar hakkında temel bilgiler verilerek, kullanılan güdüm yöntemlerinden bahsedilmiştir. Tez çalışmasında üzerine çalışmalar yapılacak olan mühimmatın seçimi için benzer sistemlere uygun fiziksel parametreler belirlenmiş ve sanal bir mühimmat modeli oluşturulmuştur. Oluşturulan mühimmata uygun üç serbestlik dereceli (X ve Z eksenlerinde çizgisel hareket, Y ekseninde açılma hareketi) doğrusal olmayan, dinamik ve kinematik hareket denklemleri çıkarılmıştır. Mühimmatın fiziksel parametreleri ile Missile Datcom programından faydalanarak, dinamik denklemlerde modellenen aerodinamik katsayı parametreleri hesaplanmış ve grafiklerle sunulmuştur.

Mühimmat etkinliğine güdüm yasalarının etkisinin incelenebilmesi için performans kriteri olarak hedef angajman menzili belirlenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle mühimmatın balistik uçuş analizi benzetim ortamında gerçekleştirilmiş ve balistik bir menzil zarfı çıkarılmıştır. Mühimmat menzilini iyileştirmek adına, kaldırma kuvveti katsayısının sürüklenme katsayısına göre en yüksek olduğu oran için hücum açısı belirlenmiş ve bu hücum açısı değerinde uçuşunu sağlayacak bir hücum açısı kontrolcüsü lokal optimizasyon yöntemi ile tasarlanmıştır. Tasarlanan kontrolcünün etkinliği referans bir kontrolcünün performans parametreleri ve hücum açısı kontrollü menzil zarfı ile balistik menzil zarfı kıyaslaması üzerinden sunulmuştur.

Kullanılan güdüm yasaları için uygun birer kazanç değeri seçimi benzetim çıktıları ile yapılmıştır. Güdüm kazançlarının ayarlanmasından sonra güdüm performansları farklı menzile yerleştirilen hedeflere farklı irtifa ve ilk hızlardan yapılan atış benzetimleri ile değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda oransal seyir güdümünün daha

uzun menzildeki hedeflere ulaşabilme başarımının takip güdümüne oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonucun nedenleri benzetim çıktılarında elde edilen uçuş bilgilerinden faydalanılarak sunulmuştur.

Tez çalışmasında elde edilen sonuçların akıllı mühimmatların modellenmesi, kontrolü ve güdüm algoritmalarının tasarımı çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Analiz sonuçlarında oransal seyir ve takip güdümü performanslarının akıllı mühimmatların uzak menzillerdeki hedeflere ulaşma etkinliklerine, karşılaştırmalı olarak yer verilmiştir. Gelecek çalışmalarda mühimmat menzilini artıracak farklı güdüm teknikleri de kullanılarak, mühimmat etkinliğinin uzak menzildeki hedefler için incelenebileceği değerlendirilmektedir. 3 serbestlik dereceli hareket tanımlamaları altında çıkarılan performans sonuçları, 6 serbestlik dereceli hareket ortamına aktarılarak, mühimmata göre belirli bir çapraz menzilde bulunan hedefleri imha etkinliği de farklı güdüm yöntemleri için incelenebilecektir.

6. KAYNAKLAR

- [1] M. D. I. Blackwelder, The Long Road to Desert Storm and Beyond: The Development of Precision Guided Bombs, Yüksek Lisans Tezi, School of Advanced Airpower Studies Air University, Alabama, **1992**
- [2] G. M. Siouris, Missile Guidance and Control Systems, Springer, New York, **2004**
- [3] C. F. Lin, Modern Navigation, Guidance, and Control Processing, Prentice Hall, New Jersey, **1991**
- [4] J. H. J. M. Vriends, “Missile Guidance and Control” in Systems and Control Encyclopedia, M. G. Singh (Eds.), Vol. 5, Pergamon Press, Oxford, **1987**
- [5] P. Zarchan, Tactical and Strategic Missile Guidance Sixth Edition, Vol. 239, AIAA, Reston, **2012**
- [6] Y. Özkazanç, Course Notes on Guidance, Control, and Navigation, Hacettepe Üniversitesi, **2000**
- [7] E. Milli, Taktik Füzelerde Kullanılan Sonlanma Güdümü Yöntemlerinin 3B Formülasyonları ve Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, **2012**
- [8] Anonim, Guided Bomb, https://en.wikipedia.org/wiki/Guided_bomb, (Erişim Tarihi: **22 Kasım 2020**)
- [9] A. K. Maini, Handbook of Defence Electronics and Optronics, Wiley, West Sussex, **2018**
- [10] Anonim, Smart Weapons, <https://fas.org/man/dod-101/sys/smart/index.html>, (Erişim Tarihi: **1 Aralık 2020**)
- [11] Anonim, GBU-10, <https://fas.org/man/dod-101/sys/smart/gbu-10.htm>, (Erişim Tarihi: **17 Ocak 2021**)
- [12] Anonim, GBU-24, https://en.wikipedia.org/wiki/GBU-24_Paveway_III, (Erişim Tarihi: **17 Ocak 2021**)
- [13] Anonim, GBU-24, <https://fas.org/man/dod-101/sys/smart/gbu-24.htm>, (Erişim Tarihi: **17 Ocak 2021**)

- [14] Anonim, Mini Akıllı Mühimmat, <https://www.roketsan.com.tr/urun/mam-l-mini-akilli-muhimmat/>, (Erişim Tarihi: **16 Ocak 2021**)
- [15] Anonim, TEBER Lazer Güdüm Kiti, <https://www.roketsan.com.tr/urun/teber-lazer-gudum-kiti/>, (Erişim Tarihi: **16 Ocak 2021**)
- [16] Anonim, GBU-15, <https://fas.org/man/dod-101/sys/smart/gbu-15.htm>, (Erişim Tarihi: **1 Aralık 2020**)
- [17] Anonim, LAÇIN Güdüm Kiti, <https://www.roketsan.com.tr/wp-content/uploads/2020/04/TR-Rocketsan-%C3%9Cr%C3%BCn-Katalo%C4%9Fu-2020.pdf>, (Erişim Tarihi: **16 Ocak 2021**)
- [18] Anonim, Joint Direct Attack Munition, https://en.wikipedia.org/wiki/Joint_Direct_Attack_Munition, (Erişim Tarihi: **16 Ocak 2021**)
- [19] Anonim, Joint Direct Attack Munition, <https://www.af.mil/About-Us/Fact-Sheets/Display/Article/104572/joint-direct-attack-munition-gbu-313238/>, (Erişim Tarihi: **16 Ocak 2021**)
- [20] Anonim, HGK, [https://en.wikipedia.org/wiki/HGK_\(bomb\)](https://en.wikipedia.org/wiki/HGK_(bomb)), (Erişim Tarihi: **16 Ocak 2021**)
- [21] Anonim, Minyatür Bomba, https://www.aselsan.com.tr/Minyatür_Bomba_4822.pdf, (Erişim Tarihi: **16 Ocak 2021**)
- [22] Anonim, MK-84, <https://tr.wikipedia.org/wiki/MK-84>, (Erişim Tarihi: **16 Ocak 2021**)
- [23] W. B. Blake, Missile Datcom User's Manual, Air Force Research Laboratory, Ohio, **1998**
- [24] M. V. Cook, Flight Dynamics Principles Second Edition, Elsevier, Oxford, **2007**
- [25] Q. Zaikang, L. Defu, Design of Guidance and Control Systems, Taylor and Francis, Boca Raton, **2020**
- [26] B. Özkan, Dynamic Modeling, Guidance, and Control of Homing Missiles, Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, **2005**

- [27] U. S. Shukla, P. R. Mahapatra, The Proportional Navigation Dilemma – Pure or True?, IEEE Transactions on Aerospace and Electronic Systems, Vol. 26, No. 2, 382-392, **1990**
- [28] J. T. Waldemark, V. Becanovic, J. M. Kinser, T. Linbald, L. Clark, K. E. Waldemark, Pulse-Coupled Neural Networks for Cruise Missile Guidance and Mission Planning, SPIE, **1999**
- [29] D. Peth, A Study into Advanced Guidance Laws Using Computational Methods, Yüksek Lisans Tezi, NPGS, Monterey, California, **2011**
- [30] C. Bohn, D. P. Atherton, An Analysis Package Comparing PID Anti-Windup Strategies, IEEE Control Systems, 34-40, **1995**
- [31] K. D. S. Raj, Performance Evaluation of Proportional Navigation Guidance for Low-Maneuvering Targets, International Journal of Scientific & Engineering Research, Vol. 5, Issue 9, 93-99, **2014**
- [32] R. T. Ramsey, Analysis of Pursuit Guidance Systems Using Aerodynamically Stabilized Seekers, NWL Technical Report No. TR-2697, Virginia, **1972**

EKLER

EK – 1 Datcom Programı Girdi Dosyası

Bu ekte, mühimmat fiziksel parametreleri ve uçuş koşulları göz önüne alınarak hesaplanan aerodinamik katsayı parametrelerinin, hesaplama yapılan program olan “Missile Datcom” programı için girdi dosyasının bir bölümü paylaşılmış ve kullanılan fonksiyonların açıklamaları eklenmiştir.

```

$FLTCON
NALPHA=20.,
ALPHA=0.,-2.,-4.,-6.,-8.,-10.,-12.,-14.,-16.,-18.,-20.,-24.,-30.,-35.,-40.,
ALPHA(16)=-50.,-60.,-70.,-80.,-89.9,
NMACH=8.,
MACH=0.6,0.7,0.8,0.9,1.05,1.2,1.3,1.4,
ALT=0.,0.,0.,0.,0.,0.,0.,0.,
BETA=0.,
PHI=0.,$
$REFQ
XCG=1.7877,$
$AXIBOD
NX=15.0,
X=0.0,11.54E-3,31.07E-3,85.67E-3,207.29E-3,309.38E-3,320.05E-3,978.79E-3,
X(9)=1396.28E-3,1925.21E-3,1960.76E-3,2702.07E-3,2920.02E-3,
X(14)=3412.12E-3,4194.86E-3,
R=0.0,49.14E-3,73.27E-3,92.86E-3,92.86E-3,92.86E-3,97.75E-3,197.28E-3,
R(9)=216.68E-3,216.68E-3,215.05E-3,175.74E-3,169.08E-3,145.78E-3,110.64E-3,$
$FINSET1
SSPAN=0.,0.32,
CHORD=0.5588,0.2794,
XLE=3585.3E-3,3864.7E-3,
NPANEL=4.0000,
PHIF=45.0000,135.0000,225.0000,315.0000,$
$DEFLCT
DELTA1=-30.0,-30.0,30.0,30.0,
XHINGE=3984.7E-3$

```

NAMELIST FLTCON

VARIABLE NAME	ARRAY SIZE	DEFINITION	UNITS**	DEFAULT
NALPHA	-	Number of angles of attack (must be > 1)	-	-
ALPHA	20	Angle of attack or total angle of attack	deg	-
BETA	-	Sideslip angle	deg	0.
PHI	-	Aerodynamic roll angle	deg	0.
NMACH	-	Number of Mach numbers or velocities	-	-
MACH*	20	Mach numbers	-	-
ALT*	20	Altitudes	L	0.
REN*	20	Reynolds numbers per unit length	1/L	-
VINF*	20	Freestream velocities	L/sec	-
TINF*	20	Freestream static temperatures	deg	-
PINF*	20	Freestream static pressures	F/(L*L)	-

NAMELIST REFQ

VARIABLE NAME	ARRAY SIZE	DEFINITION	UNITS	DEFAULT
SREF	-	Reference area	L*L	*
LREF	-	Longitudinal reference length	L	**
LATREF	-	Lateral reference length	L	LREF
XCG	-	Longitudinal position of C.G. (+aft)	L	0.
ZCG	-	Vertical position of C.G. (+up)	L	0.
BLAYER	-	Boundary layer type: TURB for fully turbulent NATURAL for natural transition	-	TURB
ROUGH***	-	Surface roughness height	L	0.
RHR***	-	Roughness Height Rating	-	0.
SCALE	-	Vehicle scale factor	-	1.

NAMELIST AXIBOD
(Option 2 Inputs)

VARIABLE NAME	ARRAY SIZE	DEFINITION	UNITS	DEFAULT
XO or X0	-	Longitudinal coordinate of nose tip	L	0.
NX	-	Number of input stations ($2 < NX < 50$)	-	-
X*	50	Longitudinal coordinates X(NX) must be the end of the body	L	-
R	50	Radius at each X station	L	-
DISCON	20	Indices of X stations where the surface slope Is discontinuous. Example: X(1)=0.,4.,8.,12.,16.,20., DISCON=3., Defines a discontinuity at X=8. (third value)	-	-
BNOSE	-	Nose bluntness radius or radius of truncation	L	0.
TRUNC	-	Truncation flag: .TRUE. if nose is truncated .FALSE. if nose is not truncated	-	.FALSE.
DEXIT	-	Nozzle diameter for base drag calculation DEXIT not defined gives zero base drag DEXIT = 0. Gives "full" base drag DEXIT= exit gives base drag of annulus Around exit only	L	-

NAMELIST FINSETn
(NOMINAL INPUTS)

VARIABLE NAME	ARRAY SIZE	DEFINITION	UNITS	DEFAULT
SECTYP	-	Type of airfoil section: HEX (hexagonal section, Table 11) ARC (curcular arc section, Table 11) USER (used defined section coordinates, Table 12) NACA (requires NACA control card, Table 13)	-	HEX
SSPAN	10	Semi-span locations. To automatically place fin On body moldline, use SSPAN(1)=0.0 with other values relative to fin root chord.	L	-
CHORD	10	Panel chord at each semi-span location	L	-
XLE	10	Distance from missile nose to chord leading edge At each span location. Specify only XLE(1) if using SWEEP to define planform.	L	0.0
SWEEP	10	Sweepback angle at each span station.	deg	0.0
STA	10	Chord station used in measuring sweep: STA=0.0 is leading edge STA=1.0 is trailing edge	-	1.0
LER	10	Leading edge radius at each span station. Not required if SECTYP=NACA	L	0.0
NPANEL	8	Number of panels in fin set (1-8)	-	4
PHIF	8	Roll angle of each fin measured clockwise from top vertical center looking forward	deg	*
GAM	8	Dihedral of each fin, positive when PHIF is increased, see Fig. 8.	Deg	0.0
CFOC	8	Flap chord to fin chord ratio at each span station	-	1.0

NAMELIST DEFLCT

VARIABLE NAME	ARRAY SIZE	DEFINITION	UNITS	DEFAULT
DELTA1	8	Deflection angles for each panel in fin set 1	deg	0.
DELTA2	8	Deflection angles for each panel in fin set 2	deg	0.
DELTA3	8	Deflection angles for each panel in fin set 3	deg	0.
DELTA4	8	Deflection angles for each panel in fin set 4	deg	0.
XHINGE	4	Position of the panel hinge line for Each fin set, measured from the coordinate system origin. XHINGE is NOT measured from the Body nose unless XO=0.	L	XO+XLE+ CR/2*
SKEW	4	Hinge line sweepback for each fin set	deg	0.

